

Η ΕΝΕΤΙΣ ⁽¹⁾.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΥΔΗΣ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΤΟΥ Β'.

ΗΤΟΙ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

Α'.

ΕΟΡΤΗ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ.

Τὴν πρωτὴν τῆς 24 Ἰανουαρίου 1861 εὐθυμον πλῆθος κατοίκων τῆς Λιβόρνου ἐπλήρου τὴν κυριωτέραν τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως ὁδὸν, τὴν τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουήλ, ἀναμένον τὴν ἀφίξιν τοῦ πρίγκηπος τοῦ Πεδεμοντίου, διαδόχου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀόστης, ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως ταύτης, δι' οὗ ἡ Τοσκάνη διατελεῖ εἰς διηνεκεῖς σχέσεις, μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, τισαύτη ἱματισμῶν ποικιλία καὶ φυσιογνωμιῶν διαφορὰ ἐμφανίζεται, ὅση εἰς ὀλίγας πόλεις μόνον ἀνευρίσκεται. Πρὸς τοῦτο δὲ συνέτεινε καὶ ἡ ἀνεξιθρησκεία ἢ ἄλλοτε τοσοῦτον σπανία ἐν Ἰταλίᾳ, δι' ἣν οἱ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀνήκοντες ἔμποροι ἐδυνήθησαν, διάγοντες ἐν εἰρήνῃ, νὰ ἰδρύσωσιν ἐκεῖ καὶ παρεκκλήσια. Διότι καίτοι οἱ διαμαρτυρόμενοι δυσμενῶς ὑπεβλέποντο ὑπὸ τῶν μεγάλων δουκῶν, οἱ Ἕλληνες ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ὑπέστησαν παρομοίαν καταφορὰν. Ὅθεν βλέπει τις ἐπὶ τοῦ λιμένος τῆς Λιβόρνου συνωθουμένους, τὸν Ἀρμένιον, τὸν Ἕλληνα καὶ τὸν Ἰουδαῖον, μετὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Μασσαλίας, τοῦ Ἀμστελοδάμου τῆς Μαγχεστρίας καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Καὶ ὁ ἐπελθὼν δὲ θρίαμβος τῆς συνταγματικῆς βασιλείας, διευκολύνων τὰς σχέσεις πρὸς τὸν πεπολιτισμέ-

(1) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου γαλλικοῦ χειρογράφου.

νον κόσμον ἐπηύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν περιέργων περιηγητῶν προσερχομένων, ἵνα θαυμάσωσι, κατὰ τὸν νέον ἐνθουσιασμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς, τὴν Ἰταλίαν, ἣτις ἴσως ἐκλήθη νὰ πράξῃ μεγάλα ἔργα ἐν Εὐρώπῃ, ἂν ὄχι οἷα ἡ περιφανὴς Ῥώμη, τοῦλάχιστον ἀνάλογα τοῦ καλοῦ ἐκείνου αἰῶνος τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς. Εὐκόλως λοιπὸν ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῶν πριγκήπων, ἐν τῷ πλήθει τῶν πληρούντων τὴν ὁδὸν τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουήλ, τὸν ἐκ Τύνιδος Ἰουδαῖον φέροντα τὸ ἐνδύμα τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, τὸν ναύτην τῶν Ἑλληνικῶν νήσων φοροῦντα κυανᾶ, πλατέα βρακία καὶ ὑψηλὸν φέσι καὶ οὐ μακρὰν τὸν ἱερέα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας φέροντα καλυμαύχιον καὶ πλατὺν καὶ μαῦρον ἐπενδύτην, καὶ ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς ποιμαντικῆς βακτηρίας αὐτοῦ, ἀξιωματικὸν Γαριβαλδινὸν φέροντα τὸν ἐρυθρὸν μάλλινον χιτῶνα, ἐνδοξὸν ἐκ τῶν ἐν Καταλαφίμῳ, Πανόρμῳ καὶ Μιλάτσω (Milazzo) νικῶν. Καὶ τέλος τὸν πλησίον τοῦ Γαριβαλδινοῦ φουστανελλοφόρον Ἀλβανὸν, ὀρθοῦντα ὑπερηφάνως τὸ εὐκαμπτον αὐτοῦ ἀνάστημα, καὶ μετὰ προφανοῦς εὐχαριστήσεως ἐπιδεικνύοντα τὰς πολυαριθμοὺς πτυχὰς τῆς λευκῆς αὐτοῦ φουστανέλλας. Ἡ τοιαύτη ὁμοῦς ποικιλία, συνήθης εἰς τὸν λαὸν τῆς Λιβόρνου ἀδιαλείπτως συναντῶντα τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἀνατολικῶν φυλῶν, οὐδόλως προσεῖλκυε τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων, οἵτινες ὀπισθεν τῆς παρατεταγμένης ἐθνοφυλακῆς ἐτρέποντο εἰς ζωηρὰς συνομιλίας, ἐμφαινούσας παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σιγὴν τῶν Γερμανῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους λίαν ἐπιτυχῶς οἱ Ῥῶσσοι ἀποδίδουσι τὴν ἐμφαντικὴν προσηγορίαν ἀλάλων. Ἀφ' οὗ δ' ἐπ' ὀλίγον προσέσχον εἰς τὸν Ἀλβανὸν, ἕνεκα τῆς πανδήμου εὐχαριστήσεως, ἣν ὁ στρατηγὸς Γαριβαλδῆς εἶχεν ἀπονείμει εἰς τοὺς ἐν Νεαπόλει καὶ Σικελίᾳ Ἀλβανούς διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σύμπραξιν αὐτῶν, ἀντήλλασσον τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν κυριῶν, αἵτινες ἐνεψύχουν τὰ διὰ τριχρῶν σημαῖων καὶ ταινιῶν μεταξωτῶν κυμαινομένων ἐστολισμένα παράθυρα. Ἡ δὲ τοιαύτη διακόσμησις ἐμφαίνει τι ἐξαιρετικῶς φαιδρὸν. Ὑφάσματα μεταξωτὰ ἐρυθρὰ, κίτρινα, τρίχροα κυματίζουσι κατὰ μῆκος ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν τοίχων ἢ περικοσμοῦσι τοὺς ἐξώστας ἐνίοτε δὲ ἀντὶ τῶν ὑφασμάτων ἐκείνων ἐπιδεικνύεται τὸ βελουδόν. Καὶ αὕτη δὲ ἡ σημαία εἶναι ἄθροισμα χρωμάτων τερπόντων, διότι παριστᾷ τὴν γλῶσσην τῶν λειμώνων, τὸν ἄργυρον τῶν διαυγῶν ὑδάτων καὶ τὴν πορφύραν τοῦ δύοντος ἡλίου, ὡς ἐὰν καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς καὶ κατὰ πάντα, ἡ νέα Ἰταλία φοβεῖται, μήπως ὁμοιάξῃ πρὸς τοὺς Γερμανούς, ὧν ἡ σημαία παριστᾷ τὸ πένθιμον τῶν τάφων χρῶμα, ἐν ᾧ καὶ αὕτη ἡ σημαία τῆς μελλούσης Γερμανικῆς ἐνότητος ἀπεμιμήθη ἐκ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσίας τὸ ἀπαίσιον τοῦτο χρῶμα.

Πανταχοῦ ἡ τάξις τῶν εὐπόρων ἀποβάλλει πρὸς μεγάλην τῶν καλλι-

τεχνῶν θλίψιν τὴν ἐθνικὴν φυσιογνωμίαν. Ὅθεν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ signori ὁμοιάζον ἱκανῶς πρὸς τοὺς gentlemen ὅλων τῶν ἐθνῶν. Μόνον δὲ αἱ κυρίαὶ διέσωζον εἰς τὴν κόμωσιν αὐτῶν χαρακτηρὰ τινὰ σύμφωνον πρὸς τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ· διότι ἀντὶ βοστρύχων ἢ κεφαλοδέσμου σχηματίζουσι διὰ τῆς κόμης λόφον ὅμοιον, καίτοι χαμηλότερον, πρὸς τὸν παρατηρούμενον ἐπὶ τῶν νομισματοσήμων τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων ἅτινα ἐχαράχθησαν κατὰ τὸν γάμον αὐτῆς μεθ' Ἐρρίκου τοῦ Δ'. Ἀλλ' οἱ λόφοι οὗτοι γίνονται φορτικοὶ εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ λαοῦ· ὅθεν ἐργάτριά τινες ἠρέσκοντο περιελίπτουσαι διὰ μεταξίνου ὑφάσματος, συνήθως λευκοῦ, τὴν μέλαιναν αὐτῶν κόμην, καὶ φέρουσαι ὑπερμεγέθη κρινολίαν, τόσον ἀναπεπταμένην ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ἀνέμου, ὥστε ἐφαίνετο ἡ κνήμη κεκαλυμμένη ὑπὸ βαμβακίνης περικνημίδος, καὶ τὸ ἐπιτόπιον ὑπόδημα, τοῦ ὁποίου ἰδιάζοντα εἶναι τὸ ξύλινον κάττυμα, αἱ ὑψωμένοι πτέρναι, ἡ ἔλλειψις πλαγίων περιθεμάτων καὶ ἡ κατὰ ἄκρον προσραφὴ στερεοῦ ἐρυθροῦ δέρματος. Καί τοι ὁ πρὸς ἀνάπλασιν τῆς ἐνώσεως τῆς Ἰταλίας ὄργασμός προῆλθεν ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ ἀπήντησε σπουδαῖά τινὰ προσκόμματα μόνον εἰς τὸν ἀπαίδευτον ὄχλον, οὐχ ἦττον χαρωπὸν τὸ πλῆθος ἀνέμενε τὴν ἀφίξιν τῶν πριγκήπων καὶ ἐφιλοτιμεῖτο πρὸς εὐμενῆ αὐτῶν ὑποδοχὴν. Ἀλλ' ὅμως ὁ κληρὸς, μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς, ὡς ἐκ θαύματος εἶχον ἐξαφανισθῆ. Ἐν ᾧ δὲ εἶναι δύσκολον νὰ προβῆ τις ἐν Τοσκάνῃ βήματά τινὰ χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀδελφὸν ἢ ἱερέα, τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ῥάσον καὶ ὁ ἐπενδύτης ὅπως ἐγένοντο ἀφανεῖς. Ἄρά γε τοῦτο συνέβη κατὰ τύχην; ἀλλ' ἡ ἡμέρα δὲν ἦτον οὔτε ψυχρὰ, οὔτε βροχερά· διότι ἐν γένει ὁ Ἰανουάριος κατὰ τὴν παραλίαν ταύτην τῆς Μεσογείου ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ἀπρίλιον κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου. Εὐλόγως λοιπὸν ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν ἡ Ἐκκλησία μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ἤθελεν ἀποχωρήσει καὶ ἂν ἀρχιδούξ τις τῆς Αὐστρίας εἰσῆρχετο εἰς Λιβόρνον.

Ὅταν ὁ πρίγκηψ Οὐμβέρτος καὶ ὁ πρίγκηψ Ἀμεδαῖος ἔφθασαν εἰς τὴν σημαιοστόλιστον ἀποβάθραν τὴν κατασκευασθεῖσαν παρὰ τῷ μνημείῳ, ὅπερ ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Φερδινάνδου τοῦ Α' πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐνδόξου ἐν Ναυπάκτῳ νίκης, ἡ κίνησις τοῦ πλῆθους ἐδιπλασιάσθη. Οἱ ἐθνοφύλακες ὕψωσαν τὰ κράνη αὐτῶν ἐπὶ τῶν λογχῶν, ὁ λαὸς ἐχειροκρότει. Ὁ δὲ πρίγκηψ τοῦ Πεδεμοντίου καὶ ὁ δούξ τῆς Ἀόστης ἐνδοεδυμένοι πολιτικὰ διήρχοντο ἡσύχως ἐντὸς ὀχύματος ἀσκεποῦς, προηγουμένων τοῦ παιδαγωγοῦ αὐτῶν ἐν στολῇ στρατηγοῦ καὶ τοῦ βαρῶνος Ῥικαζόλη τοῦ διοικητοῦ τῆς Τοσκάνης, τοῦ ἐμβριθοῦς ἐκείνου πολιτικοῦ τοῦ καταστήσαντος ἀδυνάτους τὰς ἀντιδημοτικὰς συνθήκας τῆς Βιλλαφράγκας. Αἱ Β. Α. Ὑψηλότητες ἐχαιρέτων μετὰ γλυκυθυμίας δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν· ὅσον δὲ καὶ ἂν εἶναί τις ἐξωκειωμένος πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπευφημίας, δύσκολον εἶναι ν' ἀποφύγῃ αὐθόρμητόν τινὰ κατάνυξιν, παρα-

τηρῶν τὴν αὐτόματον πρὸς ἐνεξαρτησίαν ὀριμὴν χώρας ἐνδόξου μὲν, καταδικασθείσης ὅμως πρὸ τοσοῦτων αἰώνων νὰ ᾔηται γεωγραφικὸν μόνον ὄνομα καὶ καταφρονητικῶς νὰ καλῆται ἡ γῆ τῶν νεκρῶν.

Τὸν γενναῖον τοῦτον ἐνθουσιασμὸν πλειότερον τῶν ἄλλων θεατῶν ἐφαίνοντο, ὅτι συνησθάνοντο νεᾶνις τις καὶ τις συνοδεύων αὐτὴν νέος. Ἡ νεᾶνις ἦτο μεγαλῶπις καὶ εὐκίνητος, τὸ δὲ πῦρ, ὅπερ ἔλαμπε διὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς ὀφθαλμῶν, ἐνέφαινε ψυχὴν φλογερὰν, ἐν ᾗ τὸ χάριεν καὶ σταθερὸν ἦθος τοῦ στόματος αὐτῆς περίστανον καρδίαν συμπαθῆ καὶ εὐσταθῆ χαρακτῆρα.

— Τὸ κατ' ἐμέ, Κάμιλλε, εἶπεν ἡ νεᾶνις, τὸ πλῆθος μοὶ φαίνεται λίαν θορυβῶδες, εἰ καὶ ἄσμενέστατα βλέπω τὴν ὑποδοχὴν τῶν Τοσκανῶν ὑπὲρ τῶν υἱῶν βασιλέως ἀφιερῶσαντος ὅλην αὐτοῦ τὴν γενναίαν ζωὴν χάριν τῆς Ἰταλίας· ὅταν ὅμως ἐνθυμῶμαι τὸν δυστυχῆ Ἀντώνιον, ὅστις τοσοῦτον ἤθελε εὐχαριστηθῆ παρευρισκόμενος εἰς παρομοίους ἑορτὰς... αἰσθάνομαι ἀκούσιον θλίψιν καθιστῶσαν ἀδύνατον πᾶσαν χαρὰν μου.

— Πιστεύσατε, Χερουβίνη, ἀπήντησεν ὁ νέος συνοφρουόμενος ἀνεπαισθήτως, ὅτι εἶναι ἀνωφελῆς ἡ ζωογόνησις θλιθερῶν ἀναμνήσεων. Γνωρίζετε, πόσον βραδέως ἐπανέρχεται ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς μου, ὅταν ἐκεῖναι διεγείρωνται.

Ἡ ὡραία Ἰταλίς, λυπηθεῖσα προφανῶς ἔνεκα τῆς ἐπιπλήξεως ταύτης, καὶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀναμείνασα τὴν διάβασιν τῶν ἀμαξῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἀκολουθίαν τῶν πριγκήπων, ἤγαγε τὸν Κάμιλλον πρὸς τὴν θαλασσίαν πύλην (Porta del mare). Μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν ἔφθασαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου ἐπὶ τοῦ περιπάτου τῆς Ἀρδεντίας (dell' Ardenza), ὅθεν φαίνεται ἡ νῆσος Γοργώνη, ἐνίοτε δὲ ἡ Καπραία καὶ αὐτὴ ἡ Κορσική. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἀρμόζει εἰς τὸν σύννουν ὁδοιπόρου τὸν ἐπιδιδόμενον εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὸν σιωπηλὸν θαυμασμὸν τῆς φύσεως ὁ περίπατος ἐκεῖνος ὅστις παρίστα τετράγωνα ἐκ χλόης· ἀντὶ δὲ τούτων ἐνιαχοῦ ὑπῆρχον δενδρύλια ἀειθαλῆ, διαιρούμενα ὑπὸ δενδροστοιχιῶν καὶ περιβαλλόμενα ἐκ φραγμῶν μυρικής, οὓς ἐπέστεφε τὸ αὐτὸ δένδρον. Ὁ περίπατος, διαχωριζόμενος ἐκ τῆς θαλάσσης διὰ δενδροστοιχίας εὐρυτέρας τῶν ἄλλων, ἔχει τῆδε κάκεισε λίθινα ἐδώλια ἀφ' ὧν δύναται τις νὰ βλέπῃ τὴν θάλασσαν καὶ τὰς νήσους. Προσέτι ἡ θεὰ τῶν κυμάτων, προσφιλῆς εἰς τὰς ψυχὰς τὰς ὑπὸ τῆς θλίψεως πιεζομένας, τὸ ἄστατον αὐτῶν, εἰκὼν τῆς σκληρᾶς μεταβολῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὁ μεταλλογολικός φλοῖσθος τοῦ κύματος ἐπὶ τῆς ψάμμου ἐκπνέοντος, οἱ στεναγμοὶ τοῦ ψυχροῦ βορῆᾶ ταραττοντος τὰ ἀσθενῆ δενδρύλια, καὶ αἱ μεμακρυσμέναι καὶ τραχεῖαι κραυγαὶ τῶν λάρων, ταῦτα πάντα ἐπιτείνουσι τὰς ἐντυπώσεις τοῦ θεατοῦ· ὅθεν ἀκουσίως ῥεμβάζει ἐνώπιον τοῦ κυμαινομένου ἀπέιρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς ἀναφέρουσιν αἱ παραδόσεις τῶν βραχυμάνων, οἱ πρῶτοι θεοὶ

ἐνεφανίσθησαν εἰς τοὺς θνητοὺς ἐντὸς τοῦ ὑπερμεγέθους κάλυκος τῶν κυανῶν νυμφαίων. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς ἀφίξεως τῶν πριγκήπων ὁ οὐρανὸς δὲν παρίστα τὴν αἰθρίαν ἐκείνην, δι' ἧς κοσμεῖται ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τινὰς πρωίας καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰανουαρίου· σύννεφα φαιὰ, καταβαίνοντα θλιβερώς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μετέδιδον εἰς τὰ κύματα χροιάν πελιδνὴν, ἐν ᾧ πέραν τοῦ φάρου κορβέτα Ἰταλικὴ καὶ ἄπειρα καταστόλιστα πλοῖα ἐταλαντεύοντο.

Ὁ Κάμιλλος ἐκάθησε σιωπηλὸς ἐπὶ τινος ἐδωλίου πλησίον τῆς Χερουβίνης καὶ ἔβλεπε μηχανικῶς κατοίκους τινὰς τῆς Λιβόρνου, οἵτινες ἐν τῇ θαλάσῃ γυμνόποδες ἀνεζήτουν μύσλους (μύδια) καὶ ἔβριπτον δέλεαρ εἰς καρκίνοισ, ὅπως ἐλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν κυμάτων· διότι ἀναγκάζονται οἱ ἄλιεῖς τῶν ὀστρακοδέρμων νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν θηρευτικὴν ὀλιότητα, ὅπου ἡ θάλασσα καλύπτει διηγεκῶς τοὺς βράχους καὶ δὲν ὑπάρχει παλίρροια. Ὁ Κάμιλλος ἐφαίνετο παρακολουθοῦν περιέργως τὰς κινήσεις τῶν ἀλιέων, ἀλλ' αἱ ρυτίδες τοῦ σκεπτικοῦ μετώπου αὐτοῦ καὶ ἡ στάσις ἐδείκνυον, ὅτι σοβαρὰ σκέψεις ἐπησχόλουν αὐτόν. Ἡ δὲ Χερουβίνη δὲν ἐτάραττε τὰς σκέψεις αὐτοῦ, μεμφομένη ἑαυτὴν διότι εἶχε διεγείρει εἰς τὴν μνήμην του θλιβερὰς ἀναμνήσεις. Αἴφνης ὁμοῦς διακόψας τὴν σιγὴν ὁ Κάμιλλος·

— Διατί δὲν εἶχομεν εἰδήσεις παρὰ τοῦ Ῥωμάλδου; εἶπε· μήπως ὑπέστη νέας καταδιώξεις ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐκείνης;

Μόλις ἐταλείωσε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ πλαγίας τινὸς δενδροστοιχίας νεανίας φορῶν τὸ ἔνδυμα τῆς Γαβίας ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς, τὸν τρίκωχον πέτασον, τὸν ἐπενδύτην μετὰ κοσμημάτων καὶ κομβίων ἐρυθρῶν, μετὰ σπουδῆς δὲ πλησιάσας πρὸς αὐτούς·

— Πρὸ ὀλίγου εἶδον, εἶπε, τοὺς πρίγκηπας ἡμῶν. Πόσον μακαρίζω αὐτούς! Θέλουσι πολεμήσει ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀγνοῶ ἀκόμη ὁποῖον τέλος μοὶ ἐπιφυλάττουσιν αἱ πρόλήψεις καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς μητρὸς μου. Ἄν δὲ μέχρι τοῦδε ὑπέμεινα ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς, προσδοκῶν τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐλεύθερος θέλω δυνηθῆν νὰ προετοιμασθῶ εἰς στάδιον σύμφωνον πρὸς τὰς κλίσεις μου, κατέπνιξα τὸν πόθον μου διὰ νὰ μὴ χειροτερεύσω τὴν υγιείαν της· τὸ πρᾶγμα ὁμοῦς δὲν δύναται νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ. . .

— Ἐννοῶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνυπομονησίας σου, ἀγαπητέ Ῥωμάλδε, ἀπήντησεν ὁ Κάμιλλος· βλέπω ὅτι τήκεσαι ὅπως καταταχθῆς εἰς τὰς τάξεις τῆς εὐγενοῦς νεότητος, τῆς ὁποίας ἡ ἐγκαρτέρησις καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους κατέπληξε τὴν Εὐρώπην. Ἡ δὲ νεότης αὕτη κατένόησε πλέον, ὅτι παρῆλθεν ὁ χρόνος τῶν μαλθακῶν ἐρώτων, τῶν ἀνωφελῶν βεμβασμῶν καὶ διαρκῶν ἀναπαύσεων. Οἱ ἐθελονταὶ ἡμῶν τοὺς ὁποίους εἶδον εἰς τὴν Βαρέσσην καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Σταθερὸν ἀπωθοῦντας

τοὺς παλαιούς στρατιώτας τῆς Αὐστρίας, ἐπολέμησαν ὡς λέοντες, καίτοι εἶχον σκιατραφεῖς καὶ ἀρχιεπισκοπικὰς χεῖρας. Ἴσως δὲ καὶ σὺ, ἂν ἡ ἡλικία σου ἦτον μεγαλειότερα, ἤθελες καλῶς φορεῖ τὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα τῶν γενναίων εὐζώνων τῶν Ἀλπεων, τεταγμένος εἰς τὰς ἡρωϊκὰς τάξεις αὐτῶν. Μὴ λυπᾶσαι ὅμως, διότι πλησιάζει ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν εἰς τὸν ζῆλόν σου μεγάλα ἔργα θέλουσι παρασταθῆ, καὶ θέλεις ἐκπληρώσει τὸ καθῆκον σου μεθ' ἡμᾶς. Ἡ Ἰταλία πρὸ δύο ἐτῶν ἔπραξε μεγάλα ἔργα καταπλήξασα τὸν κόσμον· διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἐνίσσεως αὐτῆς ἦν ὁ ὀξύνοος Μακιαβέλης εἶχε κηρύξει ἀδύνατον. Ἡ δὲ πατρίς οὐδόλως πτοουμένη οὔτε πρὸς διπλωματικὰς διακοινώσεις, οὔτε ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως πρεσβευτῶν, οὔτε ἐκ τῆς ἀγωνίας δημοσιογράφων, οὔτε ἐκ τῶν παπικῶν ἀφορισμῶν, σπεύδει χάριτι θεῖα νὰ κατασταθῆ δύναμις πρώτης τάξεως καὶ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν ἐνδοξὸν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Λατινικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ πόσα ἀκόμη ὑπολείπεται νὰ πράξωμεν! Δὲν ἔχομεν ἀκόμη οὔτε πρωτεύουσιν, οὔτε ὄριον ἀσφαλές πρὸς τὸν Μίγκιον. Πολὺ λείπεται ἕως οὔ ἡ Ἰταλία ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τῶν Ἀλπεων μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ. Μέχρι δὲ τούτου οἱ πεσόντες εἰς Κουρτατόνην, εἰς Νοβάραν, τὰ θύματα τῆς Βρεσχίας, τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς Λιβόρνου, οἱ μάρτυρες τοῦ Σπιελδέργ θέλουσιν ἐπιζητεῖ ἐκδίκησιν.... Γνωρίζεις, εἶπε, λαμβάνων τὸν δόκιμον ἀπὸ τῆς χειρὸς, ὅτι μεταξὺ τῶν σεβαστῶν ἐκείνων θυμάτων εἶναι μάλιστα ἐν τοῦ ὁποίου τὴν πενθοῦσαν σκιάν ὀφείλομεν νὰ παρηγορήσωμεν....

— Οὐδεὶς πλειότερον ἐμοῦ, εἶπε ζωηρῶς ὁ νέος ἐκκλησιαστικὸς, ἀσπάζεται τὰς εὐχὰς σας. Ὑμεῖς δὲ, κυρία, ἥτις τοσοῦτον μετὰ τῆς μητρὸς μου συνεδέεσθε, δὲν θέλετε δυνηθῆ νὰ προδιαθέσητε αὐτὴν ὅπως συγκατανεύση εἰς τοὺς σκοπούς μου; Πάσχει ἤδη τοσοῦτον, ὥστε φοβοῦμαι, μὴ ἔνεκα τῆς ὀρμῆς μου δεινώσω τὴν ἀσθένειάν της· ἡ καρδία μου σπαράσσεται. Πρὸ πολλοῦ γινώσκετε τὸν χαρακτῆρά της· δὲν δύνασθε νὰ μοι παράσχητε βοήθειαν;

Θέλω πράξει πᾶν τὸ δυνατόν· πορεύομαι ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Κλάρας· ἂν δὲ καὶ ὀλίγον θέλει εὐχαριστήσῃ αὐτὴν ἡ παρουσία μου, θέλω εἰπεῖ πρὸς αὐτὴν, ὅτι καὶ ἡ Ἰταλία εἶναι μήτηρ σου ἀπαιτοῦσα τὴν ἐκπλήρωσιν ἱερῶν δικαιωμάτων παρὰ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς ὑπακοῆς σου. Ἴσως δὲ κατορθώσω νὰ διεγείρω εἰς τὴν ψυχὴν της αἰσθήματα ἀληθοῦς Ἰταλίδος.

Ἡ νεᾶνις σπεύδουσα πρὸς τὴν πόλιν διευθύνετο πρὸς τὴν τοιχοφρακτὸν πύλην (scale di Porta Murata), εὐρείαν καὶ ὠραίαν ὁδὸν διαβρεχομένην ὑπὸ τῆς βασιλικῆς διώρυγος (fosso Reale), ἥτις μετὰ ναυλόχου (darse) περιβάλλει τὸν πυρῆνα τῆς πόλεως· ταύτης δὲ ἡ πλατεῖα τῶν ὄπλων (piazza d'Arme) εἶναι τὸ κέντρον καὶ ἡ ὁδὸς τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουὴλ

ἡ καταλήγουσα εἰς τὴν πλατεῖαν Καρόλου Ἀλβέρτου (piazza Carlo Alberto) καὶ εἰς τὴν δὸν Λαρδερέλη (Larderel) εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀρτηρία. Μόλις δὲ φθάσασα ἔμπροσθεν οἰκίας λιθοκτίστου καὶ λευκῆς ἐπληξε τὴν θύραν διὰ τοῦ βαρέος ῥόπτρου τοῦ συνήθους παρὰ τοῖς Τοσκανοῖς, δι' οὗ οὗτοι μετὰ τосαύτης σφοδρότητος πλήττουσι τὰς θύρας, ἀναλόγως τοῦ ὕψους τῶν δωματίων ἐνθα κατοικεῖ ὁ ζητούμενος, ὥστε θορυβωδῶς ἀντηχοῦσιν οἱ κτύποι μέχρι τῆς στέγης. Ὑπηρέτις δὲ τις, εἰς ἣν ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ τῆς εἰσόδου ὑπηρεσία, ἐβάδισε μετὰ βραδύτητος πρὸς τὴν θύραν. Καίτοι δὲ νέα ἀκόμη ἦτον κάτισχνος καὶ ὠχρά· ἡ κόμη αὐτῆς ἀντὶ νὰ ὑφοῦται ἐπὶ τοῦ μετώπου λοφοειδῶς, ἐσχημάτιζε δύο λεπτὰς πλεξίδας· μετὰξινον μανδήλιον χρώματος σκοτεινοῦ ἐκάλυπτε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ κατέπιπτε ὀξὺ ὀπισθεν τοῦ αὐχένος· μαῦρον προσέτι φόρεμα ἄνευ κρινολίνου προσεκολλᾶτο ἐπ' αὐτῆς ὡς χιτῶν χρυσαλλίδος. Ἀπεκρίθη δὲ χαμηλῆ τῆ φωνῆ καὶ μετὰ πολυλογίας εἰς τὰς ἀπευθυνθείσας ὑπὸ τῆς Χερουβίνης περὶ τῆς κυρίας αὐτῆς ἐρωτήσεις·

— Ἡ κυρία Μαρκεσσία διῆλθε τὴν ἡμέραν τῆς 21 πολὺ κακῶς. Εἶχε παρακαλέσει σεβάσμιόν τινα Δομενικανὸν ἐλθόντα τὴν προτεραίαν ἐκ Φλωρεντίας, νὰ ἀναγνώσῃ αὐτῇ τὸ μαρτύριον, ὅπερ ὑπέστη ὑπὸ τῶν Γαλλῶν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν. Ὁ ἀδελφὸς εἶπεν, ὅτι οἱ ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὴν λαιμητόμον κατέλιπον διαδόχους τῆς λύσσης αὐτῶν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ἄθρησκος καὶ ἄνομος ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἐσκόπει νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν αὐτὴν τύχην καὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅπως καὶ τὸν σεβαστὸν αὐτοῦ πρόγονον. Χθὲς ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ Πατέρνος Ποντεδέρας (Paterno di Pontedera) καπουκῖνος, κηρύξας μετὰ τосαύτης εὐγλωττίας τὴν τελευταίαν τεσσαρακοστὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ del Carmine di Sienna, συνεβούλευσεν ἡμᾶς νὰ τελέσωμεν ἐνναήμερα εἰς τὴν τρισμακάριστον παρθένον τοῦ Μαυροβουνίου (Montepetro). Σήμερον δὲ πρωτὶ ἡ κυρία μὲ ἀπέστειλὲν νὰ κομίσω εἰς τὴν ἰσχυρὰν ταύτην προστάτιδα τῆς πόλεώς μας πλούσιόν τι ἀνάθημα. Ὅθεν ἠθέλομεν ἐλπίζει, ἂν οἱ ἀσεβεῖς ἐργάται τοῦ ἀφωρισμένου βασιλέως δὲν προέβαινον εἰς τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς ἱεροσυλίας.

Ἡ Χερουβίνη ἤκουσε τὴν Οὐμιλιάπαν μετ' ἄκρας ἀδιαφορίας, διότι ἦσαν οἰκεῖα αὐτῇ τὰ παράπονα ταῦτα, συνήθη κατὰ τὰς διδαχὰς τῶν ἱεροκηρύκων τοῦ συρμοῦ καὶ εἰς τὰς Ἱερεμιάδας τῶν εὐλαβῶν. Ἀφοῦ δὲ ἀνέβη τὴν κλίμακα, εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς εὐρὸν δωμάτιον, οὔτινος ἡ ὄροφὴ καὶ οἱ τοῖχοι ἦσαν τοιχογραφημένα. Ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο κενή, διότι οἱ Τοσκανοὶ, καὶ ὅταν μάλιστα ψυχρὸς βορρᾶς (tramontana) ἐκ τῶν Ἀπεννίνων καταβαίνει, δὲν ἀνάπτουσι πῦρ, καὶ μόνον ὅταν τὸ ψύχος φθάσῃ εἰς τὴν ὑπερβολὴν ἀποφασίζουσι νὰ θερμάνωσι τὸ δωμάτιον. Μέγας κράββατος, κεκοσμημένος διὰ παραπετασμάτων ἀμφιβόλου λευκότητος, κατεῖχε

γωνίαν τινά τοῦ ὀψματίου· παρεκάθητο δὲ καλογραϊά τις ἐκ τῶν ἐπαιτουσῶν εἰς τὰς δόους τῶν πόλεων τῆς Ἰοσκάνης καὶ ἐνδεδυμένων τὸ μαῦρον βάσον, καλυπτόμενον ὑπὸ ὁμόχρου ἐπανωφορίου, καὶ φορουσῶν εἰς τοὺς γυμνοὺς πόδας αὐτῶν σανδάλια, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν λευκὸν κάλυμμα ἐν εἶδει χειρομάκτρου, κρεμαμένου ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὑπέρκειται ἀχύρινος μαῦρος πῖλος. Ἄλλ' ἡ Χερουβίνη ἐπειδὴ συνήθως συνήντα ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διακοσίων μοναστηρίων, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν Ἰοσκάνῃ οὐδὲ δύο ἑκατομμύρια κατρίκων περιεχούσῃ, μοναχὸν τινα ἐκ τῆς πόλεως Λιθόρνου, ἣτις περιέχει πλείστους Καπουκίνους, Φραγκισκανοὺς, Τριαδίτας ἀνυποδήτους, Βαρναβίτας, Δομενικανοὺς καὶ Αὐγουστίνους, διὰ ταῦτα ἡ Χερουβίνη, οὐδόλως προσέχουσα περὶ τῆς μοναχῆς ἐκείνης, ἐπλησίασε πρὸς τὸν κράββατον, ὅπου κατέκειτο κλινήρης ἡ οἰκοδέσποινα νοσοῦσα ἐκ σφοδροτάτης βηχός.

— Εὐχαριστῶ, κυρία, εἶπεν ἡ κλινήρης μετὰ φιλοφροσύνης, ἀλλὰ καὶ ψυχρότητος, διότι ἤλθετε εἰς ἐπίσκεψιν νοσοῦσης. Μετ' ὀλίγον εἰς οὐδένα θέλω προσενεῖ τὴν ἐνόγλησιν τοῦ νὰ ἔρχηται πρὸς με. Ἡ θλίψις ἀναμφιβόλως θέλει συντελέσει τὸ ἔργον τῆς νόσου. Ἀλλὰ θὰ πιστεύσητε, εἶπεν, ἀποτόμως ἀνεχειρομένη ἐπὶ τῆς κλίνης, ὅτι ὁ υἱός μου ἐπὶ μᾶλλον δυσαρεστεῖ τοὺς ἀνωτέρους του, ὅτι καταφρονῶν τὰς συμβουλὰς μου, παραγνωρίζων τὴν ἀφοσίωσιν μου, ὁμιλεῖ...

— Δι' ἀγάπην Θεοῦ, κυρία, ἀπεκρίθη ἡ Χερουβίνη, φοβουμένη μήπως ἐπαυξήσῃ ὁ πυρετός ἐκ τοῦ ἐρεθισμοῦ αὐτῆς, προσπαθήσατε νὰ ἡσυχάσητε. Ὁ Ῥωμάλδος, γινώσκετε κάλλιον ἐμοῦ, εἶναι εἰλικρινέστατος· ὁποιαδήποτε λοιπὸν καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀπόφασίς του, ὁὐκ εἴσθε βεβαία ὅτι θέλει ὑπακούσει εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς τιμῆς;

— Συνείδησις! τιμὴ! μεγάλαί λέξεις τὰς ὁποίας ὁ δυστυχῆς Ἀντώνιος διηνεκῶς εἶχεν εἰς τὰ χεῖλη, καὶ θυμῶς...

— Σᾶς παρακαλῶ, μὴ ἀνακινεῖτε τὸν λόγον τοῦτον. Ἄς ἀφήσωμεν τοὺς νεκροὺς νὰ κοιμῶνται ἐν εἰρήνῃ· τὰ ἱερώτερα συμφέροντα τῶν ζώντων εἶναι πρὸ πάντων ἄξια πάσης τῆς προσοχῆς ἡμῶν· ἔρχομαι νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ τοῦ Ῥωμάλδου.

Ἄλλ' ἡ Κλάρα, καταβληθεῖσα ἐκ τοῦ ἀγῶνος κατεκλίνθη πάλιν ἐπὶ τοῦ κράββατου καὶ βυθισθεῖσα εἰς ἀναμνήσεις καὶ εἰς σκέψεις ἐφαίνετο ἀπαθῆς πρὸς τὰ περὶ αὐτήν. Τὸ δὲ ἀκίνητον αὐτῆς βλέμμα ἐφαίνετο προσηλωμένον εἰς ἀόρατόν τι ἀντικείμενον, ἐνῶ τὰ ὠχρὰ αὐτῆς χεῖλη ἐψιθύριζον δέησιν πρὸς τὴν Παναγίαν. Ἡ Χερουβίνη, θεωρήσασα καθῆκον αὐτῆς νὰ σεβασθῇ τὴν ἀδυναμίαν τῆς, ἔμενε σιωπηλὴ κύψασα θλιβερῶς τὴν κεφαλὴν· ἡ δὲ μοναχὴ μετὰ προφανοῦς ἀταραξίας περιέστρεψε τοὺς κόκκους τοῦ κομβολογίου τῆς, διότι ἔνεκα τῆς γαλήνης τῆς καὶ τῆς κενότητος τῶν

φρενῶν της, ἦτον ὅλως ἀλλοτρία πρὸς τὰς τοιαύτας συγκινήσεις. Τέλος ἡ Κλάρα ὡς ἐκ βαθέος ὄνειρου ἀφυπνισθεῖσα·

— Δὲν μοὶ ἐλάλειτε περὶ τοῦ Ῥωμάλδου; βεβαίως ἔχω υἱόν! Ἀλλὰ πόσον σκληρὰ εἶναι ἡ θέσις μητρὸς εἰς τὸν κατηραμένον καιρὸν καθ' ὃν ζῶμεν! Εἰς μάτην προσπαθοῦμεν νὰ ἀφαρπάσωμεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὀλεθρίου πνεύματος τοῦ αἰῶνος. Μυστηριώδης τις δύναμις διαλύει τοὺς δεσμοὺς, δι' ὧν συνδέονται μεθ' ἡμῶν· αἱ συμβουλαὶ μας ὀλισθαίνουσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς των, ὡς ἐπὶ ἀτέγκτου χαλκοῦ, δὲν ἐννοοῦσιν οὔτε τὰ αἰσθήματά μας, οὔτε τὴν θρησκείαν μας· ὅτι ἡμεῖς θαυμάζομεν, ἐκεῖνοι ἀποστρέφονται· ὅτι ἀγαπῶμεν, τοὺς παροξύνει. Ἄλλοτε ἡ μήτηρ ἦτο βεβαία ὅτι ἤθελεν ἀναζήσει ἐν τῷ τέκνῳ της, διότι δὲν μετεβίβαζεν εἰς αὐτὸ τὸ αἷμα μόνον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν της ὀλόκληρον ἐνεφύτευεν εἰς τὴν ψυχὴν του. Τότε ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ τὴν σκέψιν καὶ τὸ ἔργον της ἀτελεῖ, χωρὶς νὰ βασανίζηται ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ φόβου, ὅτι θὰ ἴδῃ ἐκεῖνον, ὃν διὰ τοῦ γάλακτός της ἔθρεψε νὰ περιυβρίζῃ, ... νὰ βεβηλόνη ἴσως πᾶν ὅτι αὕτη ἐλάτρευσεν. Ὁ υἱὸς ὑπήκουεν εἰς τὴν μητέρα, ἡ μήτηρ καὶ ὁ σύζυγος εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου καὶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν Ὑψιστον. Σήμερον ὁμοῦ διερρήχθη ἡ ἱερὰ ἐκείνη ἀλυσίς, ἣτις ἦνονε τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς. Τέκνα τῆς ἀπιστίας καὶ ἀποστασίας ταραττέτε τὴν γῆν καὶ ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀπειλῆτε τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!

Ἡ Χερουβίνη, συγκινηθεῖσα ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς ταύτης ὀργῆς, ἔκλινε πρὸς τὴν ἀσθενῆ καὶ μετὰ στοργῆς θλίβουσα τὴν χεῖρά της·

— Προσφιλῆς φίλη τῆς τρυφερωτάτης νεότητός μου, προσπάθησον νὰ μὲ ἀκούσης ἐπὶ τινὰ στιγμὴν ὀπωσοῦν γαληναία· μὴ δυσπιστῆς πρὸς τὴν καρδίαν μου ἣτις τοσοῦτον τρυφερῶς σὲ ἠγάπησε, καὶ δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ νομίζεις ὅτι μᾶλλον καὶ πιστότερον ἡμῶν ἀκολουθεῖς τὰ δόγματα τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀναμνήσθητι ὅτι εἶναι θεὸς τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ οὐχὶ θεὸς ὀργῆς. Καὶ ἂν μάλιστα ὁ υἱὸς σου δυστυχῶς καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτοῦ ὑπέπεσον εἰς τὸ τόσον κοινὸν φεῦ! εἰς τοῦτον τὸν κόσμον δυστύχημα, νὰ πιστεύωσι τὴν πλάνην ἀντὶ τῆς ἀληθείας, τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν ἀδικίαν ἀντὶ τῆς εὐθύτητος, πρέπει ἡμεῖς νὰ παύσωμεν ὀνομάζοντες αὐτοὺς τέκνα ἐκείνου, ὅστις ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς; Καὶ ἐὰν δὲ ἡ συγκατάβασις ἐξωρίζετο ἐκ τῆς γῆς, τοῦλάχιστον δὲν ἔπρεπε νὰ εὔρη ἄσυλον εἰς τὴν καρδίαν τῶν μητέρων, καὶ μάλιστα ὅταν αὗται λατρεύωσι τὸν Θεὸν τῆς ἀπείρου εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος! Ἐὰν ὁ Ῥωμάλδος φρονῆ, ὅτι τὸ καθῆκόν του προσκαλεῖ αὐτὸν εἰς ἄλλην ὁδὸν ἢ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς μητρὸς του θεωρουμένην ὡς ὀρθοτέραν, εἶναι δίκαιον, εἶναι χριστιανικὸν νὰ κατηγορῆται ὡς παράφορος, ἐπιδιώκων σχέδια ἀσεβῆ; Τίς ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ καταδικάσῃ τὸν πλησίον του, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν γινώσκῃ, ἂν εἶναι ἄξιος ἀγάπης ἢ μί-

σους; Ἄς ἀφήσωμεν εἰς τὸν Ὑψιστον τὸν μόνον ἀναμάρτητον νὰ ἐτάζη τὰς συνειδήσεις καὶ τὰς καρδίας.

Ἡ Κλάρα ἤκουσε τὰς σχέψεις τῆς Χερουβίνης μετὰ φαινομένης ἀπραξίας ἢ μᾶλλον ναρκώσεως. Ἄλλ' ὅταν ἡ κρίσις ἐξηγέρθη, ὅταν ἐνόησεν ὅτι ὁ Ῥωμάλδος, ἀποκαμὼν ἐκ τῆς ἀπραξίας εἰς ἣν κατεδικάσθη καθ' ὄν χρόνον ἡ πατρὶς ἀπῆτει τὴν συνδρομὴν ὅλων τῶν τέκνων της, ἐσχόπει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σχολὴν, οὕτω σφοδρῶς παρωργίσθη, ὥστε οὐδὲν ἄλλο ὑπέμεινε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἄς ἀποβάλῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀνεφώνησεν, ἄς τὸν ἀποβάλῃ παρ-
ευθὺς, ἢ ἄλλως παύω τοῦ νὰ θεωρῶ αὐτὸν υἱόν μου, καὶ δίδω τὴν κατάραν μου...

Ἡ Χερουβίνη, ἐκπλαγεῖσα ἐκ τῆς ἐξάψεως τῆς νοσοῦσης καὶ μὴ ἔχουσα πῶς νὰ πρᾶνῃ αὐτὴν, ὑπεσχέθη, ὅτι θέλει βεβαιωθῆ, ἂν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ῥωμάλδου ἦτον ἀκλόνητος· ὅθεν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας τεταραγμένη καὶ τεθλιμμένη. Ἄλλ' ὅταν ἐπανεῦρε τὸν σύζυγόν της ἐπὶ τοῦ περιπάτου *Cavallegeri*, εἰ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατείχετο ἐκ τῆς ταραχῆς, ἐθαύμασε τὸ αἶθριον τοῦ οὐρανοῦ ὅπερ ἐθεώρησεν ὡς αἴσιον οἰωνόν. Μετὰ πρωΐαν ζοφεράν ὁ οὐρανὸς ἀπέβη ὅλως αἶθριος· ὁ δὲ ἥλιος δύων πρὸς τὴν νῆσον *Καπραϊάν* διέγεε παράδοξον λαμπρότητα, διασπείρων ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀκτῖνας ἐρυθραίνοντος χρυσοῦ. Καθαρὸς καὶ ζωηρὸς ἀῆρ ἐκίνει κύματα, ἐφ' ὧν ἐταλαντεύοντο ἐν τῷ λιμένι ἰσραϊα πλοῖα μεθ' ὑφιτενῶν ἰστίων, ῥηγνύμενα δὲ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς διεσκόρπιζον κατάλευκον ἀφρόν ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως τῶν ἀκτίνων χρωματιζόμενον. Τὰ μέγαρά τοῦ περιπάτου, ἐνεκεν τῆς λευκότητος τῶν μεγάλων αὐτῶν τοίχων, ἀπετέλουν τερπνὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κυανῆν χροιάν τοῦ οὐρανοῦ θόλου. Ἄλλ' ὁ ὀφθαλμὸς μᾶλλον ἐθέλγετο πλανώμενος ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν *Πισαίων* ὄρέων, ἅτινα ὑπεράνω τῆς πόλεως φαίνονται ὡς γιγάντιον στέμμα ἐκ βράχων· τὰς δὲ κορυφὰς τῶν ὄρέων γαύρως εἰς τὸν ἀνέφελον οὐρανὸν ὑψουμένας ὡς ἀργυροῦς θύσανος ἐκάλυπτε χιῶν, ἐνῶ ἡ βᾶσις αὐτῶν ἐβυθίζετο εἰς κυανοῦς ἀτμούς. Ἀποτέρω δὲ τὸ ἄκρον τῆς σειρᾶς τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτεινομένης, καὶ κατὰ βαθμίδας ὡς κλίμαξ γιγάντιος ταπεινουμένης, ἐφαίνετο μαργαριταρόχρουν ἐπίσης τερπνὸν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ὡς τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Οὐδεμίαν ἐαρινὴν σκηνὴν δύναται νὰ παραστήσῃ ἐν ταῖς βορείαις χώραις λαμπρότερόν τι τόπιον τοῦ ἐν τῇ χειμερινῇ ἐκείνῃ ἐσπέρα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς *Μεσογείου*. Ἄλιεύς τις, κεκλιμένος ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς προκυμαίας καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸν φαῖον αὐτοῦ ἐπενδύτην, ἐνετρύφα εἰς τὸ θέαμα ἐκεῖνο μετὰ τῆς θυμηδίας, μεθ' ἧς οἱ ὁμότεχνοι αὐτοῦ θεῶνται τὸ θαυμαστὸν μειδιάμα τῆς ἀστάτου θαλάσσης. Τὸ βαθὺ αὐτοῦ χρῶμα, ὁ μέλας πώγων, τὰ στιβαρὰ μέλη καὶ ὁ ζωηρὸς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς, ἐκτοξεύων κάποτε ζωηρὰν λάμψιν, ἐδήλουν, ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν

ἐκείνην φυλὴν τῶν ναυτῶν τῆς Ἰταλίας δι' οὓς ἡ Βενετία, ἡ Γένουα καὶ ἡ Πίσσα δικαίως ἐγκαυχῶνται. Χαμηλῇ δὲ φωνῇ ὑπετονθόριζε τὸ ἐξῆς δημῶδες ᾄσμα·

La terra dei fiori, dei suoni e dei carmi

.
.
.
.
.
.
.
.
.
.

Β΄.

Η ΑΥΛΗ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ
ΤΟΥ Α΄.

Τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐπεισοδίῳ ἀναφερόμενα πρόσωπα συνήχθησαν ἐν Τοσκάνῃ ἔνεκα συμβάντων ἀναφερομένων εἰς τὰς τελευταίας ἐπαναστάσεις τῆς Ἰταλίας.

Ἡ κόμησσα Βέρθα*** ἐπίσημός τις δέσποινα ἐν Αὐστρίᾳ, ἧς ὁ σύζυγος παρὰ τῇ αὐτῇ διατελῶν κατεῖχεν ὑψηλὴν καὶ ἐνεργὸν θέσιν, ἐπανῆλθέ ποτε ἐξ Ἰταλίας, ἔνθα χάριν λουτρῶν εἶχε μεταβῆ εἰς Λούκκαν μετὰ τινος διετοῦς ὀρφανῆς ὀνομαζομένης Κλάρας, ἣτις γεννηθεῖσα ὑπὸ τὸν ὠραῖον τῆς Ἰταλίας οὐρανὸν εἶχε μακρὰν τινα μετ' αὐτῆς συγγένειαν. Αἱ κακαὶ γλῶσσαι, — ἐπειδὴ ὑπάρχουσι οὐκ ὀλίγαι εἰς τὰς μεγάλας καὶ εἰς τὰς μικρὰς κοινωνίας, — διετείνοντο, ὅτι ἡ κόμησσα, υἱοθετήσασα τὴν Κλάραν, ἐνέδωκε μᾶλλον εἰς ἄλλους λόγους ἢ εἰς φιλανθρωπίαν. Οὐδὲν ὅμως θετικὸν ἐστήριζε τὰς εἰκασίας ταύτας. Ἄλλως τε μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ συζύγου τῆς ἀείποτε πλήρης ὁμοφροσύνη ἐφαίνετο ἐπικρατοῦσα. Ὁ δὲ κόμης ἀπέδιδε πρὸς τὴν σύζυγόν του πάντα σεβασμόν· μόνον δὲ οἱ δύσπιστοι παρατηρηταὶ ἐξεπλήττοντο, διότι ἡ κόμησσα ὁμίλει πάντοτε ἐμφαντικῶς περὶ τοῦ ζήλου αὐτῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν αὐτῆς καθηκόντων. Ἡ στάσις αὐτῆς σταθερῶς συνῆδε πρὸς τὰς ἐκφράσεις αὐτῆς, αἵτινες ἦσαν ἀξιωματικαὶ ὡς καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς· ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς ἔχουσα ἀνάστημα, ἦτον κατὰ τὴν μορφήν κανονικὴ καὶ σοβαρὰ· ἀμεμπτος κατὰ

τὴν ἐνδυμασίαν καὶ κατὰ τὰς ἕξεις αὐτῆς οὐδὲν εἶχε φανταστικὸν καὶ ἰδιόρρυθμον, ὑπολογίζουσα, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τὰς πτυχὰς τῶν ἐνδυμάτων ὅπως καὶ τὰ μειδιάματά της. Οὐδὲν ἔστιν ὑπερβολικόν, ἂν μεταχειρίζομεθα τὴν λέξιν ὑπολογισμὸς διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν τοὺς μορφοσμούς τοὺς ἀποδιδόμενους πρὸς ἕκαστον, ἀναλόγως τῆς εὐγενείας ἢ τῆς θέσεως, ἣν οὗτος κατεῖχεν εἰς τὴν αὐλήν· διότι εἰς ἕκαστην τῆς φυσιογνωμίας κίνησιν εἶχεν ὡς κανόνα τὸ ἡμερολόγιον τῆς Γόθας. Ἐν μὲν τῇ Ῥωσσίᾳ ἀπὸ τῆς βασιλίσσης, ἧς καὶ μόνῃ ἡ μεγάλη φρόνησις ἤρκει διὰ νὰ ἀποδοθῇ αὐτῇ ὁ τίτλος Μεγάλη, ὀρμωμένη ἡ ἀριστοκρατία ἐρᾶται τῶν γραμμάτων καὶ τῶν λογίων. Ἡ δὲ ὑψηλὴ Αὐστριακὴ εὐγένεια, ἐκ διαφόρων δεσποζομένη ἐπιρροῶν, ἀγαπᾷ νὰ διατηρῇ τὸν πρὸς τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἔργα τὰ τιμαριωτικὰ θαυμασμὸν αὐτῆς· ἐπειδὴ δὲ ἡ Αὐστρία ἀποτελεῖ μᾶλλον στρατὸν ἢ ἔθνος, κατ' ἀνάγκην λογικὴν αἰ στρατιωτικαὶ παραδόσεις ἐπικρατοῦσι κατὰ τὰς ὑψηλὰς σφαίρας τῆς κοινωνίας. Αἱ σχέσεις ὅμως τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὴν λοιπὴν Γερμανίαν τοσοῦτον εἶναι συχναί, ὥστε εἶναι ἀδύνατον ἐντελῶς ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Γερμανικοῦ πολιτισμοῦ· ὅθεν ἡ παιδεία καταφεύγει εἰς τὴν ἐκ τῆς αὐλῆς μεμακρυσμένην εὐγένειαν, ἣτις κατὰ τοῦτο ἀποτελεῖ προφανῆ ἀντίθεσιν μὲ τὸ ἄνθος (τῆς εὐγενείας) τὸ ὁποῖον μέχρι τινὸς παραδέχεται τὰς κλίσεις τῆς μεσαιᾶς τάξεως. Ἡ κόμησσα Βέρθα ἦτο μᾶλλον πεφυσιωμένη περὶ τῆς ἀξίας της ἢ ὥστε νὰ παραδεχθῇ τοιαύτην μωρίαν, καὶ προετίμα τὰς φράσεις ἢ τὰς ἰδέας. Ἡδύνατο ἄνευ πολλῆς δυσχερείας νὰ συνδιαλεχθῇ περὶ πολιτικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας περιεχαρακοῦτο εἰς τὰ κενὰ ἐκεῖνα σχήματα, ὧν βρίθει δυστυχῶς ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα, ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ εἶναι τοσοῦτον εὐκρινής, ὥστε στερεῖται τοῦ κτήματος τούτου. Μετὰ πόσης ὅμως δεξιότητος οἱ πεπολιτισμένοι ἀνευρίσκουσι καὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βιέννῃ τὸν τρόπον νὰ ἀντικαθιστῶσι τὰς σκέψεις διὰ λέξεων! Κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἡμῶν ἐποχὴν, καθ' ἣν παραδόξως συγκοινωνοῦσιν ἐν τῇ διανοίᾳ αἱ μᾶλλον ἀντίθετοι ἰδέαι, τὸ βοήθημα τοῦτο εἶναι πολυτιμότερον ἢ ὥστε νὰ παραμεληθῇ.

Ἡ Κλάρα ἀνετράφη ὅπως καὶ ἡ κόμησσα. Αὕτη δὲ ἡ θετὴ μήτηρ, ἅμα φθᾶσα ἐν Βιέννῃ, διενούθη πῶς νὰ καταστήσῃ αὐτὴν κόσμημα τῆς αἰθούσης της ἀβλαβές. Τὸ τέκνον τοῦτο τρυφερὸν, ῥοδόχρουν, ἥσυχον, πνεύματος γαληνιαίου, καὶ εἰρηνικὸν ὡς ἀρνίον, προητοιμάσθη θαυμασίως νὰ διαδραματίσῃ τὰς ἰδέας τῆς κομῆσεως εἰς τὸ σκοτεινὸν μέγαρον τῆς Herren-Gasse. Τὸ ἐνέδουον λευκὰ καὶ διὰ τριχάπτων τὸ ἐκάλυπτον καὶ ἀπένειμαν αὐτῇ τὴν λευκότητα καὶ ἀηδίαν τοῦ ἀνθογάλακτος, ὡς ὀνομάζεται ἡ ἀνωτέρα ἐν Βιέννῃ ἀριστοκρατία. Ἡ δὲ κόμησσα ἔχαιρε διὰ τὴν ἀτάραχον γαλήνην καὶ τὸ εὐάγωγον τῆς Κλάρας, ἣτις ὡς εὐπλαστος κηρὸς ἐδέχετο πᾶν ὅτι ἐπετύπου· ὡς ὑπόγραμμα δὲ νεάνιδος εὐαγώ-

γου ἐθεώρει τὴν κούκλαν· τὸ δὲ κατ' ἰδέαν αὐτῆς ἦτο τὸ κανονικόν, ψυχρὸν καὶ ἀνούσιον, οἷον ἡ δάλεια ἦν ὁ ὄχλος προτιμᾶ τῆς κληματίδος τῆς κυανῆς, ὡς τὰς λίμνας τῆς Λομβαρδίας, ἢ τῆς χαριέσσης καὶ λαμπρᾶς ἀνεμώνης, ἦν ὁ ἔαρινὸς ἥλιος παράγει εἰς τὰς μυροβόλους κοιλάδας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀδώνιδος καὶ τῶν δακρῶν τῆς Ἀφροδίτης.

Ἐτη τινὰ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς Κλάρας εἰς Βιέννην, ἡ κόμησσα ἐγέννησεν υἱὸν ὀνομασθέντα Ἀντώνιον, δμωνύμως πρὸς πρόγονόν τινα τοῦ κόμητος συναγωνιασθέντα ὑπὲρ τοῦ Φριδερίκου τοῦ Ὁχενστόφου (Hohenstaufen) καὶ κατὰ τὴν ἐνδοξὸν διὰ τὴν Ἰταλίαν ἡμέραν τοῦ Legnano πολεμήσαντα γενναίως εἰς τὰς τάξεις τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν περιβοήτων ταγμάτων τοῦ Θανάτου καὶ τοῦ Ἄρματος.

Ἡ δὲ κόμησσα ἐφάνη προσηκόντως περιχαρῆς διὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο, δι' οὗ ἀπέκτα κληρονόμον ἀρχαιότατος οἴκος τῆς Λομβαρδίας.

Ἄν ὅμως ἦτο δυνατὸν νὰ συνίδῃ τις σταθερόν τι εἰς τὸν ἀκατανόητον χαρακτῆρά της, ἤθελε κατανοήσῃ προτίμησίν τινα ὑπὲρ τῆς Κλάρας. ἀδύνατον δὲ ἦτο ν' ἀποδοθῇ ἡ κλίσις αὕτη εἰς τὴν ἔσοχον νοημοσύνην τῆς νεάνιδος, διότι τοσαύτη ἦτον ἡ ἀπλότης αὐτῆς, ὥστε ὁ νοῦς ἐντελῶς ἐμηδενίζετο. Οὐ μόνον δὲ ἠλικιουμένη δὲν ἀπηλλάσσετο τῶν ὑλικῶν ἐντυπίσεων, ἵνα ἀνυψωθῇ πρὸς τὸν ἰδανικὸν κόσμον, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας αἰ μᾶλλον ἀφηρημένα ἰδέαι ἐνεφανίζοντο ἐν τῇ νεανικῇ αὐτῆς φαντασίᾳ ὑπὸ μορφὴν ἐντελῶς ὑλικήν. Ἡ κόμησσα Βέρθα κατ' αὐτὴν ἐπροσωποποιεῖ τὴν ἀρετὴν, ὁ πρίγκηψ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέννης τὴν θρησκείαν, καὶ ὁ Κ. Μεττερνίχ τὴν δικαιοσύνην. Ἡ δὲ ἠλικία δὲν κατέστησε πολυπλοκώτερον τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ἀληθῶς ἐπάξιον τῆς πατριαρχικῆς ἐποχῆς. Ἡ θετὴ μήτηρ μὲ ἀγρυπνον ὄμμα παρηκολούθει τὴν ἐπίζηλον αὐτῆς ὠραιότητα, παραμυθουμένη διὰ τὰ χάσματα τοῦ πνεύματος τῆς Κλάρας. Καὶ πρὸς ποῖον τέλος ἡ Κλάρα ἤθελεν ἐπιδοθῇ εἰς θεωρητικὰ ζητήματα; Δὲν ἦτον καλλίτερον νὰ μὴ ἦναι οὔτε φιλόσοφος, οὔτε συγγραφεὺς, ἐπικίνδυνα καὶ ἀνυπόφορα ἀμφότερα διὰ τὴν προωρισμένην νὰ ζῆσῃ εἰς μέγαν κόσμον καὶ μέλλουσαν νὰ ἔχῃ προῖκα μεγάλην; Ἐνεκεν τῆς περιουσίας, τῆς ὠραιότητος καὶ τοῦ γένους αὐτῆς, ἴσως ἤθελε συζευχθῇ μετὰ τινος διαδόχου πρίγκηπός τινος τῶν μικροσκοπικῶν τῆς Γερμανίας κρατῶν, ἅτινα χορηγοῦσι πεντήκοντα ἢ καὶ διακοσίους ἄνδρας εἰς τὸν στρατὸν τῆς ὀμοσπονδίας· διὰ τῶν τρόπων αὐτῆς ἤθελεν ὑπερέχει βεβαίως ἐν ταῖς μικραῖς ἐκείναις αὐλαῖς, ἐνθα ὁ παλαιὸς τευτονικὸς τιμαριωτισμὸς ἀδιάξεστος καὶ φιλόνεικος διατηρεῖ εἰσέτι πολλοὺς ὀπαδοὺς.

Διὰ νὰ προετοιμασθῇ δὲ ἡ Κλάρα εἰς τόσον λαμπρὸν βίον, ἐπαιδαγωγῆθη κατὰ τὸν ἐν Βιέννῃ τρόπον τὸν συνήθη εἰς νεάνιδας τῆς τάξεως ταύτης· αἱ τερπνότεραι τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἠλικίας διασκεδάσεις ἦσαν

οἱ εἰς τοὺς προμαχῶνας καὶ τὰς κατωφερείας αὐτῶν περίπατοι, καὶ ἡ ἔκτος τῆς Καρολινείου Πύλης περιδιάβασις, ἔνθα ἐνίοτε περιχαρῆς ἔπινε γάλα αἰγῶς καὶ ἔτρωγε ζυμαρικά. Βραδύτερον ἐπετράπησαν αὐτῇ διασκεδάσεις φιλολογικαὶ ἅμα καὶ γαστρονομικαί, οἰκεῖται τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ, καὶ πρόσφοροι νομιζόμεναι εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς νέας ἀνάπτυξιν. Πᾶσαν τρίτην κατὰ τὴν 7ην ὥραν ἐφέρετο πανηγυρικῶς ἐφ' ἀμάξης εἰς τὴν δὸν Schenker-Strasse, ἐν τῇ οἰκίᾳ φίλης, ἔνθα συνηθροίζοντο αἱ φίλαι αὐτῆς τὸ ἄνθος τοῦ ἀνθογάλακτος, καὶ ἐκάστη αὐτῶν ἀνεδέχετο τὴν ἀνάγνωσιν προσώπου τινος γαλλικῆς τινὸς τραγωδίας, ὅπως ἐξασκῶνται εἰς γλῶσσαν κοινὴν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι· ἐτόλμων μάλιστα νὰ παραδώσωσι εἰς τὴν μετριοφρονα ταύτην ἀγγελίας γεγραμμένας μετ' ἐπιτηδεύσεως μᾶλλον ἢ ἀφελείας. Συνήθως δὲ ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς, περιπαθῶς ἐν Βιέννῃ ἀγαπώμενα, ἀπετελείωνον τὴν ἡμέραν. Οὕτως ἡ Κλάρα ἐπανήρχετο γεγοητευμένη, ἀφ' οὗ ἐχόρευε καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην κατεβρόχιζε ποσὸν πρὸς ὃ ἤθελε δυσπιστήσῃ Ἰταλῆς νεάνις τείου, ζυμαρικῶν ἀγορασθέντων παρὰ τῷ Dehne τῷ δοξαζομένῳ ἐν τῇ Μιχαϊλείῳ πλατείᾳ (Michaeler-Platz), οὔτινος ἡ φήμη οὐδόλως ἤλαττώθη. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι αἱ ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος σπουδαί αὐτῆς δὲν ἠδύναντο νὰ παρασκευάσωσιν αὐτὴν εἰς ἄλλον θρίαμβον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀποκλειομένη τῆς αὐλῆς εὐγένεια καὶ οἱ τραπεζῖται, οὓς περιφρονητικῶς ὠνόμαζον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς κομῆσεως ἡ ἄλλη κοινωνία καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν χρημάτων, παρίστανον κάλλιον τὴν διανοητικὴν τάσιν τῆς Γερμανίας ἐφ' ἣ δικαίως αὕτη σεμνύνεται· τὸ ἀνθόγαλα ἐπανελάμβανεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ παραιτήσῃ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς τούτους ἀνθρώπους τὴν μόνην αὐτῶν εὐχαρίστησιν καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ μετασχηματίσωσι τὰς κόρας των εἰς καθηγητάς. Αἱ περιπλοκαὶ τῆς Αὐστρίας αἱ ἐκπλήξασαι τὸ πλεῖστον τοῦ κόσμου οὐδόλως ἐθορύβησαν ἐκείνους, οἵτινες εἶδον τὴν χώραν ταύτην ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πρίγκηπος Μεττερνίχ. Ἡ δεσποτικὴ ἔξις κατέπνιξε πᾶσαν πρωτοβουλίαν τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ κράτος ὑπὸ τὸ βάρος πολυχρονίων σφαλμάτων, ὥφειλε πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ νὰ ἀναζητήσῃ μέγαν τινὰ πολιτικὸν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐξέρχονται αὐθορμητῶς ἐκ τῶν κόλπων τῶν ἐλευθέρων κρατῶν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ περιεφρόνησε τῶν ἀφιλοκερδῶν καὶ εἰλικρινῶν συμβουλῶν, εἰς ἃς ἀπήντησε διὰ τῶν ὕβρεων λιβελλογράφων δυσφημισμένων, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ὑπερασπιστὰς καὶ συμβούλους πανταχόθεν.

Ὁ πρίγκηψ Μεττερνίχ, ἐνσάρκωσις τοῦ συστήματος ὅπερ ὤθησε τὸν οἶκον Λοθαριγγίας εἰς τὴν ἄβυσσον ἔνθα σήμερον παλαίει ἐναντίον τοσούτων δυσχερειῶν, ἦτον ὁ μόνος ἄρχων τοῦ κράτους· ὅθεν ἡ κόμησσα ἐφρόντισε νὰ παρουσιάσῃ τὴν Κλάραν εἰς τὸν παντοδύναμον ὑπουργόν, πρὸ τῆς παρουσιάσεως αὐτῆς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν. Διότι ἡ

κόμησσα τόσω μάλλον ἐδικαιοῦτο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν θέσιν τῆς θετῆς αὐτῆς κόρης, ὅσω μάλλον ἦτο δύσκολον εἰς τὴν Κλάραν νὰ ἐπιδείξῃ τοὺς δώδεκα βαθμοὺς τῆς εὐγενείας τοὺς ἀναγκαίους πρὸς τὴν παρουσίαν. Ἡ πριγκήπισσα Μεττερνίχ, εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτῆς διατεθειμένη, παρεῖχεν ἐλπίδας, ὅτι δὲν ἤθελε γίνεαι αὐστηρὰ ἐξέτασις τῆς εὐγενείας τῆς Κλάρας. Εἰς ταύτην δὲ τρίτην τινὰ ἀνηγγέλθη ἐπισήμως νὰ παρετοιμασθῇ διὰ νὰ ὑπάγῃ τὴν ἀκόλουθον κυριακὴν εἰς Rennweg εἰς τὴν οἰκίαν τῆς πριγκήπισσης. Ἡ δὲ Κλάρα ἐνδυθεῖσα παρουσιάσθη εἰς τὴν κόμησσαν, ἣτις μετὰ βαθείας προσοχῆς παρετήρησεν αὐτὴν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ταχὺ δὲ μειδίαμα ταχέως διαγραφέν ἐπὶ τῶν λεπτῶν χειλέων της ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦτο δυσηρεστημένη. Ἡ νεᾶνις ἔφερε στέμμα ἐκ δύο σειρῶν λευκῶν ὑακίνθων, οἵτινες ἀπέπνεον ὀξεῖαν εὐωδίαν· τὸ φόρεμα ἡμίδιπλον ἐκ μεταξίνου καὶ ῥοδοχρόου τουλίου παρεῖχεν εἰς τὸ σφηκοειδὲς ἀνάστημά της ἐναερίον τι· τὸ θέλγητρον τῆς ὄψεώς της συνίστατο εἰς γαληνιαίαν τινὰ ἔκφρασιν, ἣτις κάποτε προκύπτει ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν σκέψεων, ὡς καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς εἰς ἑαυτὴν πεποιθήσεως· οἱ μεγάλοι αὐτῆς ὀφθαλμοί, κυανοὶ ὡς ἡ χαρίεσσα στεφάνη τοῦ μουσώτου, ἦσαν αἴθριοι, ὡς καὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς· ἀλλ' οὐδέποτε ἐξ αὐτῶν ἐσπινθηροβόλει ἡ κυανῆ ἐκείνη λάμψις, ἣτις παρέχει εἰς ξανθὰς τινὰς μορφὰς χαρακτῆρα στιγμιαίας ζωῆς. Καί τοι δὲ εἶχε γεννηθῆ ἐν Ἰταλίᾳ, εἶχε τύπον ὠραιότητος μάλλον γερμανικὸν ἢ ἰταλικὸν, ὥστε ἤθελέ τις νομίσει αὐτὴν κόρην τῶν Λογγοβάρδων διατηροῦσαν ὑπὸ τὸν θερμὸν οὐρανὸν τῆς Μεσημβρίας τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν λευκῶν νεανίδων τῆς Ἄρκτου, ἢ ἀπόγονόν τινα τῶν Νορμανδῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ὧν ἡ φυλὴ διατηρεῖται εἰσέτι εἰς τὰς κοιλάδας τῆς Σικελίας. Οὐδόλως ἐξετάζοντες ἂν μυστηριώδης τις ἐπίρροια γερμανικῆς καταγωγῆς ἐπενεργοῦσεν ἐπ' αὐτῆς, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ τάσεις καὶ αἱ ἰδέαι τῆς Κλάρας συνέδεον αὐτὴν μάλλον μετὰ τῆς Αὐστρίας ἢ μετὰ τῆς πατρίδος της· ἠσθάνετο δὲ ἐν Βιέννῃ τὴν ἡδονὴν, ἣν ὁ ὄρεινός αἰσθάνεται ἐπανερχόμενος εἰς τὴν γενεθλίαν αὐτοῦ γῆν. Πρὸς τούτοις πεπεισμένη, ὅτι ἡ Ἰταλία ἦτο ἀπλῶς γεωγραφικὴ ἔκφρασις, ἐθεώρει τὴν Βιενναίαν παροιμίαν ὡς ἀληθὲς ἀξίωμα, *es gibt nur eine Kaiserstadt, es gibt nur ein Wien* (1).

Τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἡ κόμησσα Βέρθα ἀνέβη εἰς τὴν ἄμαξάν της, προηγουμένου θεράποντος, ἔνθα ὁ κόμης κατεστολισμένος ἐκ παρασήμων παρεκάθισε σοβαρῶς· ἀπέναντι δὲ τῆς θετῆς αὐτῆς μητρὸς ἡ ἀγλαόμορφος Κλάρα ἐξήπλου τὴν ῥοδίνην νεφέλην τοῦ φορέματός της. Ἡ δὲ κόμησσα συνήθως ἀπαθῆς, ἐφαίνετο ἤδη ἡρέμα ἀπησχολημένη καὶ παροδικὴ τις σκιά διήρχετο πρὸς στιγμὴν τὸ λεῖον μέτωπόν της. Τοῦ-

(1) Μία μόνον ὑπάρχει Αὐτοκρατορικὴ πόλις καὶ μία Βιέννη.

ναντίον ἡ Κλάρα ἦν ἀκτινοβόλος ὡς ἀγία τις ἐξερχομένη ἐκ τῶν ἀγώνων τοῦ κόσμου τούτου καὶ μέλλουσα νὰ διέλθῃ τὸν οὐδὸν τῆς οὐρανίας διαμονῆς. Ὁ κόμης μετ' ἀφροντισίας ἀοράτου, εἰρωνικῆς, ἔβλεπε τὴν ἀνησυχίαν τῆς ἀγαπητῆς Βέρθης καὶ τὴν ἀφελῆ εὐδαιμονίαν τῆς δεκαεξαετοῦς νεάνιδος. Ὅταν καὶ οἱ τρεῖς εἰσῆλθον εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν τῆς πριγκηπίσσης, ἡ οἰκία ἦτο ἤδη πλήρης· θρονία ὅμως τινὰ προωρισμένα εἰς συζύγους ὑπουργῶν ἔμενον κενὰ ἐκατέρωθεν ἀνακλίντρον κειμένου πρὸς ἀριστερὰν τῆς εἰσόδου, ἐφ' οὔ ἡ πριγκηπίσσα ἦτον ἐνθρονισμένη μετὰ μεγαλείου ἀξίου τῆς συζύγου τοῦ ἀληθοῦς κυριάρχου τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ πριγκηπίσσα Μεττερνίχ εἶχε κανονικὴν ὄψιν, καὶ καθημένη ἐφαίνετο μεγαλοπρεπῆς καὶ ὠραία· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἦτον ἀσυμμέτρως μεγάλη πρὸς τὸ συνεσταλμένον σῶμά της· ἡ δὲ ἐνδυμασία της προσήρμοζεν εἰς τὸ σῶμά της. Ἐφόρει ἐσθῆτα μεταξίνην πυκνὴν καὶ τεφροειδῆ καὶ στέμμα ἐκ λευκανθέμων ῥοδοχρόων περιβάλλον τὸ μέτωπόν της. Ἀπέναντι δὲ αὐτῆς ἴσταντο ὄρθιοι οἱ πρόκριτοι τῶν πρεσβειῶν καὶ τῶν ὑπουργείων, ἀναμένοντες μετὰ προσοχῆς καὶ ἀνταλλάσσοντες φράσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀσήμους καὶ ἀδιαφόρους θεώμενοι τοὺς εἰσερχομένους. Ὁ δὲ πρίγκηψ, ὀλίγον ἐπιθυμῶν, ὡς ἐφαίνετο, νὰ συνδιαλέγηται περὶ διπλωματίας καὶ πολιτικῶν, συνωμίλει εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αἰθούσης, ἔνθα ὑπῆρχον σειραὶ ἐδρῶν διὰ κυρίας καὶ δεσποινίδας ἐν αἷς διεκρίνετο καὶ ἡ νεωτέρα τῶν θυγατέρων του.

Ὁ Κλήμης Βεγκέσλαος Νεπομουκένας (Clément-Wenceslas-Népomucène), πρίγκηψ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστρίας, δούξ Πορτέλλας (Portella), μεγιστὰν τῆς Ἰσπανίας πρώτης τάξεως, διδάκτωρ τοῦ Ὄξωνείου πανεπιστημείου κτλ., ἦτο κατὰ τινὰ ἀντίθετος τῆς πριγκηπίσσης. Ἀντὶ τῆς παχυσαρκίας, εἶχε λεπτότητα καὶ εὐκινησίαν, ὡς ὅτε κατὰ τὸν χρόνον τῆς νεότητος, μᾶλλον περὶ τοῦ ὠραίου φύλου ἢ περὶ τῶν τυχῶν τῆς Εὐρώπης ἐπησχολεῖτο. Τὴν πάλαι ὅμως κομψότητα καὶ χάριν αὐτοῦ εἶχε διαδεχθῆ τὸ ἀκαμπτον εἰς τὰς κινήσεις, καίτοι ἠδύνατο ὁ προσέχων νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὰ σχήματα αὐτοῦ ἔγνη τινὰ τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἀπημβλυμένη ἔκφρασις τῶν χαρακτήρων ἐδείκνυεν, ὅτι ἐν αὐτῷ εἶχεν ὑπερτερῆσαι ἡ κλίσις πρὸς τὰς ὑλικὰς ἡδονὰς τῶν εὐγενῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων· λίαν συχνὰ ἡ στάσις του ἀνεκάλυπτε τὴν ματαιοφροσύνην τὴν σχεδὸν ἀναπόφευκτον, ἥτις ἐκ μακρᾶς ἐπιτυχίας καὶ ἐκ δελεασμάτων κολακείας προέρχεται. Εἰ καὶ ἀγανακτοῦντες οἱ παρόντες διότι μετεχειρίζετο ἐκφράσεις μόνον εἰς ἡγεμόνα ἀρμοζούσας, οὐχ ἦττον τῶν ἐπεδαψίλευον ἱκανοὺς ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους, ὥστε νὰ πείθεται, ὅτι ἦτον ἀναγκαῖος εἰς τὴν ἀρμονίαν τοῦ κόσμου. Στερούμενος τῆς εὐθυφροσύνης τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὴν συναυλίαν τῶν ταπεινῶν ἐκείνων κολακειῶν, ἐγνώριζε ὅμως μᾶλλον νὰ προφυλάττῃ ἑαυτὸν ἐν τῇ συναναστροφῇ τῆς σχολαστικότητος τοῦ πολι-

τικοῦ. Ἦτο δὲ εὐπροσήγορος ὡς δὲν ἦτον ἡ πριγκήπισσα· ἀντὶ νὰ ἐκφοβίζῃ ὄσους ἡ θέσις αὐτοῦ ἀπεθάρρυνε, ἐνεψύχου αὐτοῦς μετὰ λεπ-
 τῆς δεξιότητος καὶ πνεύματος παραδόξως εὐκάμπτου. Ἐστερημένος καλ-
 λιτεχνικοῦ αἰσθήματος καὶ φιλοσοφικῆς βαθυνοίας ἐνησμενίζετο ὅμως πρὸς
 τὰ καλλιτεχνήματα καὶ πρὸς τοὺς σοφούς· πολὺν χρόνον πασιγνώστως
 ἄθρησκος ἐπρέσβευε τότε καθολικισμόν τινα μᾶλλον κατὰ τύπον ἢ
 κατὰ συνείδησιν. Ἄν τοῦλάχιστον ἡ ἡλικία δὲν εἶχεν ἐπιφέρει εἰς αὐτὸν
 τινὰ τῶν τόσῳ συνήθων μετατροπῶν, ἀλλ' εἶχε διατηρήσει τὸν φόβον
 τῶν φανατικῶν καὶ τῶν καρπουμένων τὸν φανατισμὸν πρὸς ὄφελος τῶν
 κοσμικῶν συμφερόντων, διότι μεγαλοφώνως ἐκήρυττεν, ὅτι ἀποστρέφεται
 τὸν ἰησουϊτισμὸν ὡς τὴν πανώλη, καὶ ὅτι ἦτον ὁ μεγαλείτερος αὐτοῦ
 ἐχθρός. Ὁ καθολικισμὸς αὐτοῦ, πιστὸς εἰς τὰς παραδόσεις Ἰωσήφ τοῦ Β',
 οὐδόλως μετεῖχε τῆς μικρολόγου ἐκείνης ὀρθοδοξίας τῆς ὑπαγορευσάσης
 τὸ περίδοξον κογκορδάτον τοῦ Ἰωσήφ Φραγκίσκου· μᾶλλον ἀδιάλλακτος
 ὡς πρὸς τὰ κυβερνητικὰ ἢ εἰς τὰ θρησκευτικὰ, εἶχεν ὡς σύμβολον τὴν
 διατήρησιν τῶν καθεστώτων. Τὸ ἀκαμπτὸν ὅμως τοῦτο φρόνημα δὲν
 ἐνεφανίζετο ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἐνθα οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι
 ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοιούτου ἀνδρὸς ἠδύναντο νὰ συμβῶσιν αἱ φρικώδεις
 σκηναὶ αἱ ἀποκαταστήσασαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ μισητὸν ἐν τε τῇ Γαλικίᾳ
 καὶ Ἰταλίᾳ. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἀντιθέσεις, οὕτως εἰπεῖν, φύσει ἐνυπάρ-
 χουσιν εἰς τὸ πανταχοῦ καταρρέον ἐν Εὐρώπῃ σύστημα. Ἡ εὐαίσθητος
 κυρία Σεβιγνῆ (Séviigné) δὲν ἐτέρπετο βλέπουσα ἀπαγχονιζομένους
 σωρηδὸν τοὺς Βρετανοὺς χωρικούς; Αἱ ἠδυπάθει; Ἰσπανίδες αἱ ἐν τῇ
 αὐλῇ τοῦ καθολικοῦ βασιλέως δὲν συνῆρρον ὡς εἰς ἐορτὴν ὁσάκις ἔκαιον
 αἰρετικούς; Ἐνῶ ὁ ἀντιβασιλεὺς προσεφέρετο ἐν Βερσαλλίαις ὡς ἀληθῆς
 ἐπικούρειος, δὲν ἀπεστέλλοντο διὰ νὰ σαπῶσιν εἰς τὰ κάτεργα δυστυ-
 χεῖς τινες διότι ἠρνοῦντο νὰ κοινωνήσωσιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, ἐνθα
 ἐκοινωνεῖ ἡ Α. Β. Ὑψηλότης, διότι δὲν ἀνεγνώριζον τὸν καρδινάλιον
 Δουβοᾶ (Dubois) ὡς νόμιμον διάδοχον τῶν ἡρωϊκῶν ἀλιέων τῆς
 Γαλιλαίας;

Ἐν τούτοις, εἰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἡ πριγκήπισσα ἐφαίνετο εὐγενῆς σοβαρὸς,
 προσέχων μετὰ πάσης λεπτότητος, ἐπισκοπῶν, πῶς νὰ ἀπομακρύνῃ πᾶ-
 σαν ἀμηχανίαν καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρους αὐτοῦς, ἀκριβῆς τις ὅμως ἐξέτασις
 διήγειρε τὴν δυσπιστίαν. Ἡ ἔρρινος καὶ διασεσυρμένη αὐτοῦ φωνὴ τα-
 χέως παρῆγε δυσάρεστόν τινα ἐντύπωσιν· ἡ βραδύτης τῆς συνομιλίας του
 ἐδείκνυε ἄνθρωπον σταθμίζοντα πᾶσαν λέξιν καὶ ἔχοντα σπουδαίους λό-
 γους, ἵνα μὴ μαντεύηται ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ὁ βλέπων τὴν κατὰ πρῶτον
 ἀκατάληπτον φυσιογνωμίαν του, ἐφ' ἧς τέλος εἰκονίζετο ἀδιαφορία τις
 φιλαύτου σχεπτικοῦ, ἀκουσίως ἀνεκάλει τὴν σκληρὰν ἐκείνην κρίσιν
 Γουλιέλμου Οὐμβόλδου· ὁ ὑπουργὸς ψευδῆς καὶ ἄπιστος, τὸν ὁποῖον τὰ

γεγονότα θέλουσι φέρει εἰς ἀμηχανίαν. » Εἰ καὶ ἐστάθμιζε καὶ ἐξέλεγε τὰς ἐκφράσεις του, εὐκόλως διέκρινέ τις ὅτι ὁ τύπος ἐπεκράτει τῆς οὐσίας, καὶ ὅτι τοῦ διπλωμάτου τοῦ θεωρουμένου ὡς ἀναμαρτήτου, εὐκόλως ἐσυγχύζοντο αἱ ἰδέαι. Ὅθεν κατενόει τις ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἀποδώσῃ πραγματικὴν δύναμιν καὶ βαθὺν νοῦν εἰς ἐκεῖνον ὅς τοσάκις ἠπατήθη περὶ τοῦ Δὸν Καρόλου, τοῦ Δὸν Μιγουήλου, περὶ τῶν Βουρβόνων τοῦ πρωτοτοκου κλάδου, καὶ περὶ τοσούτων ἄλλων ὑποθέσεων, ὧν νοῦς μᾶλλον διορατικὸς ἢ δύνατο νὰ προΐδῃ τὴν ἀναπόφευκτον ἀποτυχίαν.

Ὁ πρίγκηψ Μεττερνίχ ἐνυμφεύθη τρίς· πρῶτον τὴν Ἐλεονώραν Καύνιτς (Kaunitz), θυγατέρα τοῦ ἐνδόξου ὑπουργοῦ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ἔπειτα τὴν βαρωνίδα Λεύκαμ (Leykam), Βαϊλσταίν, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ πρίγκηψ Ριχάρδος, πρεσβευτῆς νῦν ἐν Παρισίοις, τέλος τὴν Μελανίαν κόμησσαν Ζίτση Φερράρις (Zichy-Ferraris). Ἀποστρεφόμενος ἐξ ἴσου τοὺς Σλάβους, τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Ἕλληνας, ἐπίστευεν ὅτι ἡ Γερμανικὴ φυλὴ ὤφειλε νὰ κάμῃ μεγάλας παραχωρήσεις εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Αἱ δύο πρῶται αὐτοῦ γυναῖκες ἦσαν Γερμανίδες, τέλος δὲ εἶχε νυμφευθῆ Ὀυγγαρίδα· ἔνεκα τούτου ἐδίδασκε διὰ τοῦ παραδείγματός του τὴν ἔνωσιν τῶν Μαγυάρων μετὰ τῶν Γερμανῶν. Ἐπροθυμοποιεῖτο δὲ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ φαίνεται πρότυπον τῶν συζύγων καὶ νὰ ἀπονεύμῃ εἰς τὴν σύζυγόν του ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει τῆς κοινωνίας ἐπιβρόχην ἀνάλογον τῆς ἑαυτοῦ θέσεως. Διὸ ἡ κόμησσα Βέρθα, γινώσκουσα τοῦτο, μετὰ μεγάλης σπουδῆς ἐθήρευε τὴν εὐνοίαν τῆς πριγκηπίσσης ὑπὲρ τῆς θετῆς θυγατρὸς τῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ εὐνοία τῆς πριγκηπίσσης σταθερᾶς οὐσῆς καὶ κατὰ τὴν εὐμένειαν καὶ κατὰ τὴν δυσμένειαν ἦτο δυσάλωτος. Πρὸς τούτοις ἐφοβεῖτο, μήπως ἡ ἐπιτακτικὴ καὶ ἀπότομος συνομιλία τῆς, ὁμοιάζουσα μᾶλλον μὲ δικαστικὴν ἐξέτασιν, θορυβήσῃ τὴν Κλάραν. Τὸ προοίμιον δὲν ἐφάνη πολὺ ἐνθαρρυντικόν, διότι ὅταν ἐπλησίασε πρὸς τὸ ἀνάκλιντρον, ἡ πριγκηπίσσα ἐφαίνετο τοσοῦτον βεβυθισμένη εἰς συνομιλίαν τινὰ μετὰ τῆς μεγάλης κυρίας τοῦ οἴκου τῆς ἐπικλήρου αὐτοκρατείας, ὥστε ἐφάνη κατ' ἀρχὰς ὅτι οὔτε παρατήρησε τὴν ἐμφάνισίν τῆς. Ἀλλὰ μετὰ τὸ μικρὸν τοῦτο τέχνασμα, δι' οὗ ἐτηρεῖτο ἡ μεταξὺ τῶν βαθμῶν διάστασις, ἔδειξε τὴν δυνατὴν εὐπροσηγορίαν, ἠξίωσε μάλιστα νὰ ἀνεγερθῆ ἐκ τοῦ ἀνακλίντρον, εὐνοία ἀσυνήθης, διὰ νὰ χαιρετήσῃ τὴν κόμησσαν· καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν τῆς Κλάρας ἔδειξεν εἰς τὴν κόμησσαν ἀνάκλιντρον κενὸν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων πλησίον τοῦ ἀνακλίντρον καὶ εἶπεν εἰς τὴν Κλάραν, ὅτι μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως θέλει ἐπανίδει αὐτήν. Αὕτη δὲ, ἀφ' οὗ ὑπέστη τὴν δοκιμασίαν ταύτην μετὰ τῆς ἐμφύτου αὐτῇ γαλήνης καὶ ἀπαθείας ἐπετράπη αὐτῇ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν δεσποινίδων· αὗται δὲ ἴσταντο εὐθυτενεῖς καὶ σοβαραὶ, ἔχουσαι δίοπτρον ἐκ μελαίνης χελώνης, ὅπερ ἦτον, ὡς φαίνεται, ἡ κυρία διασκέδασίς των. Πλησίον ὅμως τῆς Κλάρας ἦτο

νεᾶνις ζωηροτέρα τῶν συντρόφων της. Ἡ ὄψις αὐτῆς ἦτον ἀρχετὰ μελαγχροινῆ, οἱ δὲ χαρακτῆρες δὲν ἦσαν ἀμέμπτου κανονικότητος, ἀλλ' εἰς τοὺς ὠραίους καὶ μαύρους αὐτῆς ὀφθαλμοὺς ἤκτινοβόλει ψυχὴ θεία ὡς λέγει ποιητῆς Δανὸς δμιλῶν περὶ τῆς συγγραφίδος τῆς Γερμανίας. Μεγάλῃ καμελίᾳ λευκέρυθρος ἦτον τὸ μόνον κόσμημα τῆς ἐβενώδους κόμης της· ἐνδύμα λευκὸν μεταξωτὸν διέγραφε τὸ ὑψιτενές καὶ εὐκίνητον ἀνάστημά της. Γινομένης δὲ συνδιαλέξεως περὶ ζαχαρωτῶν καστάνων καὶ περὶ συγκρίσεως τῶν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Λανοᾶ καὶ τῶν πέλων τῶν ἐν τῷ τῆς Ἀθήλης, ἡ Κλάρα ἔμαθεν, ὅτι ἡ πλησίον αὐτῆς ἦτον Ἑνετις, ὀνομαζομένη Χερουβίνη Ρινάλδη.

— Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ἡ Κλάρα, ἐγεννήθην ἐν Ἰταλίᾳ· ἡ Τοσκάνη εἶναι ἡ γενέτειρά μου γῆ.

— Ἄ! ἐπανέλαβεν ἡ Χερουβίνη, πόσον πάσχω μακρὰν τοῦ ὠραίου μου οὐρανοῦ, μακρὰν τῆς προσφιλεστάτης μοι γῆς, ἣν πάσης ἄλλης προτιμῶ!

— Γνωρίζω καλῶς μόνον τὴν Τοσκάνην, ἀπεκρίθη ἡ Κλάρα, καὶ μέρη τινὰ εὐρίσκω ὄντως εὐχάριστα, τὴν Φλωρεντίαν τὸν χειμῶνα, τὰ λουτρά τῆς Λούκκης τὸ θέρος· ἀλλὰ πόσα μέρη δὲν ἐμποιοῦσιν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν μεγαλειτέραν θλίψιν! Ἡ Πίσα π. χ., τὴν ὁποίαν καλῶς ὠνόμασαν Πίσαν νεκρὰν, καὶ αὐτὴ ἡ Σιέννη μὲ ὄλους τοὺς σκιεροὺς τόπους τῆς Λίξης της. Τὸ αὐτὸ δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν Λοῦκκαν, ἂν καὶ ἔχη τὸν ὠραῖον περίπατον τῶν ὀχυρωμάτων, ἐξ οὗ φαίνονται αἱ ἐξ ἀραβοσίτου κεκαλυμμέναι πεδιάδες. Ὅτε ἡ Πίσα, ἡ Σιέννη καὶ ἡ Λοῦκκα ἦσαν πρωτεύουσαι κρατῶν ἀκμαζόντων, ἴσως αἱ σεμναὶ ἐκεῖναι καὶ σκοτειναὶ πόλεις εἶχον θέαν εὐθυμον μὴ ὑπάρχουσαν ἤδη. Διότι διαβαίνων τις τὰς ὁδοὺς αὐτῶν, στενάς ἐν γένει, ἐνθα ἡ χλόη φύεται εἰς τὰ λιθόστρωτον, νομίζει ὅτι ἀναπνέει ἀέρα τάφων. Γινώσκω ὅτι μοι ἔδειξαν πανταχοῦ οἰκοδομὰς περιθλέπτους, ὡς ἔλεγον, ἀρχαιότητος τυρρηνικᾶς, παλαιᾶς τοιχογραφίας, εἰκόνας καπνισμένας· ἀλλ' ἡ ἀρχαιολογία μὲ ἐνοχλεῖ ἔτι μᾶλλον ἢ ἱστορίαι τινές. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀρχαῖοι μύθοι τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Τυρρηνῶν, ὅλαι αἱ φρικώδεις μάχαι τῶν Γιβελίνων καὶ τῶν Γουέλφων, ὅλαι αἱ ἔριδες τῶν μικρῶν ἐκεῖνων ἀναρχικῶν δημοκρατιῶν βαρύνουσι τὴν μνήμην μου οὐδόλως διεγείρουσαι τὴν φαντασίαν μου. Εἰλικρινῶς λοιπὸν σᾶς λέγω, ὅτι ἐκτός τινων λεπτομερειῶν, αἵτινες ἐνδιαφέρουσι τὴν θρησκείαν καὶ τὸ φῦλόν μας δὲν μοὶ παρέμεινέ τι πλέον. Ἐκ τῆς Λούκκης δὲν ἐνθυμοῦμαι σχεδὸν εἰ μὴ τὸν Santo Volto ζωγραφηθέντα ὑπὸ Νικοδήμου, καὶ μετέπειτα ἀνευρεθέντα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ τὸν ἀνδριάντα τῆς δουκίσσης Μαρίας Λουίζης τῆς Βουρβωνίδος τὸν πρὸ τοῦ δουκικοῦ μεγάρου. Τὸ Prato δὲν μοὶ φαίνεται, ὅτι ἔχει ἄλλο τι περίεργον ἢ τὴν ζώνην τῆς Παναγίας. Ἀνάμνησίν τινα πιστοτέραν διετή-

ρησα τῆς Σιέννης καὶ τῆς οἰκίας τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς μεταβληθείσης εἰς ἐκκλησίαν, τοῦ λιθίνου αὐτῆς κραβδάτου καὶ τῶν τοιχογραφιῶν, δι' ὧν ἀκριβῶς ἀπεικονίζονται τὰ συμβάντα τῆς θαυματουργοῦ αὐτῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἐὰν μὲ ἐρωτήσετε νὰ σᾶς διηγηθῶ τὸν βίον τοῦ Πάπα Πίου τοῦ Β', ἐξωγραφισμένον εἰς Σιέννην ἐν τῇ ὡραία βιβλιοθήκῃ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, καὶ τὸν βίον Ἀλεξάνδρου τοῦ Β', εἰκονισμένον εἰς τὸ Palazzo pubblico, θέλετε μὲ ἐκθέσει εἰς παράδοξα σφάλματα λήθης. Ἦθελον δὲ προτιμήσει, σᾶς λέγω εἰλικρινῶς, νὰ διέλθω δέκα ἔτη εἰς τὴν ἀθλιωτέραν συνοικίαν τῆς Βιέννης ἢ μίαν ἐβδομάδα εἰς Πιστοίαν, Λουκκάν καὶ Σιέννην· διότι τὸ πᾶν ἐδῶ ἐναγγέλλει ζωὴν, κίνησιν, μέλλον. Εὐχαρίστως, λοιπὸν, ἐλπίζω ὅτι θέλετε διατρίβει τὸν χειμῶνα εἰς τὴν θελκτικὴν ταύτην πρωτεύουσαν. Θέλω σᾶς παρουσιάσει εἰς τὴν κόμησσαν, ἣτις μὲ ἀνατρέφει μὲ στοργὴν μητρὸς, καὶ θέλετε ἰδεῖ πῶς θέλομεν κατορθώσει εἰς Σχεμβροῦν, Βάδεν, Λαξεμβούργ νὰ λησμονήσητε τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν· θέλετε δὲ συνομολογήσει, ὅτι ἡ φαιδρὰ αὕτη χώρα δὲν εἶναι κατωτέρα οὐδεμιᾶς ἄλλης, καὶ ὅτι αἱ μεγαλοπρεπεῖς ὄχθαι τοῦ Δουνάβειος εἶναι καλλίτεραι τῶν ὄχθων τοῦ Βρέντα.

— Δὲν εἶδόν ποτε τὴν Τοσκάνην, ἀπήντησεν ἡ Χερουβίνη, καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐκφέρω γνώμην· γνωρίζω ὅμως ἄριστα ὅτι οὐδόλως εὐχαριστοῦμαι ἐν Αὐστρίᾳ, ἔνθα οὐδὲν μοὶ ἀναμιμνήσκει τὰς ἰδέας, τὰ ἦθη, τὴν ἄρμονικὴν καὶ γλυκεῖαν γλώσσαν τῆς προσφιλοῦς μοι Βενετίας. Πόσον ἐπιποθῶ τὸ εἰρηνικὸν δωμάτιόν μου ἐν τῷ μεγάρῳ Benzone! Θέλω ὅμως ὑπομείνει ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἐν Βιέννῃ διαμονὴν μου, καὶ θέλομεν συναντηθῆ εἰς τὸν μετ' ὀλίγον γενησόμενον χορὸν τῆς αὐλῆς.

Ἡ Κλάρα οὐδὲν ἐνόησεν ἐκ τῆς μελαγχολίας τῆς νέας φίλης της· ἡ καθέδρα τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Αὐστρίας ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ἡ γλυκυτέρα τοῦ κόσμου διαμονή. Ἄλλως τε δὲν εἶχε τὸν καιρὸν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν της ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, διότι ἡ κόμησσα προσεκάλεσεν αὐτὴν διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτὴν τὸν ἀρχιδουκά **, ὡραῖον νέον μόλις ἐξερχόμενον τῆς ἡθῆς, ὅστις, ὡς ἔλεγον, ἔμελλε νὰ ᾔηται ναύαρχος τοῦ κράτους, καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἐν Βενετίᾳ σταθμευούσης μοίρας. Ἡ Αὐστρία, ἐννοοῦσα, ὅτι οὐδέποτε θέλει ἐξασκήσει ἐπιβροχὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἄνευ στόλου ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν σερβικῶν φύλων, καὶ διὰ νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὰς κινήσεις τῶν πολεμικῶν Ἀλβανῶν καὶ δεσπόζῃ τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος, ἐπροσπάθει ἔκτοτε νὰ ναυπηγήσῃ στόλον· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος κατ' οὐδὲν ὁμοίαζε πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον.

Ἡ Χερουβίνη Ῥινάλδη ἀνῆκεν εἰς ἀρχαιοτάτην οἰκογένειαν, συγκαταριθμηθεῖσαν ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Συγκλητικῶν (Pregadi), παρασχοῦσαν πλείστους δόγας εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημο-

κρατίαν. Ὁ Μαρίνος Ῥινάλδης ἐδοξάσθη κατὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ νίκην, ἥτις τοσοῦτον τιμᾶ τὴν Βενετίαν. Πρὸ τούτου δὲ ὁ Παῦλος Ῥινάλδης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων μελῶν τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα. Ὄθεν ἡ κόμησσα Βέρθα εἶδε μετ' εὐχαριστήσεως τὴν μεταξὺ τῆς νέας Ἐνετίδος καὶ τῆς θετῆς αὐτῆς κόρης συναφθεῖσαν σχέσιν. Ἐπειδὴ ἡ Κλάρα ἦτον περιωρισμένου πνεύματος καὶ μετρίως παιδείας δὲν ἦτο λίαν ἀσπαστὴ εἰς τὴν Χερουβίνην, ἥτις ἐπρωτίμα νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ τινος Ἰταλίδος ἢ μετὰ νεάνιδος ἀλλοεθνοῦς. Ὅτε μὲν ὑπήγαινον τὴν πρωΐαν νὰ ἀναγνώσωσιν εἰς τινὰ νῆσον τοῦ Δουνάβεως, ὑπὸ τὴν πυκνὴν σκιάν τῆς αἰμασιᾶς ἥτις περιορίζει τὰς ἐρημικὰς δενδροστοιχίας τοῦ Augarten, δὲ δὲ περιεπάτουν ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ Πράτερ (Prater) τοῦ ὁποίου παρήκμασεν ἡ ἄλλοτε μεγάλη λαμπρότης. Κεῖται δὲ τὸ Πράτερ ἐπὶ τῆς μεγαλειτέρας νήσου τοῦ Δουνάβεως, ὃν τότε ὁ περίπατος τῶν κομφῶν, ὧν τινες κατευθύνοντο καὶ εἰς τὴν Βαστάϊ (Bastei) παλαιὸν ὀχύρωμα, οὗ ἡ κατεδάφισις, ἀρξαμένη τὸ 1855 ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἅτινα ἀπεχώριζον τὴν παλαιὰν πόλιν ἀπὸ τῶν ἐκτεταμένων προαστείων, ἔμελλε νὰ καταστήσῃ τὸ μέρος τοῦτο ὀλιγώτερον εὐάρεστον. Ὅταν αἱ δύο νεάνιδες ἐξήρχοντο εἰς ἐκδρομὰς πέραν τῆς Βιέννης, ἡ Κλάρα εὗρισκε μυρίας ἀφορμὰς, ἵνα δεῖξῃ εἰς τὴν φίλην τῆς πόσον ἦτον εὐλογος ὁ θαυμασμός της πρὸς τὴν ὑπερήφανον πόλιν, ἣν ἐπιστέφει τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ἀγίου Στεφάνου ἐστολισμένον ἐκ κεντημάτων λιθίνων, οὗ ὑπέρκειται ἀετὸς, τανύων τὰς χρυσαῖς αὐτοῦ πτέρυγας εἰς τὸν αἰθέρα. Ἦν ὄντι εἰς τὰς τερπνὰς ἐξοχὰς, τὰς ὑπὸ τοῦ βαθυδίνου Δουνάβεως ἀρδευομένας καὶ γονιμοποιουμένας τὰ λαμπρὰ παλάτια, αἱ χαρίεσσαι ἀγροικίαι, αἱ πλούσιαι μοναὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστοι σχεδὸν ὅσον αἱ γραφικαὶ κοιλάδες καὶ οἱ φαιδρὸι λόφοι. Ἐνταῦθα τὸ τόπιον δὲν διαθέτει τὴν φαντασίαν, ὡς ἡ περικυκλοῦσα τὸ Βερολῖνον ἄγονος καὶ ἀμμούδης πεδιάς, εἰς πολιτικούς διαλογισμοὺς, εἰς σύγκρουσιν ἰδεῶν. Ἐξ ἐναντίας φύσις μειδιῶσα ἐμπνέει εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βιέννης τὴν πρὸς τὴν ἡδονὴν κλίσιν, τὴν ἀφελῆ φαιδρότητα καὶ τὴν περιπαθῆ ἀγάπην πρὸς τὸν χορὸν, ἅτινα ἐκπλήττουσι τοὺς θαυμάζοντας τὴν σοβαρότητα καὶ τὸ φλέγμα τῶν Γερμανῶν. Ἡ Χερουβίνη, ἐκπλαγεῖσα κατ' ἀρχὰς, βραδύτερον ἐξετίμησε κάλλιον τὰ ἦθη τῆς Βιέννης, ἐπισκεπτομένη τὴν ποιητικὴν κοιλάδα Brühl, ἣν οἱ Αὐστριακοὶ ἀποκαλοῦσιν Ἐλβετίαν αὐτῶν, καὶ ἥτις ἐπεκτείνεται πρὸς μεσημβρίαν τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου Schœnbrunn· τὸ ὠραῖον νέμος (park) τὸ περιβάλλον τὸ Λαξεμβούργον (Laxenburg), ἕτερον ἀνάκτορον, τὰ περίχωρα τῆς πολίχνης Βάδεν (Baden), θερινῆς διαμονῆς τῆς αὐλῆς Φερδινάνδου τοῦ Α' καὶ τῆς ἀριστοκρατίας· τὴν πλούσιαν μονὴν Μοίλκ (Mœlk), ἐκτισμένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ τῆς κορυφῆς βράχου 60 μέτρων ὕψους, καὶ τῆς ὁποίας τὰ ὑπόγεια εἶναι τοσοῦτον εὐρέα, ὥστε δύναται τις νὰ περιφέρηται ἐφ' ἀμάξης. Ἐπισκεπτο-

μένη πάντα ταῦτα ἢ Ἐνετις ἐξεπλήσσετο διὰ τὸ ἀπανταχοῦ ὁμοιόμορφον τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἰδρυμάτων ἄλλως ἀνομοίων. Ὁ ἀσκητικὸς βίος δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὰς πολυτελεῖς μονὰς τοῦ Maelk, τοῦ Klosterneuburg καὶ τοῦ Heiligenkreuz, οὐδὲ εἰς τὰς ἐπαύλεις τοῦ Hietzing καὶ εἰς τὰς ἐλβετικὰς καλύβας τοῦ Gersthof. Ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς ἐξήλειπεν ἐνίοτε τὴν διάστασιν τῶν τάξεων, ὡς ἐπλησίαζε τὸν ἱερέα μετὰ τοῦ χωρικοῦ, καὶ τὸν μοναχὸν μετὰ τοῦ ἀστοῦ. Ἡ Χερουβίνη τοσοῦτον εἶχε παρατηρήσει τοῦτο, ὥστε δὲν ἐξεπλήσσετο μανθάνουσα, ὅτι κατὰ τὴν ἀπόκρυσ τὸ ἡμισυ τῶν κατοίκων τῆς Βιέννης ἔτρεχεν εἰς τὰ Ἑλύσια· ἐνθα ἔβλεπέ τις συνωθούμενον πρίγκηπα μετὰ τοῦ σπουδαστοῦ καὶ τὴν ἐργάτριαν μετὰ τῆς κομήσσης. Ὁ πρίγκηψ Μεττερνίχ ἐνεθάρρυνε τὰς τάσεις ταύτας, νομίζων ὅτι ἦσαν ὠφελιμώτεραι εἰς τὸν δεσποτισμὸν ἢ οἱ φοβεροὶ δεσμοφύλακες τοῦ Spielberg.

Ὁ νέος Ἀντώνιος, περὶ οὗ ἡ Κλάρα πάντοτε συνείθιζε νὰ ἐνασχολῆται, ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ἦτον συνηθέστατα σύντροφος τῶν ἐκδρομῶν τούτων. Εἰ καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἦτον ἀσταθής, ὅτε μὲν φαιδρὸς, ὅτε δὲ βρεμνώδης, ἐφαίνετο ἐν γένει ἀποφασιστικὸς καὶ νοήμων. Ἡ δὲ Χερουβίνη, συχνὰ ἐκπεπληγμένη ἐκ τῆς ἀγχινοίας τοῦ νέου, ἐφαίνετο γοητευμένη ἐκ τῆς εὐγενείας τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ἀκλονήτου αὐτοῦ εὐθύτητος. Καίτοι δὲ ἦτο δρμητικὸς, οὐδέποτε ἄνευ ἐλέγχου ἀπεδέχετο τὰς γνώμας τὰς ὁποίας διηνεκῶς ἤκουε. Ἄλλ' ἐπορίζετο ἐκ τῶν μαθημάτων τῶν διδασκάλων του συμπεράσματα, ἅτινα ἤθελον ἐκπλήξει αὐτούς· ἀπεδέχετο μὲν τὴν ἀρχὴν, οὐδόλως φροντίζων περὶ τῶν συμπερασμάτων, ἅτινα ἐκεῖνοι ἐπορίζοντο.

— Τὸ δικαίωμα τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τοῦ νὰ κατέχωσι τὸν πρῶτον βαθμὸν, ἔλεγεν εἰς τὴν Χερουβίνην, μοὶ φαίνεται βάσιμον, ὅσον καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ κόσμου κυριότης τῆς εὐγενοῦς φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ μᾶλλον πεφωτισμένα ἔθνη. Ἀλλὰ μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω ἀριστοκρατίαν μὴ προάρχουσαν ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς εἰρήνης καὶ τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου. Πατρίκιος ἄεργος, ἀμαθής, ὀπισθοδρομικὸς, ἐστερημένος καλαισθησίας, ἀληθοῦς εὐγενείας καὶ φρονήματος στρατιωτικοῦ μοὶ φαίνεται ἀληθῆς ἀντίφασις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εὐγένεια τὸ κατ' ἐμὲ εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κοινωνικὴ ἔκφρασις, ἀριστοκρατία ἄνευ πατριωτισμοῦ διεγείρει ἀποστροφὴν εἰς τὸ λογικόν μου καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου. Ὅσον περὶ τῆς Ἰταλίας ἐξεύρετε, τί φρονῶ περὶ τῆς τύχης αὐτῆς καὶ τῆς βαίας ἐνώσειός της μετὰ ἔθνους περιέχοντος ἑτερογενῆ φύλα, διάφορα τὴν καταγωγὴν, τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, καὶ δεσποζόμενα μέχρι σήμερον πρὸς ὄφελος ἑνὸς μόνου φύλου, εἰς ὃ ἀνήκει ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια, τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἡ συγχώνευσις, ὅπως ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσθῆ ἀληθῆς καὶ μόνιμος ἐθνότης. Ἡ Αὐστρία δὲν μοὶ φαίνεται οὔτε ἱκανῶς συμπα-

θητική, οὔτε ἰκανῶς μεγάλη καὶ ἔνδοξος, ὅπως ἀπορρόφησῃ χώραν οἷα ἡ ἡμετέρα, ἣτις τρίς ἤδη ἤρξε τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, τῶν ἐλευθέρων κοινοτήτων τοῦ Μεσαιῶνος καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, καὶ ἣτις παρήγαγε καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτῆς χρόνους ἄνδρας οἷοι ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Τάσσο, ὁ Βίκων, ὁ Ἀλφιέρης καὶ ὁ Ναπολέον.

Αἱ συνδιαλέξεις τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τῆς Χερουβίνης, ἣτις ἐγνώριζε τὴν Ἰταλίαν καὶ τοὺς πόθους αὐτῆς πολὺν χρόνον ζήσασα ἐν αὐτῇ, συνετέλεσαν θαυμασίως εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσωσι τὰς πεποιθήσεις αὐτῆς. Ἡ νέα Ἰταλὶς ἀπεδέχετο τὰς ἀριστοκρατορικὰς τάσεις αὐτοῦ, ὡς εἰκὸς εἰς Ἐνετίδα, διότι ἐν Βενετία ἡ δημοκρατία ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς διακρίσεως τῶν τάξεων. Ἐκτὸς τούτου αἱ ἀνώτεραι κλάσεις, αἵτινες πρῶτον ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐν Ἰταλίᾳ, εὐρίσκουσαι συχνότατα τὸν ὄχλον ἀδιάφορον ἢ ἐχθρικόν, ἔνεκα τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ εἰς τὰς δεισιδαιμονίας τοῦ Μεσαιῶνος, κατήντησεν νὰ ἀποδίδωσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν περισσοτέραν σπουδαιότητα ἢ εἰς τὴν ἰσότητά, καὶ κατεφρόνουν τὸ δημοκρατικὸν στοιχεῖον, θεωροῦσαι τὴν δημοκρατίαν ὡς σύμμαχον ἴλιαν ἄστατον τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν. Προτιμότερον βεβαίως ἦτο νὰ μὴ ἀμελῶσι τοσοῦτον τὴν ἀνατροφὴν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ταχέως ἢ ἀργὰ ἔρχεται νὰ ρίψῃ εἰς τὴν πλάστιγγα ζήφου ἢ ψῆφου βαρυτέραν τῆς σπάθης τοῦ Βρέννου.

Ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Χερουβίνη συνδιελέγοντο περὶ τοιούτων ζητημάτων μόνον ὅποταν ἔβλεπον, ὅτι ἡ προσοχὴ τῆς Κλάρας περισπᾶτο ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Εὐτυχῶς αὕτη εἶχε νὰ λύσῃ πλεῖστα προβλήματα μᾶλλον ἐνδιαφέροντα αὐτὴν ἢ τὸ μέλλον τῆς Ἰταλίας. Διότι ἀπὸ τῆς παρουσιάσεώς της εἰς τὴν πριγκήπισσαν Μεττερνίχ, πολλαὶ σκέψεις εἶχον ἐπέλθει εἰς τὴν κεφαλὴν της ἕως τότε κενήν. Εἰς τῶν ἀνεψιῶν τῆς κομήσεως εἶχε ζητήσῃ αὐτὴν εἰς γάμον, ὅστις ὁμως δὲν ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς κομήσεως, ἣτις, παρατηρήσασα ὅτι ἡ Κλάρα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχιδουκῆ, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ μὴ ἀπασχολῇ τὸν νοῦν της κατὰ τὸ παρὸν εἰς παρομοίας ἀξιώσεις. Ἀλλ' ἡ προσοχὴ τῆς νεάνιδος ἔκ τινων περιστάσεων τῆς ὀμιλίας ταύτης διηγέρθη τοσοῦτον, ὥστε φιλόδοξοι σκοποὶ διεδέχθησαν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀμεριμνησίαν, καὶ ἡ φιλαρέσκεια προέκυψεν ἐκ τῶν σκέψεων τούτων· διότι ἡ Κλάρα εἶχε μαντεύσει τὴν κόμησσαν. Ἐκτοτε συνεννόησις σιωπηλὴ μὲν, ἀλλὰ τελεσφόρος ἐπῆλθε μεταξὺ τῆς Βέρθης καὶ τῆς θετῆς κόρης. Ἡ προσέγγισις τοῦ χοροῦ τῆς αὐλῆς ἐπηύξησε τὴν ταραχὴν τῆς Κλάρας, ἣτις, ἀδιάφορος πρὸς πᾶσαν σπουδαίαν σκέψιν, μετεβάλλετο παραδόξως, ὅταν ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς τινὰ συναναστροφὴν. Ταχειᾶ τις λάμπρις ἀπέστραπτεν εἰς τὴν διάνοιάν της. Ἡ δὲ Βέρθα ἀπήντησεν αὐτὴν μαθήτριαν δυναμένην νὰ ἐννοῇ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς

καὶ νὰ μεταχειρίζηται αὐτὰς ὡς κανόνα καθ' ὅλον τὸν βίον. Ὅθεν κατὰ τὴν κόμησσαν, ὁ προσωρισμὸς τῆς γυναικὸς περιλαμβάνετο εἰς μίαν μόνην λέξιν λάμψις. Ὁ δὲ ἐσωτερικὸς βίος εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο καὶ ἂν καὶ εἶχε γνωρίσει τὸν Πασκάλ ἄλλως ἢ ὡς Ἰανσενιστὴν συχοφάντην, ἐφήρμοσεν εἰς πᾶσαν ἰδέαν ὅ τι ἐκεῖνος ἔλεγε περὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅτι δὲν εἶναι ἀξία κόπου ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οὐδόλως ἐσκέπτετο· ἐξ ἐναντίας σταθερῶς καὶ σπουδαίως ἐνέκυπτεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μικροσκοπικῶν ζητημάτων, ἀξίων τῷ ὄντι ἐνὸς Dangeau. Εἰς τὸν αὐλικὸν βίον εἶναι ἀδύνατον νὰ παραλείψῃ τις παρόμοια προβλήματα· ὅθεν μαθηάνομεν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ μεγάλου ὑπουργοῦ Λουδοβίκου τοῦ ιγ', ὅτι ταῦτα παρεῖχον αὐτῷ περισσότερα πράγματα, ἢ ὁ Αὐστριακὸς οἶκος. Ὁ δὲ δούξ Saint-Simon, ὁ Γάκιτος οὗτος τῆς Γαλλίας, οὐδέποτε κατορθώνει νὰ ἀποχωρίσῃ αὐτὰ τῶν σοβαρωτέρων συμφερόντων τοῦ κράτους. Ἀλλὰ οἱ ποθοῦντες νὰ τηρήσωσιν αὐτοθυμίαν τινὰ διηνεκῶς ἐπαγρυπνοῦσιν ἐφ' ἑαυτῶν διὰ νὰ μὴ πλανηθῶσιν εἰς τὸν δαίδαλον τοῦτον. Ἡ Βέρθα ὅμως οὐδόλως μεριμνῶσα περὶ τοιούτων προφυλάξεων, ἀνεμιγνύετο μὲ φανατισμὸν μοναχοῦ βουδδιστοῦ ἐπιμένοντος νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ δεκαοκτὼ εἶδη τοῦ κενοῦ· ἐμβαθύνασα δὲ εἰς ὅλας τὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον περιπεπλεγμένας περιπτώσεις, αἵτινες ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὴν λεπτολόγον αὐτῆς παρατήρησιν, ἡ Βέρθα εἶχε διαγράψῃ νόμους τόσον ἀμεταβλήτους, κατ' αὐτὴν, ὡς οἱ τοῦ σύμπαντος. Ταῦς νόμους τούτους, ὅσάκις ἔκρινε ἀναγκαῖον, ἀνεκοίνωνεν εἰς τὴν Κλάραν ἐν εἶδει ἀξιωματίων, τὰ ὅποια ἐκεῖνη ἠκροάζετο μετ' εὐλαδοῦς σεβασμοῦ ταλαπείνου, ὅστις βλέπει στρεφόμενον τὸν τροχὸν τῶν προσευχῶν. Ἡ δὲ κόμησσα εὐχαριστουμένη διὰ τὸ εὐάγωγον αὐτῆς, τὸ ὅποιον ἀπεκάλει σύνεσιν, ἐπεθύμει νὰ μὴ περιορισθῇ αὐτὴ εἰς μόνον τὸν παθητικὸν θαυμασμὸν τῶν φώτων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθήσῃ σύναμα νὰ ἐφαρμόσῃ συνετῶς, τυχούσης περιστάσεως, τὰς εἰς αὐτὴν ἀποκαλυπτομένας ἀληθείας. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ζῆλος τῆς Κλάρας συνεκεντροῦτο προθύμως εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἡδονῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἐν τῇ αἰθούσῃ βίος ἀφθόνως παρέχει εἰς τὰ ἄγωνα πνεύματα. Παρατηρῶν τις αὐτὴν κατὰ τὴν παραμονὴν ἑορτῆς, λάμπουσαν χαριέστερον τὴν ῥοδίνην χροιάν της βλέπων, θαυμάζων τὸ γαλήνιον τοῦ ἀλαβαστρίνου αὐτῆς μετώπου καὶ τὴν γλυκεῖαν λάμψιν τῶν γαληνῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν, ἠθέλε πιστεύσει, ὅτι αἴσθημα αὐστηρότερον ἐξιδέου τὰς διασκεδάσεις τὰς ὑπ' αὐτῆς ἀνυπομόνως ἀναμενομένας. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον συνέβαινεν. Ἡ δὲ Κλάρα ἦτον ἔτι μᾶλλον ἀνεπίδεκτος ἔρωτος ἢ σκέψεως.

Ἐὰν χορὸς τις παρῆγε τοσαύτας συγκινήσεις εἰς τὴν ψυχὴν τῆς θελκτικῆς ταύτης νεάνιδος, δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τὴν σοβαρότητα τῶν ἐνασχολήσεων, ἃς ἐνέπνεεν εἰς αὐτὴν ὁ λογισμὸς τοῦ νὰ παρουσιασθῇ εἰς

τὴν αὐλήν. Τέλος ἡ χαρμόσυνος ἡμέρα ἔφθασεν. Ἡ δὲ Κλάρα, συναισθανομένη ὅλην τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως, ἀνέβη εἰς ἄμαξαν διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Burg. Τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, κείμενον ἐν τῇ κυρίως λεγομένη πόλει, ἥτις εἶναι ἄθροισμα ὁδῶν στενῶν, λαβυρινθοειδῶν καὶ σκοτεινῶν, ἀλλὰ ζωηρῶν διὰ τὸ πλῆθος, εἶναι οἰκοδόμημα ἄνευ ῥυθμοῦ, οἰκοδομηθὲν κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἐφάνη εἰς τὴν Κλάραν μεγαλοπρεπέστερον τούτου. Ὁ ἀνδριᾶς τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ὁ κοσμῶν τὴν Burgplatz ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν ἐντύπωσιν τόσον εὐάρεστον, ὥστε ἤκουσεν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας ψαλλόμενον τὸ *Gott erhalte den Kaiser!* (Ὁ Θεὸς σῶζοι τὸν αὐτοκράτορα!)· εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἵπποτῶν (*Rittersaal*) πλήρης τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν φαιδρῶν ἐκείνων προκισθημάτων, ἅτινα πληροῦσι τὴν ψυχὴν τῶν νικητῶν. Διὰ νὰ μὴ γείνη δὲ τίποτε κατὰ τύχην, μετὰ τοσαύτης προνοίας ἐκαλλωπίσθη, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς σωτηρίας κράτους τινός. Τὸ λευκὸν μεταξίνον φόρεμα ἦτον τριπλοῦν καὶ κεντημένον ἐκ μετὰξῆς τοῦ αὐτοῦ χρώματος καὶ πεποικιλμένον ἐξ ἀστερίσκων χρυσῶν, τὸ δὲ περιβάλλον τὴν κεφαλὴν αὐτῆς στέμμα ἐξ ἀστέρων κεχρυσωμένων εἰς τὸ κέντρον. Ἦτο δὲ τοσοῦτον εὐχαριστημένη διὰ τὴν στολὴν τῆς, ὥστε ἅμα εἶδε τὴν φίλην τῆς ἀπλουστέρας ἐστολισμένην ἐμόρφασε μετὰ τινος περιφρονήσεως. Ἡ Χερουβίνη ἔφερεν ἐσθῆτα ῥοδόχρουν καὶ στεφάνην πρασίνην ἐκ γερανίων, ὧν τὰ φύλλα ἐκαλύπτοντο ἐξ ἀδιοράτου ἀργυρᾶς ὀρόσου. Ἄλλως τε, ἐν ὅσῳ ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια δὲν εἶχεν εἰσελθεῖ, ἡ Κλάρα ἀπησχολεῖτο, μᾶλλον περὶ τῆς πριγκηπίσσης Μέττερνιχ ἢ περὶ τῆς Ἐνετίδος νεάνιδος. Ἡ πριγκηπίσσα ἐφόρει ἐσθῆτα λευκὴν μεταξίνην, χρυσοῦφαντον, κεντημένην δι' ἀργύρου, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἐξ ἀδαμάντων ἀπεικονιζόντων μαϊάνδρον, περὶ ὃν περιελίσσετο λεπτότατος κλάδος κισσοῦ. Ἡ στάσις αὐτῆς ἦτον ἀγέρωχος ὡς καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς· ὅθεν ἔμενεν ἄφωνος καὶ ψυχρὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαμπροῦ πλῆθους, εἰς ὃ ἡ ποικιλία καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἐνδυμασιῶν παρεῖχε θεὰν μαγικὴν. Πρὸ πάντων δὲ οἱ Μαγυάροι ἐπηύξανον τὴν ποικιλίαν ἐπιδεικνύοντες διὰ τῆς στολῆς τῶν Ἀσιανῶν πολυτέλειαν· τινὲς δὲ τῶν ἀπογόνων τούτων τοῦ Ἀττίλα ἔφερον καὶ λίθους πολυτίμους ἀξίζοντας ὀλόκληρον περιουσίαν.

Ὅτε ὁ τελευταῖος ἦχος τῆς ἐβδόμης ὥρας ἐσήμαινε, ἐφάνη ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια. Ὁ Φερδινάνδος ὁ Λοθαριγγίας, αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, βασιλεὺς τῆς Βοεμίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, οὐδένα εἶχεν ἐκ τῶν χαρακτήρων δι' ὧν ἀγαπῶσιν τινες νὰ παριστάνωσι μονάρχην τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων κατοίκων. Ἡ δυναστεία τῆς Λοθαριγγίας, καταγομένη ἐκ τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου καὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας τῆς τελευταίας τῶν Ἀψβούργων, παρήγαγεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος ἡγεμόνας ἀνικάνους νὰ ἀντιπαλαίσωσιν πρὸς τὰς δυσχερείας τῆς θέσεώς των. Νικηθεὶς ὑπὸ τῆς

γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, Λεοπόλδος ὁ Β' παρέδωκε τὸ ταλαντευόμενον στέμμα κατὰ τὸ 1792 εἰς τὸν Φραγκίσκον, τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέον ἠνάγκασε νὰ ἀποβάλλῃ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἁγίας αὐτοκρατορίας. Μᾶλλον περιορισμένος τοῦ προκατόχου του ὁ δεύτερος αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας δὲν εἶχεν ἱκανοὺς διδασκάλους· ὁ εἷς τῶν δύο παιδαγωγῶν Φερδινάνδου τοῦ Α' ἐμάνη· μόνον δὲ ἡ σπουδὴ τῶν οἰκοσήμων εἶχε διεγείρει τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ ἡ οἰκοσημολογία ὑπῆρξεν ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις ἡγεμόνος, κληθέντος νὰ διευθύνῃ τὸ εὐρύτερον κράτος τῆς ἡπείρου μετὰ τὴν Ῥωσσίαν· ὅθεν ἀφῆκε τὸν πρίγκηπα Μέττερνιχ νὰ κυβερνᾷ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὰ κράτη του. Ἦτον δὲ ὁ αὐτοκράτωρ μικρόσωμος, ἀδύνατος, ἔχων τὴν κεφαλὴν ἀσταθῆ ἐπὶ τοῦ τραχήλου, κλίνουσαν ὅτε μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅτε δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοσοῦτον ἀλλοκότως, ὥστε δυσκόλως τις ἠδύνατο νὰ ἀναχαιτίσῃ μειδίωμα ἄμικτον ἀκουσίου οἴκτου, πλὴν τοῦ ἐκουσίου οἴκτου, ὃν ἐνέπνεεν ἡ μελαγχολικὴ σύμβριος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τούτου φαντάσματος. Ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Ἄννα, θυγάτηρ Βίκτορος Ἐμμανουήλ τοῦ Α', βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, ὑψηλὴ καὶ κάτισχνος, παρίστα ἔτι μικρότερον τὸ ἀνάστημα τοῦ μικροῦ Φερδινάνδου. Μειδίωμά τι θλιβερόν παρεῖχεν ἦθος ἰλαρότητος ἐπὶ τῆς συμπαθητικῆς αὐτῆς μορφῆς ἐμφαινούσης τὰς σκληρὰς δοκιμασίας γυναικὸς, ἧς ὁ ἀνὴρ ἦτο ἐστερημένος νοῦ καὶ τὰς ἀγωνίας συνειδήσεως εὐλαβοῦς, ἃς ὁ γηραιὸς πνευματικὸς δὲν ἠδυνάτει νὰ κατευνάσῃ. Ὅθεν εὐληπτον ἀποβαίνει, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅτε ἡ ἐκρηξις τῶν ἐπαναστάσεων περιέπλεξε τὰ πράγματα, εὐθὺς συνεβούλευσεν τὸν Φερδινάνδον νὰ παραιτηθῆ ὑπὲρ τοῦ νέου Φραγκίσκου Ἰωσήφ, υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Φραγκίσκου Καρόλου.

Ἡ δὲ Κλάρα καίτοι ὑπερχαρῆς ἐκ τῆς εὐμενείας, δι' ἧς ἡ αὐτοκράτειρα εἶπεν αὐτῇ λέξεις τινὰς, ἔστρεφε περίεργον βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὀμίλου τῶν ἀρχιδουκῶν, οἵτινες εἶποντο μετὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς οἰκογενείας των, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτον καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον αὐλικὸς τις ποιητῆς ὠνόμασε « τὸ τρυφερόν καὶ λεπτόν ἄνθος τῶν Ἀψβούργων. » Χωρὶς δὲ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος, οὔτε ἐπὶ τοῦ ὑπεροπτικοῦ ὕφους τοῦ νέου πρίγκηπος, ἡ φαντασία τῆς Κλάρας παρίστα τὰ πάντα ὡς ῥόδα. Ἡ δὲ Χερουβίγη, μὴ ἔχουσα τὰς αὐτὰς ἀφορμὰς ὀνειροπολήσεων, καὶ ζωηρῶς συναισθανομένη τὴν ἀλήθειαν τῆς πραγματικότητος, δυσκόλως ἀνεχαίτισε ἐκφρασίην τινὰ ἐκπλήξεως, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὴν χαμηλῆ τῆ φωνῆ καὶ τρέμων φράσεις τινὰς ἀκαταλήπτους, ἃς ἡ αὐτοκράτειρα, μὴ ἐγκαταλείπουσά ποτε αὐτὸν, ἔσπευσε νὰ ἐρμηνεύσῃ διὰ τῆς μεθόδου τῆς πρὸς ἐξήγησιν τῶν χρησμῶν τῆς Πυθίας. Ὅταν δὲ ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς συγκινήσεως παρῆλθε, σκέψεις παντοειδεῖς κατεπλημμύρουν τὴν διάπυρον φαντασίαν τῆς Ἐνετίδος νεάνιδος. Ἐφάνη εἰς αὐτὴν, ὅτι ἔβλεπεν δράμα

παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνα ἅτινα ἐφώτιζον ἄλλοτε τὴν πατριωτικὴν ψυχὴν τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων Ἑβραίων προφητῶν, ὅτι οἱ ἀργίλλινοι πόδες τοῦ χαλκοῦ καὶ καθημαγμένου ἐκείνου κολοσσοῦ τοῦ πιέζοντος τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ τὸ στήθος τῆς δυστυχοῦς Ἰταλίας ἐμελλον νὰ καταρρέουσιν. Λαμπρὰ δὲ τις ἀκτὶς ἐλπίδος ἐπλήρου τότε τὴν ψυχὴν αὐτῆς φωτὸς καὶ χαρᾶς. Ἀναμιμνησκομένη τοὺς πόθους τῆς προσφιλοῦς αὐτῆ Βενετίας καὶ χορεύουσα μετὰ τῶν εὐγενῶν Μαγυάρων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρειμάνειος καὶ ἱπποτικὴ στάσις ἐδείκνυεν αἰσθήματα στρατιωτικά, ἐσκέπτετο ἐκάστοτε, ἐὰν ἡ ἀσθενὴς χεὶρ ἡγεμόνος ἀνικάνου νὰ κρατήσῃ ξίφος ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον δεσμίους δύο γενναίους λαοὺς, γεννηθέντας πρὸς κοινὴν συνεννόησιν καὶ συμμαχίαν κατὰ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν ἐχθροῦ. Θυγάτηρ δὲ ἀριστοκρατίας κυρίως πολιτικῆς ἡ Χερουβίνη ἐπέθετο ὅτι ἀσφαλῆς τις φυσικὴ ῥοπὴ ἠδύνατο ν' ἀντισταθμίσει τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς νεότητος. Καίτοι δὲ εἶχε τὴν ζωηρὰν τοῦ χαρακτῆρος ὀρμητικότητα, μέχρι βίας καταντῶσαν ἐνίστε, διέκρινεν ἀκριβῶς τὸ δυνατόν ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου. Τὰ συμβάντα, ἅτινά μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθον, ἀπέδειξαν ἀρκούντως, ὅτι εἰ καὶ τὸ κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Μεττερνίχ κράτος ἐφαίνετο στερεὸν κατὰ τὴν βάσιν, ἦτον ὅμως εἰς τὴν παραμονὴν κρίσεως ἣτις ἐδεινώθη μᾶλλον μετὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Ἰωσήφ τοῦ Α'.

Ἄλλ' ἡ φαιδρότης τῆς Κλάρας, παραμείνασα μέχρι τέλους τοῦ χοροῦ, εἶχεν ἄλλα αἷτια ἢ τὴν εὐθυμίαν τῆς φίλης της. Ὁ ἀρχιδούξ **, χορεύων μετ' αὐτῆς, τοσοῦτον ἀδεξίως ὑπέκρυψε τὰ αἰσθήματά του, ὥστε τὸ κοινὸν καὶ χωρὶς νὰ ὑποκλέψῃ οὐδένα τῶν ἀνταλλαχθέντων λόγων, δὲν ἐδίστασεν οὔτε πρὸς στιγμὴν περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ νέου καὶ ὠραίου πρίγκηπος. Ἡ δὲ Κλάρα, μὴ ἐξέχουσα κατὰ τὸ πνεῦμα, ἐπεδείκνυεν εἰς τὴν ὄψιν της χαρὰν τόσον ἀφελῆ καὶ τελείαν, ὥστε ὁ πρίγκηψ Μεττερνίχ ἀσμένως λησμονῶν εἰς τὸν χορὸν τὰς μερίμνας τῆς διπλωματίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναχαιτίσῃ σκεπτικόν τι μειδίαμα. Καὶ ἡ πριγκήπισσα ἤθελεν ἀγανακτῆσαι διὰ τὴν διάθεσιν τῆς νεάνιδος, ἐὰν δὲν εἶχε καταφύγει εἰς μεμακρυσμένον δωμάτιον, ὅπως συνοδεύσῃ τὴν αὐτοκράτειραν περιμένουσαν μὴ πως ἡ Α. Μ. ζητήσῃ νὰ τῇ ὁμιλήσῃ. Μόνος δ' αὐτοκράτωρ οὐδὲν παρετήρησε ἐκ τῶν συμβαινόντων, οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἀνησύχει διὰ τὴν ἀπερισχεψίαν τοῦ ἀρχιδουκός. Τὰ διαρκῆ καὶ συχνὰ χασμήματα ἐδείκνυον τὴν κόπωσιν, ἣν προὔξεναι αὐτῷ τὸ θέαμα εἰς ὃ ἠναγκάζετο τὰ παρευρίσκηται, μαρτυροῦντα ἐπιθυμίαν νὰ κοιμηθῆ, παρομοίαν πρὸς ἣν αἰσθάνεται παιδίον στενοχωρούμενον. Ὅθεν πρὸ τῶν ἑνδεκα ἀπεχώρησεν εἰς τὰ δωμάτιά του διὰ νὰ δειπνήσῃ καὶ ἀναπαυθῆ ἐκ τῶν κόπων τοῦ χοροῦ..., βαρυτέρων ὡς πρὸς αὐτὸν ἢ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως Μαρίας Θηρεσίας. Ἡ δὲ Χερουβίνη, ἣτις τὸν παρηκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος

ελέπουσα τὴν ἀνδρικήν ταύτην σκηνήν, ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν μετὰ τινος ἐθελοκακίας· Πόσοι ἄνδρες ἤθελον δυνηθῆναι νὰ ἀντικαταστήσωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν ἀγίαν Πουλχερίαν, τὴν ἐν Γεωργία Θάμωρ, Μαργαρίταν τὴν βασίλισσαν τῶν Σκανδιναυῶν, τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Ἰσπανίας, τὴν Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας, τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν τῆς Αὐστρίας, τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ῥωσσίας!

Τὴν ἐπαύριον δὲν ἠδυνήθη νὰ καθέξῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀνακοινώσῃ τινὰς τῶν σκέψεών της· ὁ νέος κόμης ἤκουσεν αὐτὰς μετὰ προσοχῆς τοσοῦτον βαθείας, ὥστε συνέλαθε τὴν καλλίστην ἰδέαν περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Ἄλλ' ὅσω μᾶλλον ἐπρόσεχεν εἰς τὰς ὁμιλίας τῆς Ἐνετῆς, τοσοῦτω μᾶλλον δυσμενῶς ἤκουε τοὺς ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους, οὓς ἡ θετὴ ἀδελφὴ του ἔλεγε περὶ τοῦ ἀρχιδουκῆς **, ὅσακις παρείχετο ἀφορμὴ. Μοὶ φαίνεται, Κλάρα, ἔλεγε ξηρῶς, ὅτι παρασκευάζεσαι νὰ γείνης ἀρχιδούκισσα. Ἄφ' ὅτου ὁ ἀρχιδουξ Ἰωάννης ἐνυμφεύθη χωρικήν τινα, τὸ νὰ γείνη τις σύζυγος μέλους τινὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, εἶναι φιλοδοξία δυναμένη νὰ κλονίσῃ νοῦν καὶ ἰσχυρότερον ἐκ τῶν ἡμελίκων σου. Ἄλλ' οἱ σαρκασμοὶ οὗτοι, ἀντὶ νὰ μεταβάλλωσι τὰς ἰδέας τῆς Κλάρας, ἐπροξένουν αὐτῇ ἐνδόμυχον εὐχαρίστησιν δεικνύοντες, ὅτι τὰ ὄνειροπολήματα δὲν ἦσαν χιμαιρικά. Ἄλλως τε ἂν καὶ οἱ ἀρχιδουκεῖς πρὸ τοῦ γάμου τῶν αὐστηρῶς φυλάττονται, ὁ ἀρχιδουξ ** καὶ ἡ Κλάρα εἶχον πολλάκις εὐκαιρίαν νὰ συναντηθῶσι. Διότι αἱ ἑορταὶ εἶχον διαδεχθῆναι τὰς ἑορτὰς καὶ οὐδέποτε ἡ Αὐστριακὴ μοναρχία ἐφάνη μᾶλλον ἀκλόνητος. Ὁ λαὸς ἐφαίνετο διατηρήσας λατρείαν τινὰ πρὸς τὸν γηραιὸν κύριον (den alten Herrn), καὶ ἐπιστεύετο, ὅτι τὸ σέβας ἐξετείνετο καὶ εἰς τὸν διάδοχον Φραγκίσκον τὸν Α', ὃν ἐπωνόμαζον ἤδη Φερδινάνδον τὸν ἀγαθόν. Πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς πεφωτισμένας τάξεις δὲν συνεμερίζοντο βεβαίως τὰς φαντασιοπληξίας τῆς κυβερνήσεως. Τὸ Γερμανικὸν ὅμως φῦλον εἶναι τὸ μᾶλλον συνετὸν καὶ ὑπομονητικόν, οἱ δὲ Βιενναῖοι ἐπροφυλάττοντο νὰ μὴ ἀποδείξωσιν αἴσθημα δυνάμενον νὰ ὑποληφθῆναι ὑπὸ ἀστυνομίας ἀληθῶς ἱεροεξεταστικῆς, ὅτι ἀπεῖχε τῆς τυφλῆς ἀφοσιώσεως. Ἡ αὐτὴ ἐπεδίδετο λοιπὸν ἀταράχως εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς τέρψεως ἣτις εἶναι οὐσιωδῶς προσὺν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος. Ἡ δὲ Κλάρα εὐφραينوμένη διὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον, τὸ ὁποῖον αἱ συνδιαλέξεις τοῦ ἀρχιδουκῆς ὑπέσχοντο αὐτῇ, πλειότερον πάσης ἄλλης νεάνιδος, παρεδίδετο εἰς τὴν γενικὴν παραφορὰν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τεσσαρακοστὴ οὐδόλως ἠλάττωσε τὴν εὐθυμίαν αὐτῆς. Εἰς τὰς πόλεις, ἔνθα μόνον ἐνασχόλησις εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῆς πλήξεως, καὶ αὐτὴ ἡ λατρεία καθίσταται ἀντικείμενον διασκεδάσεως. Ἡ συναγωγὴ παρείχε φωνὰς τόσον μελωδικὰς, ὥστε τὴν παρασκευὴν τὸ ἑσπέρας ὁ ναὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν προσεῖλκε πολλοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ ἐξάίρετον ὄργανον τῶν Λουθηρανῶν δὲν παρεβλέπετο ὑπὸ τῶν προσερχομένων νὰ θαυμάσωσιν εἰς

τὸν ἅγιον Στέφανον τὴν ὠραίαν μουσικὴν τῆς καθολικῆς μητροπόλεως· διότι ἡ διαφορὰ τῶν τελετῶν ἐξίσου διήγειρε τὴν περιέργειαν. Ἄπαντα τὰ εἶδη τῆς Ἀνατολικῆς λατρείας συνεννοῦνται εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοκρατορίας ἣτις πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι, ὡς νομίζεται, κράτος καθολικῶν. Οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες οἱ ἐν τῇ ὁδῷ des Alten Fleischmarkts καὶ Ha Hafnerteig καὶ οἱ οὐνιάται Ἕλληνες οἱ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Βαρβάρας ἡμιλλῶντο μετὰ ζήλου, ἡ δὲ ποικιλία τῶν ἐθνοτήτων ἀνεμιγνύετο ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν θρησκευμάτων. Οἱ Ἀρμένιοι ἐτέλουν τὰς ἐορτὰς αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Mechitaristes· οἱ Σλαῦοι εἰς τὸ ὠραῖον θυσιαστήριον τῆς Μαρίας zu den Stiegen, τὸ ἰδρυθὲν κατὰ τὸν 15 αἰῶνα· οἱ Μαγυάροι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ τάγματος τῆς Μελίττης, καὶ οἱ Ἴταλοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Minoriten, κτισθεῖσαν ὑπὸ Ὀττοκάρου τοῦ Βοεμοῦ. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου παρεῖχε διπλοῦν τι θέλητρον· καθ' ἐκάστην κυριακὴν ἐξετελεῖτο κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἡ ἀρίστη πάσης τῆς αὐτοκρατορίας ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Πρὸς τούτοις παρίσταντο τὰ πρόσωπα ἐφ' ὧν προσηλοῦτο ἡ γενικὴ προσοχὴ· διότι ὅπου ἡ μοναρχία εἶναι ἀπεριόριστος, αὕτη εἶναι τὸ κέντρον πρὸς ὃ συγκεντροῦνται τὰ βλέμματα καὶ αἱ φαντασίαι. Ἡ δὲ Κλάρα εἶχε ἰδίους λόγους, ὅπως μὴ ἀποσπᾷ τοὺς ὀφθαλμούς της ἀπὸ τοῦ περιφανοῦς τούτου κέντρου. Διατεθειμένη, ὡς τὰ κοινὰ πνεύματα εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς λάμψεως αὐτῶν, ἐθεώρει ὡς λίαν σπουδαίας ἀπάσας τὰς πράξεις τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τούτου ἕνεκεν διεξοδικῶς διηγεῖτο καὶ σχοινοτενωῖς ἐσχολίαζεν εἰς τὴν φίλην της γεγονότα ὅλως ἀνάξια λόγου καὶ λεπτομερείας ἐθιμοταξίας. Τὴν μεγάλην πέμπτην ἢ Χερουβίνην τὴν εὔρε εἰς ἀληθῆ ἕκστασιν, μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ νικητῆρος τῆς ὁποίας ἐξύμνει τὸν πατριαρχικὸν καὶ ἐξαισίως χριστιανικὸν χαρακτῆρα, εἶχε δὲ δυνηθῆ (καὶ ἡ εὐνοια ἐκείνη ἦτο πολὺ ἐπίζηλος) νὰ λάβῃ θέσιν εἰς τὸ θεωρεῖον τῶν πρέσβων καθ' ὃν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ ἔπλυνε τοὺς πόδας δώδεκα γερόντων, ἐλθόντων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῶν ἐκτεταμένων αὐτοῦ χωρῶν, καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ἔπραττε τὰ αὐτὰ εἰς δώδεκα γραίας. Πόσον ὠραῖον θέαμα, ἔλεγε, νὰ βλέπῃ τις τὸν σεβαστὸν διάδοχον Ῥοδόλφου τοῦ Ἀψβούργου καὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας ὑπηρετοῦντα εἰς τὴν τράπεζαν τοὺς πτωχοὺς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν κόρην τῶν βασιλέων, τὴν κληρονόμον τῆς δόξης Βίκτορος Ἀμεδαίου τοῦ Β', καὶ Καρόλου Ἐμμανουήλ τοῦ Γ' ἐνδεδυμένην μαῦρον ἔνδυμα μετανοίας, ταπεινουμένην καὶ ὑπηρετοῦσαν χωρικός τινος πλήρεις ἐνιαυτῶν! Ἐὰν ἐβλέπετε τὴν εὐφρόσυνον ταραχὴν τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖνων ἀνθρώπων καὶ μετὰ πόσης εὐγνωμοσύνης ἐλάμβανον τὰ δῶρα, ἅτινα ὄφειλον εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλοδωρίαν, τὴν πολῦτιμον λάγηνον, δι' ἧς οἱ βασιλεῖς εἶχον κεράσει αὐτοῖς τὸν ζύθον, καὶ αὐτὰ τὰ φαγητὰ ὅσα ἐπερίσσευσαν ἐκ τοῦ συμποσίου! Ἐφαίνετο ἐπὶ

τῆς ὀφείας αὐτῶν, ὅτε ἐπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας των, ὅτι ἦσαν πλήρεις νέας ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν θεϊαν πρόνοιαν καὶ πίστεως ἐνθέρμου, βλέποντες ὅτι ἡ θρησκεία, ἣτις κατὰ τὰς μακρὰς δοκιμασίας τῆς ζωῆς αὐτῶν εἶχε στηρίζει αὐτοὺς, ἦτο καὶ ἡ τῶν κυρίων τοῦ κράτους, τῶν νομίμων κυριαρχῶν τῆς Γερμανίας ἐκείνων, τῶν ὑποίων οἱ διάδοχοι ὀφείλουσαν νὰ διατηρήσωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων των τὸ σέβας τῶν νόμων, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας. Ἡ Χερουβίνη μετὰ δυσκολίας ἐσίγα ἐνθυμουμένη πόσον ἴσχυεν εἰς τὴν καταδυναστευομένην Βενετίαν τὸ σέβας τῶν νόμων καὶ τῆς δικαιοσύνης, περὶ ὧν τοσοῦτος ἐγένετο λόγος ἐν Βιέννῃ, καὶ σκεπτομένη ὅτι τὰ Αὐστριακὰ φρούρια εἶχον γείνει ἀπὸ τοῦ 1815 τάφος τῶν εὐγενεστέρων καρδιῶν τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ ἡ Κλάρα τόσον ἦτο καταγοητευμένη ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ της, ὥστε οὐδὲ διέκρινε τὴν ταραχὴν τῆς Ἰταλίδος. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἀρχιδούξ τῇ εἶχεν ὑποσχεθῆναι νὰ τὴν νυμφευθῆ.

Γ'.

Η ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ.

Ἡ Χερουβίνη εἶχεν ἤδη ἐπανίδει τὴν προσφιλῆ τῆς Βενετίαν, ὅτε ἡ φίλη της ἦλθε νὰ τὴν ἐπανεύρη. Ἡ δὲ κόμησσα συνώδευε τὸν σύζυγόν της ἐπιφορτισμένον ἀποστολὴν τινα εἰς τὸ Λομβαρδοβενετικὸν βασίλειον, ἐνθα τὸ πνεῦμα τὸ πολέμιον πρὸς τὴν ξένην δεσποτείαν ἤρχισε νὰ προξενῆ ἀνησυχίαν εἰς τὴν Αὐστριακὴν κυβέρνησιν. Ὁ Ἀντώνιος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Βιέννῃ Θερεσιανοῦ, ἀκαδημίας ὠρισμένης ὑπὸ τῆς Μαρίας Θερεσίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων εὐγενῶν, καὶ μετέβη πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδοῦης. Εὐτυχῆς διὰ τὴν διαμονὴν του ἐν Ἰταλίᾳ ἐσπούδαζε μετὰ τολμήσεως ζέσεως, ὥστε ἡ μήτηρ του ὠνόμαζε τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὑπερβολικόν· τὰς δὲ ὀλίγας ὥρας, ἃς ἐδύνατο νὰ διαθέσῃ διέτριβεν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν συγγενῶν τῆς Χερουβίνης, ἐνθα συνήντα συχνάκις τὸν μαρκέσιον Κάμιλλον **, εὐπατρίδην Τοσκανόν. Ὁ μαρκέσιος ἐτίμα τὸν μικρὸν ἐκείνον λαὸν τὸν κατέχοντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τόσον ἀξιόλογον θέσιν, καὶ παρὰ τῶ ὁποίῳ ἀνεφάνησαν μετ' ἐξαισίου μεγαλείου λίαν διάφοροι ἰκανότητες, καὶ ὅπου ἐγεννήθησαν οἱ Δάνται, οἱ Λεονάρδοι Δεβίγκιοι, οἱ Πετράρχαι, οἱ Γαλιλαῖοι, οἱ Βοκάκκιοι, οἱ Μιχαὴλ Ἀγγελοὶ· ὅπου ἔλαμψαν ἄρχοντες, οἷος ὁ Δίκος Κομπάγνης, ῥήτορες οἷος ὁ Σαβοναρόλας, ὑπουργοὶ οἷος ὁ Μακιαβέλης καὶ ὁ Δονάτος Γιαννῶτος· ὅθεν εὐλόγως ἡ πρωτεύουσα τῆς Τοσκάνης ἔλαβε τὸ ἐνδοξὸν ὄνομα ἐσπέριαι Ἀθῆναι, διότι αὕτη κατὰ τοὺς

νέους χρόνους περιέλαβε τὴν Θαυμασίαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐν Τοσκάνῃ ἐγεννήθησαν αἱ τέχναι, τὰ γράμματα, καὶ βραδύτερον αἱ ἐπιστῆμαι τῆς Ἰταλίας, τριπλῆ πηγὴ τοῦ ὑπάρχοντος πολιτισμοῦ. Ὁ μαρκήσιος, τέκνον τῆς χώρας ταύτης τοσαῦτα ὀφειλούσης εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἐμελλε νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν φιλόπονον ῥοπὴν τοῦ κόμητος Ἀντωνίου. Ἀντὶ νὰ διδάσκη εἰς αὐτὸν βίον ἀνετον, παρίστανεν ἀκαταπαύστως τὴν ἀνάγκην, ἣν εἶχεν ἡ Ἰταλία πνευμάτων ἀνωτέρων, ἱκανῶν νὰ δείξωσιν ὅσον οἷόν τε εἰς τὴν δυσμενῆ ἢ ἀδιάφορον Εὐρώπην, ὅτι ἡ γῆ αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ γονιμότης εἶναι ἀνεξάντλητος, ἡ πατρὶς τῶν Παρινῶν (Parini), τῶν Λεοπάρδων (Leopardi), τῶν Μανζόνων, τῶν Βερκέτ (Berchet), τῶν Νικολίνων (Nicolini), τῶν Γιοβέρτων (Gioberti) δὲν εἶναι ἀξία τοῦ θλιβεροῦ ὀνόματος ἡ γῆ τῶν νεκρῶν. Ὁφελούμενος ἐκ τῶν ἐξαιρέτων τούτων συμβουλῶν ὁ θερμουργὸς Ἀντώνιος συχνάκις ἠρεθίζετο κατὰ τῆς βραδύτητος καὶ τῶν δισταγμῶν του· ἡ ὀρμητικότης τῆς νεότητος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ ὑπολογίζῃ τὸν οὐσιωδῶς σταθερὸν, ἀλλὰ δυσκατάληπτον χαρακτῆρα τοῦ φίλου του. Μέχρι τῶν τελευταίων τούτων χρόνων οἱ Τοσκανοὶ εἶχον φανῆ πολὺ ὀλιγώτερον ἀποφασιστικοὶ ἢ οἱ κάτοικοι τοῦ Πεδεμοντίου, τῆς Γενούης καὶ τῆς Βενετίας. Ὁ δὲ Κάμιλλος, ἀνήκων εἰς κράτος ἐστερημένον ὅλων τῶν στρατιωτικῶν ἕξεων, ἦτο κατὰ τὴν νεότητά του ὅσον ἦτο δυνατὸν δειλός. Ἡ ὑπερβολικὴ αὐτοῦ νευρικὴ εὐαισθησία καὶ ἡ ἐκ ταύτης πηγάζουσα ζωηρότης τῆς φαντασίας, ἡ δυσπιστία πρὸς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις ἐδείκνυον μέχρι τῶν εἴκοσι ἐτῶν, ὅτι οὐδεὶς μᾶλλον αὐτοῦ ἤθελεν ἀκολουθήσει τὴν κεχαραγμένην ὁδὸν μετ' ἐγκαρτερήσεως. Ἡ κακὴ ὁμοίως αὐτοῦ ὑγίεια καὶ αἱ πρὸς ῥεμβασμὸν τάσεις, καὶ πρὸ πάντων ἡ ὑπερβολικὴ δειλία εἶχε ἀπομακρύνει αὐτὸν τοῦ κόσμου καὶ τῶν διασκεδάσεων τῆς ἡλικίας του, καὶ αὐτῷ παρεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν μετὰ ζήλου ἀκαμάτου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐσπούδαζεν ἐπιπολαίως, ἀπέκτησε γνώσεις φιλοσοφικὰς, πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς σπανίας ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, γνώσεις τοσὸν καθαρὰς καὶ θετικὰς, ὥστε ἡ διάνοια αὐτοῦ, καίτοι εἶχε δισταγμοὺς ἀχωρίστους ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου τῶν πραγμάτων ἐρεύνης, εὔρε τὴν ἐπιστήμην ὁδηγὸν ἱκανὸν νὰ δεικνύῃ αὐτῷ διηνεκῶς τὸν σκοπὸν. Ἐκτοτε προέβη μετ' ἀποφάσεως ἀκλονήτου, δυσκόλως ἀπαντωμένην εἰς κράσεις μᾶλλον ἰσχυρὰς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον μεταβλητάς. Ἐν τούτοις ἐὰν ὁ ἄνθρωπος διὰ συντόνου καὶ σταθερᾶς ἐφ' ἑαυτοῦ ἐνεργείας δύνηται νὰ συνέχῃ καὶ διευθύνῃ τὰς κλίσεις του, οὐδέποτε ὁμοίως κατορθοῖ νὰ μεταβάλλῃ καὶ τὸν ὀργανισμόν του. Ὅθεν ἐν παντὶ πράγματι ὁ Κάμιλλος κατ' ἀρχὰς ἐπτοεῖτο ὑπὲρ τὸ ὄρον πρὸς τὰ προσκόμματα. Μετ' ἐκτάκτου δὲ ὀξυδερκείας διέκρινε τοὺς κινδύνους καὶ τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα πάσης ἐπιχειρήσεως, ἐκθέτων αὐτὰ μετὰ ταχύτητος καὶ λογικῆς ἀξιοθαυ-

μάστου. Δὲν ἀνελογίζετο ἴσως ἱκανῶς, ὅτι καὶ ἡ τύχη ἐπενεργεῖ εἰς τὰ συμβάντα, καὶ ὅτι πρέπει μέχρι τινὸς νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συνέργειαν αὐτῆς. Κάτοχος τῆς ἱστορίας, ὥστε νὰ γινώσκη τοῦτο θεωρητικῶς μολίς ἐνέδιδε καὶ ὑπελογίζετο τὰ ἐναντία. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κυβερνᾶται οὕτως ὑπὸ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος, οὐδόλως γνωρίζει ποσῶς τὰς τέρψεις τοῦ ὄχλου ὃν κινεῖ ἡ τυφλὴ ὄρμη. Ὁ δὲ ὑποτασσόμενος εἰς ὄρμην ἀκάθεκτον, καὶ ὅταν σπεύδῃ πρὸς τὴν ἄβυσσον, ἀγνοεῖ τὴν ἐσωτερικὴν πάλην, ἥτις καταναλίσκει μυστηριωδῶς τὰ μᾶλλον ἔξοχα πνεύματα. Ἐπειδὴ δὲ Ἀντώνιος συνεμερίζετο τὴν ἀπρονοησίαν τοῦ πλήθους, ἠπόρει, ἠγανάκτει σχεδὸν διὰ τοὺς σαρκασμοὺς μεθ' ὧν ὁ μαρκέσιος ἐδέχετο τὰ πλείστα τῶν σχεδίων του. Τὸ ὄνειροπόλημα τοῦ κατ' ἰδέαν Πάπα, καταστὰν δημῶδες τότε διὰ τῆς Λομβαρδικῆς σχολῆς τοῦ Μανζόνη καὶ τοῦ Καντοῦ ὅπερ ἠσπᾶσθη ὁ ἥττον πειθήνιος νοῦς τοῦ Γιοβέρτου διήγειρε παρ' αὐτῶ ἁπιστίαν καὶ καταφρόνησιν τὸ νὰ προσδοκᾶται ἐκ τῆς παποσύνης ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Ἰταλίας, ἐφαίνετο αὐτῶ κενὴ τις, ἐπικίνδυνος φαντασιοκοπία, ἐναντία πρὸς τὴν πεῖραν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἐν γένει δὲ οἱ υἱοὶ τῆς σοφῆς Ἐτρουρίας οὐδέποτε ἔδειξαν μέγαν ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῶν προνομίων τῶν παπῶν • ποιηταί, καλλιτέχναι, λόγιοι μετέδιδον περὶ τούτου διὰ τῶν αἰώνων ἁπιστίαν ἀνίατον. Ἀπὸ τοῦ Δάντου μέχρι τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἀπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου μέχρι τοῦ συγγραφέως Ἀρνόλδου τοῦ Βρεσκιανοῦ οἱ Τοσκανοὶ δὲν εἶναι διατεθειμένοι ν' ἀποβλέπωσι πρὸς τὴν Ῥώμην, ὅταν πρόκηται περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Ἐν Τοσκάνῃ συνῆλθε κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ἡ ἐν Πιστοῖᾳ ἐνδοξος σύνοδος, ἥτις ἐσκόπει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν πατριαρχίαν εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς ὀργανισμόν. Πιστὸς δὲ εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας ὁ μαρκέσιος Κάμιλλος προέλεγεν, ὅτι ἡ λογικὴ, ἰσχυροτέρα τῶν καλῶν διαθέσεων τῶν ἀτόμων, θέλει ὑποχρεώσῃ ταχέως ἢ βραδέως τὸν διάδοχον τοῦ Πάπα, ὅστις εἶχε καταδικάσει τὸ μέλλον, νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς πιστότατον αὐτοῦ σύμμαχον τὸν ἀποστολικὸν αὐτοκράτορα. Ὁ περιφκνῆς αὐτὸς Νικόλαος Θωμαζαῖος δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ, τὰ δὲ συγγράμματα τοῦ Καίσαρος Βάλβου καὶ τοῦ Γιοβέρτου, αἱ ἐλπίδες τῆς Ἰταλίας (*le speranze d'Italia*), ἡ ἡγεμονία τῶν Ἰταλῶν (*il Primato degli Italiani*), τὰ ὅποια ὁ φίλος του Ἀντώνιος ἀκαταπαύστως ἐπῆγει, δὲν μετέβαλον τὰς σκέψεις του. Ἐν γένει τὰ πάντα συνέιχοντο εἰς τὸ πνεῦμά του • θαυμαστῆς τοῦ Καντίου, δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλῇ χωρὶς νὰ μειδιάσῃ περὶ τῆς Ἀπολογητικῆς τοῦ Ῥωσμίνη καὶ περὶ τῶν παρατηρήσεων περὶ τῆς καθολικῆς ἠθικῆς (*osservazioni sulla morale cattolica*), τοῦ Μαντζόνη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πολυἀριθμος πλειονότης τῶν συμπατριωτῶν του ἄλλας εἶχεν ἀρχὰς, δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν ἄμεσον αὐτῶν ἐπιτυχίαν • ἀποφασίσας δὲ νὰ μετάσχη τοῦ ἐπικειμένου

ἀγῶνος ἐπανελάμβανεν, ὅτι ἤθελον ἐπέλθει ἐξ αὐτοῦ μόνον συμφορὰ, καὶ ὅτι ἡ Ἰταλία ἤθελεν ἐλευθερωθῆ θραύουσα ὡς ἡ Ὀλλανδία καὶ ἡ Σουηδία κατὰ τὸν 15' αἰῶνα, ὡς ἡ Ἀγγλία τὸ 1688, ὡς ἡ Γαλλία κατὰ τὸν 17' αἰῶνα, τὰς παραδόσεις τοῦ Μεσαιῶνος. Ὁ δὲ Ἀντώνιος γελῶν διὰ τὰς προῤῥήσεις ταύτας διεκήρυττεν ἐξ ἐναντίας, ὅτι τὸ ἰδιόρρυθμον μεγαλεῖον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἰταλίας συνίστατο εἰς τὴν τέως ἀνωφελῶς ἐπιδιωχθεῖσαν συμμαχίαν τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἦτο λοιπὸν ὑπερχαρῆς διὰ τὴν φορὰν τῶν συμβάντων καὶ ἐπεδείκνυεν εἰς πάντας τὸ μετάλλιον Πίου τοῦ Θ'. Καὶ ἡ Κλάρα δὲ ἦτο ἐντελῶς εὐχαριστημένη διότι, ὅταν ὁ ἀρχιδουξ ἀνεχώρησεν ἐκ Βιέννης, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Βενετία διαμένοντος στόλου, αὕτη δὲν ἐπίστευεν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τόσον ταχέως αὐτόν. Ἡ δὲ πνευματικὴ κατάστασις τῆς νεάνιδος διέθετεν αὐτὴν νὰ θεωρῇ πάντοτε τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν εὐνοϊκὴν αὐτῶν ὄψιν· ὅθεν φθάσασα εἰς Βενετίαν ἐλησμόνησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ πρίγκηπος θλίψιν τῆς. Οὐδεμίαν φαινομένην ἀντίστασιν εὐρίσκουσα εἰς τὰς ὑποτρεφομένας ἐλπίδας τῆς καὶ μετὰ γαλλικῆς φιλοφροσύνης εὐροῦσα ὑποδοχὴν παρὰ τῆ κυρία δουκίσση Βεβρόν καὶ παρὰ τῷ κυρίῳ κόμητι Σχαμβόρδ, ἔκλινεν εἰς τὸ νὰ νομίζῃ ὅτι ἡ εὐμένεια αὕτη ὠφείλετο εἰς τὴν γνῶσιν, ἣν εἶχον περὶ τῆς μελλούσης αὐτῆς θέσεως. Ἡ δὲ Χερουβίνη, νομίσασα καθῆκον ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὸ κατ' ἰδέαν εἰς ὃ ἐνησμενίζετο ἡ φίλη τῆς, παρατηρήσεις τινὰς τὰ μάλιστα σπουδαίας, ὑπέπεσε τόσῳ μᾶλλον εἰς τὴν δυσμένειαν, ὅσῳ μᾶλλον ἡ Ἐνετις δὲν ἀπέκρυπτε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἵνα ἴδῃ τὴν Ἰταλίαν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς, ὡς ἡ Γαλλία ἀνήκει εἰς τοὺς Γάλλους, ἡ Γερμανία εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἡ Ῥωσσία εἰς τοὺς Ῥώσους. Ὅθεν ἡ Χερουβίνη οὐδέποτε ἐφαίνετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πολιτικοῦ διοικητοῦ κόμητος Πάλφη. Τὴν δὲ διαγωγὴν ταύτην ἡ Κλάρα ἐθεώρει ἄνευ δισταγμοῦ ἐπαναστατικὴν, ἀλλὰ ἡ μεγάλη αὕτη λέξις, ἣς δὲν κατενόει ἐντελῶς τὴν γραμματικὴν ἔννοιαν, ἐσήμαινε κατ' αὐτὴν τὴν πρὸς τὴν καταστροφὴν ἀπέχθειαν. Ὅταν δὲ εὐρίσκετο μετὰ τῆς Χερουβίνης ἔμπροσθεν τοῦ καφενείου Sutil, ὅπου τὴν ἐσπέραν τὰ μέλη τῆς ἀριστοκρατίας συνηντῶντο ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Μάρκου, περίξ τεθειμένων εἰς τὸ ὑπαιθρον τραπεζῶν, ἐτόλμα ἐνίοτε νὰ ἀπευθύνῃ εἰς αὐτὴν τὸ τρομερὸν τοῦτο ἐπίθαιτον, τὸ ὁποῖον ἐπροξένει τὸν ἐγκάρδιον γέλωτα τῆς Ἐνετίδος, « Ἀγαπητὴ μοι, εἶπεν ἡμέραν τινὰ, ὅταν ὁ θεὸς ἐξήγαγε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ χάους, ἐνέκρινε τὴν ἐπανάστασιν! Μήπως ποθεῖς τὸ χάος; »

Ἡ Κλάρα ὡς μέλλουσα ἀρχιδουκίσσα ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ καταφρονῇ τοιαύτας ἀντιῤῥήσεις· ἡ δὲ ἐλευθερία μεθ' ἣς ὁ ἀρχιδουξ ὠμίλει αὐτῇ περὶ τοῦ ἔρωτός του καὶ περὶ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως τοῦ νὰ τὴν νυμφευθῇ, δσάκις παρίστατο εὐκαιρία, εἶτε ἐπὶ τῆς πλατείας κατὰ

τάς ωραίας νύκτας τάς ἐν μόναις ταῖς μεσημβριναῖς χώραις θαυμαζο-
μένας, εἴτε εἰς τοὺς χοροὺς, ἤθελεν ἐνθαρρύνει πνεῦμα, καὶ μᾶλλον ἀνή-
συχον τοῦ τῆς Κλάρας. Ἀλλὰ πρὸς δυστυχίαν αὐτῆς ὁ πρίγκηψ, ὅστις ἦτον
ἀξιογάπητος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βενετία διὰ τὴν ἀγαθότητα τοῦ χαρακτῆρος,
ἦτον υἱὸς εὐπειθέστατος εἰς τὰς πατρικὰς θελήσεις, πάντοτε δὲ ἄτολμος
εἰς τὸ νὰ ἀμφισβητήσῃ αὐτάς. Ὅτε δὲ παρηγγέλθη αὐστηρότατα εἰς τὸν
συνταγματάρχην Μαρίνοβιτς, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς φροντίδας ἦτον ἐμπε-
πιστευμένος, νὰ ἀπαγορεύσωσιν αὐτῷ πᾶσαν σχέσιν ἀντικειμένην εἰς τὴν
ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν ἵπποτῶν τῆς Μελίττης εἰς ὃ πρὸ ὀλίγου
εἶχε καταταχθῆ ὁ ἀρχιδουξ, ἀπήντησεν, ὅτι ἐὰν ἀπηγόρευον εἰς αὐτὸν νὰ
νυμφευθῇ τὴν Κλάραν, ἤθελεν ἀφοσιωθῆ μετὰ προθυμίας εἰς διηνεκῆ ἀγα-
μίαν. Μετὰ ταῦτα κατὰ τινὰ ἑορτὴν, γενομένην ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὁ
Φοῖνιξ, ἐν ᾧ ἐπρόκειτο νὰ ριφθῆ πλοῖόν τι εἰς τὴν θάλασσαν, εὔρε καιρὸν
νὰ διηγηθῆ κρυφίως εἰς τὴν Κλάραν τὰ συμβαίνοντα προσθέτων, ὅτι
ἐθεώρει τὴν ἐπιβαλλομένην ὑποχρέωσιν ὡς ὄρκον νὰ εἶναι αἰωνίως πιστὸς
εἰς αὐτήν. Ἡ δὲ δυστυχὴς νεᾶνις ὡς κεραυνόπληκτος ἐλειποθύμησε, ὅθεν
ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν μεταφέρωσιν οὕτως εἰς τὴν οἰκίαν της. Πολλὰς
ἡμέρας καὶ πολλὰς νύκτας διῆλθεν ἐν θλίψει τόσον βαθεῖα, ὥστε ὅλαι αἱ
φαντασιοκοπίαί της νεότητος ἀπέπτυσαν ἐκ τῆς καρδίας της, ὡς αἱ ὑπὸ
τῆς καταιγίδος καταδιωκόμεναι περιστεραί. Ἡ συμφορὰ καταβάλλει βα-
θείως τὰς ψυχὰς ὅσαι μηδὲν προβλέπουσαι δὲν συμπεριλαμβάνουσιν αὐ-
τὴν εἰς τοὺς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπολογισμοὺς αὐτῶν. Ἐπειδὴ ἡ ὠραιότης
τῆς Κλάρας εἶχε περιποιήσῃ εἰς αὐτὴν πλείονας ἀντιζήλους ἢ φίλας,
ὀλίγην ἐντύπωσιν προῦξένησαν αἱ ἀγωνίαί αὐτῆς. Ἡ Χερουβίνη μόνη
ἐφάνη εἰλικρινῶς συγκεκινημένη ἐκ τῆς δυστυχίας της, μετ' ἀληθοῦς
συμπαθείας. Διατεθειμένη νὰ κρίνῃ αὐστηρῶς ἑαυτὴν καὶ εὐμενῶς τοὺς
ἄλλους ἡ νέα αὕτη Ἐνετις ἔλεγεν ὅτι, ἐὰν ἡ κόμησσα Βέρθα ἦτο ὀλιγώ-
τερον τετυφλωμένη ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας, ἤθελε προφυλάξει τὴν θετὴν
αὐτῆς κόρην καὶ σώσει αὐτὴν ἐξ ἀπάτης τόσον σκληρᾶς, ὥστε νὰ μετα-
βάλλῃ λίαν δυσαρέστως τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. Ὁ δὲ ἀρχιδουξ, θῦμα πολι-
τικῆς ἐπιβαλοῦσης τὴν θυσίαν τοῦ ἔρωτος, δὲν ἐλυπήθη ἐπὶ πολὺν χρόνον
ἐνεκα τῆς θυσίας ἣν ἀπῆτησαν παρὰ τῆς ὑϊκῆς αὐτοῦ αὐταπαρνήσεως·
διότι τὴν παραμονὴν τῶν συμβάντων, ἅτινα ἤθελον ἴσως μεταβάλλει σπου-
δαίως τὴν θέσιν του, ἀπέθανε προσβληθεὶς ὑπὸ τύφου κατὰ τὸν Ὀκτώ-
βριον 1847· κατηγορήθη δὲ διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ
Μαρίνοβιτς, ἀντιδημοτικὸς ἤδη ὢν ἐνεκα τοῦ χαρακτῆρός του. Ἡ δὲ
φήμη αὕτη συνέτεινε πολὺ εἰς τὸν θάνατον τοῦ συνταγματάρχου σφα-
γέντος εἰς τὸν ναύσταθμον τὴν 22 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ἐνῶ οἱ κώδωνες τῆς Βενετίας ἀντήχουν πανταχόθεν καὶ αἱ ἐκκλησίαι
ἦσαν κεκαλυμμέναι ἐκ μαύρου ἐριούχου, ἡ κόμησσα Βέρθα, ἐπιτηδεῖα

πάντοτε οὔσα νὰ ὠφελῆται ἐκ τῶν περιστάσεων, διέδιδεν ὅτι ὁ θάνατος οὗτος κατέστρεφε βεβαίως ἐλπίδας της· ἔλεγε δὲ εἰς τὰς φίλας αὐτῆς, ὅτι ὁ μέγας ναύαρχος, ὑπακούσας ἐξ ὑπερβολικῆς συγκαταβάσεως εἰς τὰς εὐχὰς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, εἶχεν ἀπόφασιν μετὰ τινα χρόνον νὰ ἀπευθυνθῆ πρὸς τὸν Πάπαν ὅστις ἐδύνατο ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἱππότου τῆς Μελίττης. Ὁ δὲ χαρακτήρ τοῦ πρίγκηπος παρεῖχε πιθανότητα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι ψυχαί τινες, καίτοι ὑπέικουσαι πολὺ ταχέως εἰς τὴν ἐξωθεν πίεσιν, καθ' ὃν χρόνον δείκνυνται λίαν εὐπειθεῖς, προσπαθοῦσι νὰ συντρίψωσι διὰ τοῦ χρόνου τὸν ζυγὸν, ὃν δὲν τολμῶσι νὰ ἀπωθήσωσιν. Ἀλλ' ἡ Κλάρα ἀπέδιδε τάχα τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα, ἣν ἡ κόμησσα, εἰς τοὺς σκοποὺς τοὺς ἀποδιδομένους εἰς τὸν ἀρχιδουκά; Ἦτο, ὁμολογητέον, τόσον ματαιόφρων, ὥστε ἐδύνατο νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ ἀρχιδουξ ἤθελε κάμει καὶ τὰς μεγαλειτέρας θυσίας ὑπὲρ αὐτῆς. Ὅπως δὴποτε ὅμως οἱ φυλάττοντες τὸν νεκρὸν τοῦ πρίγκηπος ἀξιωματικοί, εἶπον ὅτι εἶδον τὴν νύκτα γυναῖκα μελανείμενα ὑπὸ τὴν καλύπτραν αὐτῆς θρηνοῦσαν καὶ δεομένην εἰς τοὺς πόδας τοῦ νεκροκραββάτου. Ἀλλὰ καρδία ψυχρὰ οἷα ἡ τῆς Κλάρας δὲν ἐδύνατο νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς μακρὰς θλίψεις. Μόλις αἱ ἐπικήδειοι τελεταὶ παρῆλθον καὶ ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μαθήματα μουσικῆς καὶ ζωγραφικῆς, καὶ νὰ δεικνύῃ ἔρωτα πρὸς τὰς τέχνας, ὃν δὲν ἐδύνατό τις νὰ ὑποπτευθῆ παρ' αὐτῆ. Ἀλλὰ καὶ διетήρει ἐξωτερικὴν γαλήνην· παρατηρητῆς δὲ τις ὀξυδερκῆς ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὰς κλίσεις αὐτῆς σπουδαίας μεταβολάς. Ἀναμφιβόλως ἐνησχολεῖτο ἄλλοτε μᾶλλον δι' ἑαυτὴν ἢ διὰ τὸν πλησίον της, ἀλλ' ἔβλεπεν ἄνευ θλίψεως τοὺς ἄλλους συμμετέχοντας τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ἡδονῶν ὧν ἀπέλαυσεν. Ἡ δὲ καθ' ἕξιν αὐτῆς εὐλάβεια δὲν εἶχέ τι ἀκοινώνητον, διότι ἡ ὀρθοδοξία της δὲν ἦτον ὅλως ἄμοιρος ἀγαθότητος. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ ἀρχιδουκὸς καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἐλπίδων δι' ὧν ἐβουχολεῖτο ἐπήνεγκον τὴν ὀλεθριωτάτην μεταβολήν· ἡ περιορισμένη αὐτῆς διάνοια κατέστη ἐπὶ μᾶλλον ἄκαμπτος καὶ δεσποτικὴ καὶ ἡ ἀκρόχολος διάθεσίς της ταχέως ἀνεφάνη κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἷτινες, κατ' αὐτὴν, ἦσαν τόσον διεφθαρμένοι ὥστε καὶ μετέχωσι τῆς φρενοβλαθείας καὶ τῶν προλήψεών της. Ἡ δὲ θετὴ μήτηρ ἡ βλέπουσα μὲ θλίψιν τὸν υἱὸν τεταγμένον ὑπὲρ τῶν πατριωτῶν Ἰταλῶν, ἐφ' ὅσον ἐγήρασκεν, ἠδυνάτει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Κλάραν εἰς εἰρηνικωτέραν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων. Τὸ γῆρας εἶναι σκληρὰ δοκιμασία πρὸς τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν τῶν μὴ δυναμένων νὰ λάβωσιν εἰς ἐκάστην τοῦ βίου περίοδον κλίσεις καὶ ἕξεις ἀναλόγους πρὸς τὴν παροῦσαν φάσιν τῆς ζωῆς των.

Ὅστις δὲν ἔχει τὸ πνεῦμα τῆς ἡλικίας του, ἔχει ὅλας τὰς δυστυχίας αὐτῆς.

Τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1848 διαταράξαντα τόσον βαθέως τὴν Βενε-

τίαν συμβάντα δὲν συνετέλουν πρὸς γαληνίασιν τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν δύο γυναικῶν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἀντὶ νὰ πράξῃ τι πρὸς καθησύχασιν αὐτῶν, συνεδέθη μετὰ τοῦ Δανιὴλ Μανίνη καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος· ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ ἐκδηλώσῃ σαφέστερον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ θεωρῆται τοῦ λοιποῦ ὡς Ἰταλὸς, προτιμῶν τῆς Αὐστρίας τὴν πατρίδα. Ὁ μαρκέσιος Κάμιλλος, καίτοι ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη, ἠτοιμάζετο νὰ θυσιάσῃ τὴν πεποίθησίν του ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν τῶν φίλων του! Ἐπίστευον δὲ οὗτοι πολὺ εἰς τὴν ἐγκαρτέρησιν αὐτοῦ, διότι ἐγίνωσκον ὅτι ὠμοίαζε πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα τῆς Ὀδυσσεΐας, τὸν φαινόμενον πάντοτε βαθέως ὀκνοῦντα ἐνώπιον τῶν κινδύνων, δεικνυόμενον δὲ ἀκλόνητον καὶ κύριον τῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ἐποχῆς ἦτο ἐπιδημικός· ὁ μὴ ζήσας δὲ τότε ἐν Βενετία ἐντὸς τῆς φλογερᾶς ἐκείνης ἀτμοσφαίρας δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν γενικὴν παραφορὰν τὴν κατέχουσαν τὰς εὐγενεῖς ἐκεῖνας καρδίας ἅς ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον ἐξευτελίσει οἱ ἀπονέμοντες αὐταῖς τὸ τετριμμένον ὄνομα ἐπαναστάται. Ὅταν ἡ Ἰωάννα Δαρκία ὠπλίζετο ἐναντίον τῶν Ἀγγλων δὲν ὑπήκουεν εἰς τὴν θεῖαν φωνήν; Ὅταν ἡ Ῥωσσία ἀπεδίωκε τὸν Ψευδοδημήτριον, τοὺς Ἰησουίτας αὐτοῦ καὶ τοὺς Πολωνοὺς, ἡ αὐτοκρατορία τῶν Τσάρων ἦτο ἐπαναστατικὴ; Ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἀνύψου τὴν κυανῆν σημαίαν αὐτῆς μὲ τὸν ἀργυροῦν σταυρὸν, εἰς πάθῃ ἔνοχα ὑπεῖκεν ἢ εἰς τὸν ὀσιώτερον τῶν πόθων; Ἐὰν ἡ Γαλλία εἶχε δίκαιον, εἰάν ἡ Ῥωσσία δὲν εἶχεν ἀδίκον, εἰάν ἡ Ἑλλὰς ἐδικαιοῦτο, εἰάν οἱ λαοὶ δὲν ἠπατῶντο διεκδικοῦντες τὴν χώραν, ἦν τὸ δίκαιον καὶ ἡ φύσις προσδιορίζουσιν αὐτοῖς, τίς ἤθελε τολμήσει νὰ κατηγορήσῃ, εἰ καὶ συνέβησαν πλάναι καὶ σφάλματα ἀδιαιχώριστα πάσης μεταρρυθμίσεως, τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ 1848; Ἡ Χερουβίνη παρεκάλεσε τὸν πατέρα της νὰ προσπαθήσῃ παντὶ σθένει ὅπως ἡ Κλάρα, ὁ κόμης καὶ ἡ κόμησσα δυνηθῶσιν, ὅσον ταχύτερον ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις, νὰ ἐπιβιθασθῶσιν ἐπὶ πλοίου ἐμπορικοῦ κατευθυνομένου εἰς Τεργέστην. Ἡ Κλάρα ἔνδακρος ἠσθάνθη εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν δεικνυομένην πρὸς αὐτὴν εὐνοίαν· ἐνόμισε λοιπὸν, ὅτι ὄφειλε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὴν νέαν Ἑνετίδα, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔμελλε νὰ συζευχθῇ τὸν ἀνεψιὸν τῆς κομήσσης, τοῦ ὁποίου κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐπατρίδης οὗτος κατῴκει ἐν Τοσκάνῃ, αὕτη ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ κράτος τοῦ Λεοπόλδου τοῦ Β', ἅμα ἡ εἰρήνη ἀπεκαθίστατο,

Δ΄.

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΗΣ.

Ὅταν ἡ Ἐνετις ἀπεχαιρέτησε τὴν Κλάραν, δὲν προέβλεπεν ὅτι τὰ συμβάντα τόσον ταχέως ἤθελον τὰς συνενώσει· ἀλλ' ὅταν μετὰ πάλιν ἄνισον καὶ ἔνδοξον ἡ βασίλισσα τῶν λιμνοθαλασσῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑπομείνῃ καὶ πάλιν τὴν αὐστριακὴν δεσποτείαν, ὅταν ὁ πατριάρχης ὁ ἄλλοτε αἰτήσας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προστασίαν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου ἀσύλου τῶν ἐλπίδων τῶν Ἰταλῶν, εἶχε ψάλλει ἐνώπιον τοῦ Ῥαδέσκη τὴν δοξολογίαν ὑπὲρ τῆς ἠττηθείσης ἀνεξαρτησίας, οἱ Ῥινάλδοι ἐξορισθέντες ὑπὸ τῶν νικητῶν ὠημευσάντων τὰ κτήματα αὐτῶν, ἤλθον εἰς Λιβόρνον ἔνθα ἔνεκα τῆς στερήσεως τῆς περιουσίας καὶ τῶν δυσχερειῶν, περιωρίσθησαν εἰς ζωὴν ὀλιγοδάπανον. Ἄλλως τε ἡ ἀντίδρασις ἡ γενομένη ἐν τῇ Λιβόρνῳ, ἔνθα οἱ Αὐστριακοὶ μετὰ λύσσης ἔπραξαν τοσαῦτα ἐγκλήματα, ὅσα εἰς τὴν Βρεσκίαν, ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ἀποφεύγωσι πᾶσαν σχέσιν, δι' ἣν ἡ στρατιωτικὴ ἀστυνομία ἢ ἐξασκουμένη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ συλλάβῃ ὑπονοίας.

Ἡ δὲ Κλάρα, χηρεύσασα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωμάλδου, διέτριβε μὲν μῆνάς τινας τοῦ ἔτους εἰς τὰ περίχωρα, διότι κατὰ τὸ θέρος καταλείπουσα τὴν Φλωρεντίαν ἤρχετο διὰ τὰ λουτρὰ ἄλλοτε εἰς Λιβόρνον καὶ ἄλλοτε εἰς Βιαρέγγιον· ἀλλὰ μὴ ὑποπτευομένη ἐν τῷ ἐν Βιαρεγγίῳ οἴκῳ τῆς, ὅτι παλαιὰ τις φίλη ἀνηλίσκετο εἰς τὰ περίξ τῶν πρασιῶν τῆς δεξαμενῆς (Cisternone). Ἡ δὲ κόμησσα Βέρθα, βλέπουσα ἑαυτὴν ἀπομονωθείσαν ἔνεκα τοῦ γάμου τῆς θετῆς κόρης αὐτῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου τῆς, συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις, εἰ καὶ μεγίστην ἔδειξε δραστηριότητα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βενετίας, μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἀτρομήτων ὑπερασπιστῶν τοῦ φρουρίου Μαλγέρας, εἶχεν ὅμως φρόνησιν καὶ χρηστότητα, ὥστε νὰ μὴ διακωνίσῃ τὴν δυσαρέσκειαν τῆς μητρὸς του διὰ δυσμενῶν φιλονεικιῶν. Ἄλλως τε ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ὄφειλον νὰ συνέλθωσι μετὰ τὴν ἠττάν των καὶ ἀποφεύγοντες τὰς ἀγόνους ἐπιδείξεις νὰ προετοιμασθῶσι διὰ ἐπιμόνου μελέτης τοῦ παρελθόντος νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς πείρας αὐτῶν καὶ νὰ τρέψωσι τὰ σφάλματα αὐτῶν πρὸς ὄφελος τοῦ τόπου των καὶ νὰ ἐπανορθώσωσι εἰς πρώτην εὐκαιρίαν τὰ γεγονότα. Τοιαῦτα σκεπτόμενος συγκατετέθη ἀσμένως νὰ ἐξακολουθήσῃ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίσης, ὅπου ὁ Γαλιλαῖος εἶχε διδάξει, τὰς παραδόσεις του, τὰς ἀποτόμως ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως διακοπέσας. Αἱ δὲ μετὰ τῆς Κλάρας σχέσεις αὐτοῦ ἦσαν ὅσον τὸ δυνατόν σπάνιαι, οὐδέποτε σχεδὸν μετέβαινεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἧς ἡ εὐθυμος καὶ θορυβιώδης κί-

νησις δὲν ἤρμοζεν εἰς τὰς θλίψεις του καὶ ἔνθα ἢ πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἀφοσιωμένη νεαρά μαρκεσία παρείχεν αὐτῷ τὴν χαριστέραν ὑποδοχὴν εἰς τὸ ἀνάκτορον Πίττι. Διότι γυνὴ ἔχουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς Κλάρας δὲν παρατηρεῖται ἀσμένως τοῦ νὰ διατηρῆ ἐπιβρόχην ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἀποθανόντος τοῦ ἀρχιδουκὸς, ἡ σταθερὰ αὐτῆς ἐνασχόλησις ὑπῆρξε νὰ θριαμβεύσῃ διὰ νέας ἐπιτυχίας κατ' ἐκείνων οἵτινες εἶχον χαρὰν διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐλπίδων τῆς. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη μετὰ τινος δεξιότητος, ἣτις δὲν ἐλλείπει ἀπὸ τὰς περιορισμένας γυναῖκας, ὅταν ἔχωσι φύσει τὸ πνεῦμα τῆς βραδιουργίας, τὰς ἀρμοδίας περιστάσεις αἵτινες παρίσταντο. Ἡ παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου παρείχεν εἰς τὴν δραστηριότητά τῆς νέας ἐλπίδας. Ἡ ἀρχιδούκησσα Σοφία, ἀφ' οὔ ἠγάπησεν ἐμπαθῶς τὸν κόσμον, καθιέρωσεν ὅλον αὐτῆς τὸν ζῆλον πρὸς θρίαμβον τῆς μερίδος τῆς θεωρούσης ὡς ἐπικίνδυνον καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν παραχώρησιν. Ἐπίστευεν ὅτι προητοίμασε τὸν υἱὸν τῆς τὸν νέον Φραγκίσκον Ἰωσήφ ὡς κατάλληλον ὄργανον τῆς προσφιλοῦς αὐτῇ πολιτικῆς. Ἡ Κλάρα ἦτο διατεθειμένη νὰ λάβῃ σπουδαιοτέρας κλίσεις· ὅθεν μετὰ ζήλου διαπύρου ἐπεδόθη εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὑπὸ τῆς ἀρχιδουκίσσης διαχαραχθεῖσαν. Ζῶσα ἐν τῇ φαιδρᾷ ἐκείνῃ Φλωρεντία, ὅπου ἡ ἐξαιρετικὴ γλυκύτης τοῦ κλίματος καὶ τὸ εὐπροσῆγορον τῶν κατοίκων ἔλκουσι κατοίκους ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἐπρασπάθει νὰ δείξῃ πρὸς τοὺς ἐνθέρμους μᾶλλον, ἢ διορατικούς, τοὺς συχνάζοντας εἰς τὸ μέγαρον αὐτῆς τὸ ἐπὶ τῆς νέας προκυμαίας τοῦ Ἄρνου, τὸν οἶκον τῆς Λοθαριγγίας, ἣτις εἶχε χορηγήσει τοὺς Γύζας εἰς τὸν καθολικισμόν, ὡς προωρισμένον ὑπὸ τῆς θείας προνοίας νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν θρησκείαν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ἀναστατωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γαλλικανισμοῦ τῶν Βουρβόνων καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τῆς κληρονόμου τῶν θεωριῶν αὐτῶν.

Αἱ φαντασιοκοπίαι εἰς τὰς ὁποίας ἀσμενίζονται οἱ κληρονόμοι τοῦ Μεσαιῶνος, οἱ καταδεδικασμένοι ὑπὸ τῆς ἀκαταμαχῆτου κινήσεως τῶν ἰδεῶν, διετηροῦντο εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἣν ἡ Κλάρα κατεῖχε πλησίον τοῦ Βιαρεγγίου. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐν Λιθόρνῳ ὅτι τὸ Βλαγκεβέργον εἶναι πρὸς τὴν Ὀστένδε. Κειμένη μετὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄρνου καὶ τοῦ Σερκίου ἡ πόλις αὕτη, ἣτις κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἠ' αἰῶνος μόλις εἶχε περὶ τοὺς τριακοσίους κατοίκους, νῦν περιέχει περὶ τοὺς 18,000. Ἡ δὲ ταχεῖα αὕτη μεταβολὴ παρείχε παράδοξόν τινα ὄψιν εἰς τὴν πόλιν, ἁμοιάζουσαν πρὸς νεανίαν ταχέως αὐξάνοντα καὶ μὴ ἔχοντά ποτε ἐνδύματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν του. Τὸ Βιαρέγγιον εἶναι συνάμα χωρίον καὶ πόλις. Ἔνεκα τῶν λευψάνων τῆς ἀρχαίας θέσεώς του ἐτιμᾶτο κατὰ τὸ θέρος συχνάκις ὑπὸ τῆς Κλάρας, ἣτις μεμφομένη τὴν αὐξάνουσαν ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Ἰταλίας διαφθορὰν, διετείνετο, ὅτι εὐρίσκοντο ἀκόμη ὑπὸ τὰς πλατάνους

τοῦ Βιαρεγγίου ἴχνη τινὰ τῶν ἠθῶν τοῦ καλοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Τὰ ἐκ ξύλου ταπεινά λουτρά, ἐστηριγμένα ἐπὶ πάλων ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν ἀναμφιβόλως μᾶλλον πλησιάζοντα εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἐποχὴν, ἢ τὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα ἐκάστην νύκτα ἐν Λιβόρνῳ ἐπληροῦντο ὑπὸ θορυβώδους λαοῦ. Ἡ ὁδὸς ὀριζομένη ἐξ οἰκιῶν μονωρόφιων, ἐκτεινομένη παραλλήλως πρὸς τὴν θάλασσαν, ἤττον δυσηρέσκει πιθανῶς τὰς ἀπλᾶς διαθέσεις αὐτῆς ἢ τὰ εὐρέα μέγαρα, ἅτινα ὑψοῦνται ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λιβόρνου ἐκτὸς τῆς θαλασσίας πύλης. Μετὰ εὐαρεσκείας δὲ ἐδείκνυε τὸ παλαιὸν ἐρειπωμένον φρούριον τὸ κτισθὲν κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς πίστεως, τὸ μοναστήριον τῶν Καπουκίνων, τὸ μονόγραμμα τῶν Ἰησοῦιτῶν (IHS) τὸ ἐζωγραφισμένον εἰς πλείστας οἰκίας καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, τὸ εἰς τιμὴν τῆς Ἀειπαρθένου ἰδρυθὲν μνημεῖον ὑπὸ Ξαβιέρου τοῦ καρδινάλιου τοῦ Βιαρεγγίου. Ἡ δὲ λέσχη μὲ τοὺς ὑψηλοὺς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κίονας αὐτῆς ἐφαίνετο αὐτῇ δυσάρεστός τις παραχώρησις εἰς τὰς κλίσεις τοῦ αἰῶνος. Ἐν γένει δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἐκεῖ ἦτο μᾶλλον μακρὰν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ταραχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος ἢ ἐν Λιβόρνῳ καὶ πρὸ πάντων ἢ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς θορυβώδους Λιγυστικῆς.

Ἡ θετὴ αὐτῆς μήτηρ ἦτις, ἐν Σπετσία ἢ ἐν Γενούῃ ἔλεγεν, ὅτι ἠγάπα ὅσον αὐτὴ τὸ Βιαρέγγιον, καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐνταφιασθῇ ἐκεῖ, ἀνεπαύετο ὄντως ὑπὸ τὸ μαρμάρινον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἡ Κλάρα ἐκτίσεν εἰς τὸ κοιμητήριον. Κατὰ τὸν θάνατόν της τῇ ἐσύστησε τὸν Ἀντώνιον καὶ παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ μὴ φεισθῇ οὐδενὸς μόχθου, ὅπως ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἐξ ἧς ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ προσδοκᾷ, ἐὰν εἰλικρινῶς προσεπάθει νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς πλάνας τῆς νεότητός του. Ἡ δὲ Κλάρα οὐδόλως ἐλησμόνησε τὴν σύστασιν ταύτην, ἦτις ἐκολάκευε τὴν ματαιοφροσύνην της, παρέχουσα αὐτῇ πρόφασιν νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόμητος. Ἐφ' ὅσον δ' αὕτη συνείθιζεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ὁποῖαν κατήρτισεν, ἠσθάνετο ζωηροτέραν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξασκῇ ἐπὶ τοῦ συγγενοῦς της δεσποτεῖαν, ἢ ὁποῖα, ὡς ἔλεγεν, ἐνεπνέετο ὑπὸ ἀγνωστάτου ζήλου. Δυστυχῶς ἡ περιέργεια, ἡ ὑπερηφανία, ἡ φιλοδοξία, τὸ φιλοτάραχον πνεῦμά της ἦσαν τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τοῦ ζήλου εἰς ὃν ἠρέσκετο ν' ἀπονέμῃ τὰ ὠραιότερα ὀνόματα. Ὁ χαρακτήρ αὐτῆς παροξυνόμενος κατέστη ἐχθρικός καὶ πρὸς τὴν νεότητα, καὶ πρὸς τὴν ὠραιότητα, καὶ πρὸς τὴν εὐφυΐαν καὶ πρὸς τὴν ἰκανότητα. Θεωροῦσα ὡς παγίδας τὰ ὠραιότερα δῶρα τοῦ οὐρανοῦ, ἐθεώρει ὡς λίαν εὐτυχῆ τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα, ἅτινα βραχίων ἐξησκημένους ὡς ὁ ἰδικός της, ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ πρὸς τὴν στενὴν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Τὸ κυριώτατον δὲ ἀτόπημα τῶν φανταστικῶν ἐκείνων ἀγώνων κατὰ τῶν καταχθονίων δυνάμεων εἶναι ὅτι πιστεύεται, ὅτι πρέπει νὰ μεταχειρισθῶσιν κατὰ τῆς ἄκρας αὐτῶν κακίας ἕκτακτά τινα μέσα, καὶ ὅτι τὰ πάντα θεωροῦνται θεμιτὰ διὰ νὰ σωθῶσι

τῆς ἀπωλείας οἱ ἀσθενεῖς ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ. Ὅθεν πᾶσα συστολή ἀφανίζεται, ὁπότεν ἀναφαίνεται ἡ ἀνάγκη τοῦ θριάμβου κατὰ τῆς ἀμαρτίας ἢ κατασκοπία π. χ. ἐφαίνεται εἰς τὴν Κλάραν ὅπως νόμιμος, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπαγρυπνῆ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θρόνου καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐνεκα δὲ τῶν μέσων αὐτῆς δὲν ἦτο δύσκολον νὰ μανθάνη τὰς σχέσεις, ἃς ὁ κόμης Ἀντώνιος διετῆρει μετὰ τῶν ἰσχυρῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος, καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ μαρκεσίου Καμίλλου, ὅστις μάλιστα προὔξενει αὐτῇ περισσοτέραν τῶν ἄλλων ἀνησυχίαν· διότι ἡ ὑπόληψις τὴν ὁποίαν ἀπήλαυεν ἡ γνωστὴ αὐτοῦ μετριοπάθεια, ἡ πολυμαθία, καὶ αἱ ἀκλόνητοι πεποιθήσεις του, δὲν ἐπέτρεπον οὔτε νὰ δοκιμάσῃ τις κατ' αὐτοῦ μέσα χυδαῖα διὰ νὰ ἐκφοβίσῃ αὐτὸν, οὔτε νὰ τῷ ἐπιβάλῃ ἄλλας πεποιθήσεις. Ὅθεν ἀσμένως ἤθελον περιπλέξῃ αὐτὸν καὶ ἐνοχοποιήσῃ διὰ νὰ εὔρωσι πρόφασιν τινα ν' ἀπομακρύνωσιν αὐτὸν ἐκ Τοσκάνης. Οὗτος ὅμως ζῶν εἰς μέγαρόν τι τοῦ Montenegro, ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Λιθόρνου, κατεγίνετο εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἐνοχοποιηθῇ ἄνθρωπος, ὅστις ἐφαίνεται οὐδεμίαν ἄλλην ἔχων σκέψιν ἢ τὴν συλλογὴν τῶν θαλασσίων φυτῶν τῆς μεσογείου. Πρέπει ὅμως νὰ δημολογήσωμεν, ὅτι οἱ εἰρηνικοὶ κάτοικοι τῆς συνοικίας του ἐξεπλήσσοντο, καίτοι πάντοτε ἐπαινοῦντες τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν γενναιότητα αὐτοῦ, διότι ἐξέλεγε τὰς μᾶλλον σκοτεινὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος διὰ νὰ περιπατῇ παρὰ τὴν θάλασσαν. Δὲν ὑπώπτενον δὲ ὅτι ὁ νέος σοφὸς ἐξήρχετο διὰ νὰ παρατηρῇ τὸν φάρον ὅστις ὑψούμενος ὑπερθεῖν τοῦ σκότους ὡς σύμβολον τῆς ἐπιστήμης ἐκδιώκει τὰ ἐχθρικά καὶ ἐξηγριωμένα στοιχεῖα. Τίς περιηγητῆς δὲν ἠκροάσθη τὸ μυκώμενον κῦμα, προσκροῦον μάτην κατὰ τοῦ ἀκινήτου βράχου, ἐφ' οὗ ὑψοῦται ὁ φάρος καὶ διασκορπίζον εἰς τὸν ἀέρα πίδακας ἀφροῦ, οὔτινος ἢ λευκότης ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ζοφῶδες χρῶμα τῆς θαλάσσης τῆς ὑπὸ σφοδρῶν χειμερινῶν ἀνέμων πληττομένης; Εἰς μάτην πελιδνὰ νέφη, σχήματα ἐμφαντικὰ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς καταστροφῆς, σωρεύουσι τοὺς πενθίμους αὐτῶν ὄγκους πέριξ τῆς εὐθραύστου στήλης τῆς ὑψουμένης πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὡς οἱ ἀπὸ τῶν ἐλῶν τῆς Λέρνης ἐξερχόμενοι μεγάλοι κάλαμοι. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μανίας τῶν κυμάτων, τῆς ὀρμῆς τῆς καταγιγίδος, καὶ τοῦ βαθέος σκότους τῶν νυκτῶν, ὁ ἀστὴρ ἐκεῖνος ἀκτινοβολεῖ αἰείποτε γαλήνιος καὶ θριαμβεύων. Ὅμοιος πρὸς τινα τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἀνατολῆς, μεταβάλλει μορφήν εἰς πᾶσαν σχεδὸν ἀκτινοβολήσιν. Ὅτε μὲν ὡς φλόξ, ἦν εἰς τὰ δάση τοῦ Κιθαιρῶνος ἀνάπτει ὁ ποιμὴν τῆς Βοιωτίας, ἐρυθριᾷ ὡς πυρκαϊᾷ, ὅτε δὲ φωτίζει τὸν χῶρον δι' ἀκτῖνος λευκῆς φωτιζούσης στιγμιαίως τὰ μεγάλα μέγαρα τῆς Ἀρδεντίας. Ἄλλοτε ἡ λάμψις του φαίνεται ὡχρὰ ὡς σβυνόμενος πυρσός. Πεπλανημένος ὑπὸ τῶν τρικυμιωδῶν κυμάτων, ὁ Τοσκανὸς ναύτης ὑψώνει πρὸς τὸν εὐεργετικὸν ἀστέρα βλέμμα πλῆρες ἀγωνίας, ὁ φάρος λαλεῖ αὐτῷ

περὶ τῆς γενετείρας αὐτοῦ γῆς, περὶ τοῦ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν μύρτων εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Πίσσης, ἢ ὑπὸ τὰ ὄχυρώματα τῆς Λούκκης ψιθυρίζοντος ῥύακος. Μεταφέρεται διὰ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν πατρικὴν καλύβην τὴν ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Πίσσης προφυλαττομένην, ὅπου ὁ κῶνος τῆς πεύκης διαχέει μετὰ τῆς εὐαρέστου θερμότητος καὶ τὴν ὀριμεῖαν ὀσμὴν τῆς ῥητίνης. Ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῶν θελκτικῶν τούτων εἰκόνων τῆς πατρίδος του διπλασιάζει τὰς δυνάμεις, διαφεύγει τοὺς σκοπέλους τῆς Γοργώνης, ἣτις ἐξέρχεται ἐκ τῆς θαλάσσης ὡς γιγαντιαῖόν τι μαυσωλεῖον καὶ εἰσέρχεται χαρωπὸς εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἀψηφᾷ τὰ ναυάγια καὶ τὸν θάνατον.

Ἐσπέραν τινὰ ἡ γραῖα Ἀσσοῦντα ἔκρουε τὴν θύραν τοῦ μικροῦ ὀωματίου τὸ ὁποῖον ἡ Χερουβίνη κατεῖχε εἰς τὸ τέταρτον πάτωμα οἰκίας τινὸς κατὰ τὴν ὁδὸν Λαρδερέλου, εὐρεῖαν καὶ ὠραίαν, καταλήγουσαν εἰς τὴν λεωφόρον τῶν ὕδραγωγῶν, καὶ ἣτις ὠνομάσθη ἐκ τινος ἐμπορίου γάλλου, τοῦ ὁποῖου ἡ βιομηχανία εἶχε μεταρρυθμίσει τὴν ἐπιχείρησιν τῶν βολτερῶνεϊων ἐλῶν. Ἡ Ἀσσοῦντα ἦτο ἀληθὴς τύπος τῶν μεσημβρινῶν ἐκείνων φυλῶν τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἐν γένει, δι' ἔλλειψιν ἀνατροφῆς ἀξίας τοῦ ὀνόματος, εἰς τὸ αὐτόματον τῶν ὀρμῶν αὐτῶν. Αἱ δυστροπίαι τῆς ἦσαν ὅσαι καὶ τὰ προτερήματά της· ἦτο δὲ ταῦτοχρόνως περίεργος καὶ ὑποχρεωτικὴ, ὀεισιδαίμων καὶ σκεπτικὴ, ὀκνηρὰ καὶ δραστηρία, ὅταν βαθεῖά τις ἀφοσίωσις διήγειρεν ἐν αὐτῇ τὴν εὐαισθησίαν. Αἱ δὲ διηνεκεῖς αὐτῆς ἐπικλήσεις πρὸς τὴν παμμακάριστον Παναγίαν τοῦ Μοντενέρου, τὴν προστάτριαν τῆς Λιδόρνου, εἶχον προσελκύσει αὐτῇ φήμην. Ὅθεν ἠδύνατο ἀνυπόπτως νὰ παρέχῃ μικρὰς τινὰς ὑπηρεσίας πρὸς τοὺς μηδὸλως ἀπελπισθέντας περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἰταλίας. Δυσμενῶς διακειμένη, ἀγνοοῦσα διὰ τί, ἀλλ' ἐκ φυλετικῆς ἀντιπαθείας πρὸς πᾶν Γερμανικόν, ἤρεσκεν εἰς τοὺς Ῥινάλδας ἔνεκα τῆς ἀφελοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ἐκφράσεως αἰσθήματός τινος, ὅπερ ἔχει τὸ φαινόμενον τοῦ πατριωτισμοῦ, εἰ καὶ δὲν ἔχει ποτὲ τὰς ὕψηλὰς αὐτοῦ ἐμπνεύσεις. Ἡ δὲ Χερουβίνη δὲν ἦττον μὲν ἴσως ἐντελῶς πεπεισμένη περὶ τῆς σταθερότητος τῆς πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἀφοσιώσεως αὐτῆς, εἶχεν ὅμως ἀνάγκην τινὸς πρὸς πώλησιν τῶν ἀχυρίνων πῖλων τοὺς ὁποῖους μετὰ θαυμασίας δεξιότητος ἔπλεκεν. Ἡ Ἀσσοῦντα κατὰ τινὰ διαπραγματεύσειν ἐξ ἐκείνων πρὸς ἃς εἶχε κλίσειν συνῆψε σχέσεις μετὰ τῆς θαλαμηπόλου τῆς Κλάρας. Ἡ μαρκεσία, ἀνατραφεῖσα ἐν Βιέννῃ, εἶχεν ὅλας τὰς συνηθείας τῆς Αὐστριακῆς ἀριστοκρατίας· ἀποκλειστικὴ εἰς τὰς σχέσεις της συνῆπτε πρὸς τοὺς κατωτέρους αὐτῆς οἰκειότητα λίαν ἀσύνητον. Χωρὶς νὰ βεβαιωθῇ ποτε περὶ τῆς ἐχεμυθίας τῆς Πρασσέδης συνωμῖλει μετ' αὐτῆς περὶ ὑποθέσεων τῶν ὁποῖων ἡ ἐπιτυχία ἀπῆτει περισσοτέρας προφυλάξεις. Ἡ δὲ Ἀσσοῦντα πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Χερουβίνης, εἶχε φλυαρῆσει μετὰ τῆς Πρασσέδης.

— Πῶς κυρία; ἀνέκραξεν ἡ γραῖα, ἐργάζεσθε ἀκόμη; ὅποια εἴσθε, λοιπὸν, ὥστε νὰ ὑπομείνητε, νὰ διάγητε τοιαύτην ζωὴν εἰς τὴν ὠραίαν μας Τοσκάνην, τὸν κῆπον τοῦτον τῆς Ἰταλίας; δὲν διέρχεσθε ἅπαζ τοῦλάχιστον τοῦ μηνὸς τὴν θαλασσίαν πύλην! ἐνῶ τὴν κυριακὴν ἕκαστος τρέχει εἰς τὸν περίπατον τῆς Ἀρδεντίας, οἱ μὲν ἐφ' ἀμάξης, οἱ δὲ ἔφιπποι, καὶ οἱ πλείστοι πεζοί, ὡς ἐγώ· μένετε τόσον ἡσυχῶς εἰς τὴν ἐρημικὴν ταύτην συνοικίαν, ὡς ἐὰν εἴσθε φυλακισμένη, ὡς ἐν Βενετία, κατὰ τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας τῆς Βενετίας.

— Μὴ κακολογῆς τὴν τέχνην μου, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις μετὰ παιδοῦ μειδιάματος, μὴ καταφρονῆς τὸ μικρὸν τοῦτο ἐμπόριον τοῦ ἀχύρου τὸ ὅποιον εἰσάγει εἰς τὴν Τοσκάνην δεκαπέντε ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἔτος. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου πορίζονται ἄρτον ὄλοι, καὶ πληρόνονται ὡς ἔγγιστα τὰ εἴκοσιν ἑκατομμύρια σίτου τὸν ὅποιον ἡ κακὴ κατάστασις τῆς γεωργίας σᾶς ἀναγκάζει νὰ ἀγοράζητε. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰς συζητήσεις ταύτας, αἵτινες δὲν εἶναι πρὸς τοὺς πτωχοὺς εὐχάριστοι καὶ ἄς ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς συνοικίας μου πρὸς ἣν δὲν εἶσαι δικαία. Ἔχετε εἰς Λιβόρνον εὐρυτέραν καὶ καλλίτερον λιθοστρωμένην ὁδὸν; Ἐπὶ τίνος ἄλλης ὁδοῦ ὁ ἥλιος λάμπει φαιδρότερος; ἡ ὄροσερὰ αὔρα καταβαίνουσα ἐκ τῶν ὄρέων τῆς Πίσσης πνέει ἐλευθερώτερον; Ἦκουσας ἴσως περὶ τῶν βορείων πόλεων τῶν ὁποίων ἐγκωμιάζεται καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἡ καθαριότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια. Λοιπὸν ἐγώ, ἣτις εἶδον τὰς Βρυξέλλας, τὴν Δρέσδαν, καὶ τὸ Βερολῖνον, δύναμαι νὰ σέ βεβαιώσω, ὅτι ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ὁδὸς τῆς βιομηχανικῆς ἡμῶν πόλεως, ἣν δὲν βλέπει τις καθὼς τὴν ὁδὸν Φερδινάνδου (σήμερον ὁδὸν Βίκτορος Ἐμμανουήλ), βρίθουσιν ὀχληρῶν ἐπαιτῶν, ἐνθα δὲν ὑποφέρει τὴν εἰδεχθῆ ἔκθεσιν τῶν ἐλκῶν των, ἐνθα δὲν κωφαίνεται ἀπὸ τοὺς πενθίμους καὶ ὄξεις θρήνους, οὔτε ἀπὸ τὰς πολλάκις προσποιητὰς ὀδύνας των, οὔτε καταβάλλεται ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ ὄχλου, δύναμαι νὰ σέ βεβαιώσω, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη δύναται σχεδὸν νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰς τῶν Βελγικῶν, τῶν Σαξωνικῶν καὶ τῶν Πρωσικῶν πόλεων.

— Ἡ ὁδὸς Λαρδερέλου δὲν εἶναι ἀκαλλῆς, ἀπεκρίθη ἡ Ἀσσούντα μετὰ μορφασμοῦ, εἰ καὶ οὐδεὶς ἤθελε μὲ πείσει εἰς τὴν ἡλικίαν σας νὰ ζῶ εἰς αὐτὴν τὴν ἔρημον. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον κατοικεῖτε τόσον ὑψηλά; ἴσως θέλετε μὲ εἶπει πάλιν δι' οἰκονομίαν. Καὶ πρῶτον, ὅ τι καὶ ἂν εἶπητε, οἱ ἄρπαγες ἐκεῖνοι Αὐστριακοὶ δὲν δύνανται νὰ φυλάζωσι διηνεκῶς τὴν περιουσίαν σας· ἔπειτα δὲν ἔχετε ἐς Γένουαν συγγενεῖς πλουσίους, οἵτινες εἰς τὸ ἐλάχιστον νεῦμά σας ἤθελον σπεύσει ν' ἀνακουφίσωσι τὸν ἐπίπονον βίον σας; Χάριν λοιπὸν φιλοσοφίας προτιμᾶτε τὸ καταφύγιον τοῦτο· ἀλλὰ μήπως δὲν ἔχετε τὸν καιρὸν νὰ φιλοσοφήσητε; θέλετε σκεφθῆ περὶ αὐτοῦ μετὰ εἴκοσι ἔτη. Περιμείνατε τὸν χρόνον, ἀπεκρίθη ἡ Ἀσσούντα μετὰ στεναγμοῦ ἀκουσίου, ἡ εὐκαιρία δὲν θέλει σᾶς λείψει.

— Ἄλλὰ, φίλη μου, δὲν εἶσαι δικαία ὡς πρὸς τὴν κατοικίαν μου. Βεβαίως δὲν εἶναι κεκοσμημένον ἕκαστον πάτωμα μὲ σιδηροῦς ἐξώστας ὡς τὰ πέντε πατώματα τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν Σεριστόρη οἰκίας, ὅπου κατοικεῖ ἡ ἀδελφή σου Μαξιμίνα· ἀναμφιβόλως ἡ ὄροφῆ δὲν εἶναι ἀνεπίληπτος, καὶ αἱ δοκοὶ αἰ σχηματίζουσαι αὐτὴν ἐκ λευκοῦ χρώματος μετεβλήθησαν εἰς φαιάς. Ἄλλὰ τίποτε δὲν σὲ ἀναγκάζει νὰ ὑψόνῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς τόσον πολὺ. Ἄφησε τὴν ὄροφην καὶ θεώρησον περίξ σου· μήπως αἱ τοιχογραφίαι, καίτοι ὀλίγον ὠχραὶ, δὲν σοὶ ἀρέσκουσι; μήπως τὰ κάρινα ἐπιπλά μου δὲν φαίνονται καλά; μήπως ὁ τάπης μου δὲν τιμᾷ τὴν μεγάλην του ἡλικίαν; ἐὰν αἱ ἐπὶ τῶν ταίχων ἐζωγραφημένοι ἀνθοδέσμαι δὲν θέλγουσι τὴν φαντασίαν σου, στρέψον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν ὑδραγωγῶν, θέλεις ἰδεῖ ἐκεῖ ἀειθαλεῖς ὄρυς καὶ χλόην, ὥστε θέλεις πιστεύσει, ὅτι δὲν πνέουσιν ἐκεῖ οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι τῆς θαλάσσης.

— Περὶ δένδρων μοὶ ὀμιλεῖς, κυρία! καὶ τί μὲ ἐνδιαφέρουν; Ὅμιλησόν μοι περὶ τῆς ὁδοῦ μου, τῆς ὁδοῦ ἁγίας Ἰουλίας. Ποία κίνησις! ποία ἐνθυμία! ποῖαι συνομιλίαι! πόσους φίλους βλέπει τις ἐκεῖ! εἴσθε εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως· ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ εἰσέρχεσθε εἰς τὴν μητρόπολιν, ὅπου τελεῖται ἡ ἱερουργία ὑπὸ κλήρου τόσον λαμπροῦ, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ ἐπιτρόπου, τῶν γραμματέων του, τῶν σφραγιδοφυλάκων, τῶν σεβασμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εἰκοσιῆς σεβασμίων ἐφημερίων. Ἐξερχομένη τῆς ἐκκλησίας εἴσθε ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν ὄπλων, τέλος πάντων χωρὶς ν' ἀφήσῃς τὸ παράθυρόν σου, δύνασαι διηνεκῶς νὰ διασκεδάζῃς.

— Περὶ τούτου δυσκόλως θέλομεν συμφωνήσει, Ἀσσούντα. Ἡ ὁδός σας, τὸ ὁμολογῶ, εἶναι ὡς καὶ ἡ ὁδὸς τοῦ Ὄρους ἥτις τὴν συνεχίζει, εἶναι περίεργόν τι κρᾶμα ὀπωρῶν, ἰχθύων νωπῶν ἢ ἀλατισμένων, ἀνθέων, ὀστρειδίων, κογχυλίων, κρέατος, τυρίων, λαχανικῶν, ζώων καὶ ἀνθρώπων. Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συνειθίσῃ τις εἰς τὸ θέαμα τοῦτο διὰ νὰ εὐχαριστῆται βλέπων ἀκτενίστους μεταπρατρίας, ζωηρὰ παιδιά μὲ ὄψιν ὠχροβαφῆ, λαιμάργους φέροντας ῥυπαρὰ ἐνδύματα, οἵτινες ἔρχονται νὰ ὀσφρανθῶσι τοὺς ἀστακοὺς, ἢ νὰ ψηλαφήσωσι τὰ ὀρνίθια. Συμφέρον θὰ ἦτο νὰ ἦναι τις βαρήκοος διὰ νὰ συνειθίσῃ τὸν ὄχλον ἐκεῖνον, ὅστις ἐκφωνίζει, κραυγάζει, γρυνιάζει, γελᾷ καὶ κλαίει· εἰς τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν, ὅπου ἡ ὀσμὴ τῶν ἀνθῶν συγχέεται μὲ τὴν ὀσμὴν τῆς βέγγας, ὅπου ἡ θελκτικὴ εὐωδία τοῦ πορτοκαλίου ἀναμιγνύεται μὲ τὴν ἀποφορὰν τῶν ῥυακίων, τοῦ σκόρδου καὶ τοῦ κρομμύου καὶ τοῦ σεσηπότος ἰχθύος. Εἰλικρινῶς πιστεύω, ὅτι εἶσαι τόσον αὐστηρὰ σήμερον πρὸς τὴν συνοικίαν μου διότι εἶσαι μεμψίμοιρος.

— Δὲν ἔχετε ἄδικον, κυρία, εἶπεν ἡ Ἀσσούντα μετὰ σπουδῆς. Ἐρχομαι ἐκ Μοντενέρου, ὅπου ἀσμένως πάντοτε πηγαίνω διὰ νὰ εἶπω ἐν Πά-

τερ ἡμῶν ἔμπροσθεν τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας, ἣν οἱ ἄγγελοι μᾶς ἔφερον ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ δὲ εὐνοία αὕτη εἶναι τόσον μεγάλη, ὅσον ἡ γενομένη εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Λορέττου, ὅταν οἱ ἄγγελοι ἐνεπιστεύθησαν αὐτοῖς τὸν ἅγιον οἶκον (1): Ἡμῖν λίαν εὐχαριστημένη διότι ἐπορεύθη εἰς προσκύνησιν χάριν τοῦ μικροῦ Ἑνετοῦ Ἰακώβου, ὃν οἱ Αὐστριακοὶ ἐμαστίγωσαν (2) καὶ ὅστις δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ ἀφ' ὅτου οἱ κτηνώδεις Τυρωλοὶ, ἀναδεχθέντες τὴν βδελυρὰν ταύτην ἐντολήν, ἀντάξιον Τούρκων μᾶλλον ἢ χριστιανῶν, ἐκάκωσαν αὐτόν. Ἐπανελθοῦσα, συνήντησα τὴν Πρασσέδην, ἣτις μοι ἐνεπιστεύθη πράγματα τόσον παράδοξα, ὥστε ἀκόμη εἶμαι συγκεκινημένη. Φαίνεται, ὅτι ἐκεῖνος ὁ μαρκεσίος Κάμιλλος, ὅστις κατοικεῖ εἰς Μοντενέρον, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς παναχράντου Θεομήτορος, ἐνοχοποιεῖται ἐκ τινῶν ἀνταποκρίσεων μετὰ τῶν ἐν Τουρίνω καὶ ὅτι καταχωρίζει εἰς ἐφημερίδα τινὰ τῆς πόλεως ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν ἡ Πρασσέδη ἀποκαλεῖ ἀσεβεστάτην τὸ δι... τὸ δίκαιον νομίζω, ἐπιστολὰς γραφεῖσας ὑπὸ τινος σπουδαστοῦ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πίσσης, τὸν ὁποῖον κάποτε εἶδον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μαρκεσίας Κλάρας. Ἡ δὲ θαλαμηπόλος μοὶ παρέστησεν, ὅτι ἐπαγρυπνοῦν μετὰ ἐπιμελείας ὅλα τὰ κινήματα αὐτῶν, καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον θέλουσι κάμει κατ' οἶκον ἔρευναν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μαρκεσίου, ὅστις φαίνεται ἀξιόλογος ἄνθρωπος καὶ οὐδόλως φαίνεται ἄθεος. Τὸ μόνον σφάλμα του, μοὶ εἶπεν ὁ Ἰωσήφ, μάγειρος τοῦ ξενοδοχείου τῶν ὀστρειδίων, εἶναι ὅτι περιδιαβάσει εἰς ὥραν καθ' ἣν ὅλη ἡ συνοικία βαθέως κοιμᾶται.

Ἡ σκιά παραπετάσματός τινος ἔρριπτεν εὐτυχῶς πέπλον τινὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Ἑνετίδος, καὶ ἡ Ἀσσούντα δὲν ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐπροξένησαν αἱ ἐκμυστηρεύσεις τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτευθῇ τὴν σπουδαιότητά. Ἡ Χερουβίνη ἐπεθύμει νὰ ἀναγγεῖλῃ ἀμέσως τῷ Ἀντωνίῳ περὶ τοῦ κινδύνου, εἰς ὃν ἦτον ἐκτεθειμένος. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐπεθύμει νὰ γείνη ὠφέλιμος εἰς τὸν Κάμιλλον, ἔγραψεν αὐτῷ γραμμὰς τινὰς δι' ὧν παρεκάλει αὐτόν νὰ περιδιαβάσῃ, περὶ τὴν ὥραν τοῦ ὕμνου τοῦ πρὸς τὴν Παναγίαν, πλησίον τῆς ὁδοῦ τῶν ὑδραγωγῶν εἰς τὴν ἐκ λευκῶν δενδροστοιχίαν τοῦ κήπου τῆς δεξαμενῆς. Ὁ καιρὸς ἦτο σκοτεινὸς πρὸ τινῶν ἡμερῶν, ψυχρὸς βορρᾶς ἐπέπνεεν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα καὶ ἡ Ἑνετις ἤλπιζεν εὐλόγως, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Λιδόρνου, οἵτινες εἶναι εὐαίσθητοι εἰς τὸ ψύχος, ὡς ὅλοι οἱ μεσημβρινοὶ λαοὶ, δὲν ἠθελον ἀναβῆναι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μέχρι τοῦ περιπάτου τοῦ ἐπονομασθέντος ἐξ ὑδραγωγείου κτισθέν-

(1) Ἡ οἰκία τῆς Παναγίας ἡ ἐκ Ναζαρέτ μετενεχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς Δαλματίαν τὴν 12 Μαΐου 1271, ἔπειτα εἰς Ἰταλίαν τὴν 9 Δεκεμβρίου 1294.

(2) Ἴδε τὸ ψήφισμα τῆς 7 Ἰουλίου 1851 ἐν τῇ Τοσκάνῃ καὶ Αὐστρίᾳ, Φλωρεντίᾳ, 1859.

τος ἐπὶ Φερδινάνδου τοῦ Γ' καὶ τὰ ὁποῖον ἄγει κάλλιστον ὕδωρ ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Colognole. Ἄν δὲ καὶ ὁ περίπατος εἶναι δημόσιος, ἐπειδὴ ὁ κῆπος, ἐνθα ἡ Ἐνετὶς ἐμελλε νὰ ἔδῃ τὸν κόμητᾶ, κεῖται εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς ἀπέναντι τοῦ λιμένος πόλεως, ὁ δὲ λαὸς τὴν ἐσπέραν φέρεται περὶ τὴν Ἀρδεντίαν, ὁ κῆπος οὗτος περὶ τὴν ἐσπέραν εἶναι ἐν μοναζίᾳ. Ἄλλως δὲ ἐνεκεν τῆς ἀπομακρύνσεως του ἐκ τῆς θαλάσσης, τὰ δένδρα ηὔξανον καλλίτερον ἢ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἄρειως καὶ εἰς τὴν Ἀρδεντίαν, καὶ ἐσχημάτιζον δενδροστοιχίας συσκίους, ὅπου δύο πρόσωπα ἠδύναντο νὰ ἀνταλλάξωσι λέξεις τινὰς χωρὶς νὰ διεγείρωσι τὴν ἀνησυχίαν τῆς ἀστυνομίας τοῦ μεγάλου δουκός. Ἡ νεᾶνις ἐν Βενετία ὀλίγον εἶχε σχετισθῆ μετὰ τοῦ μαρκεσίου Καμίλλου, ἀλλ' οὗτος ἱκανῶς ἐγίνωσκε τὰ φρονήματά της, καὶ ἠδύνατο νὰ ἔχη πρὸς αὐτὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην. Ὡμολόγησε λοιπὸν ἄνευ δισταγμοῦ, ὅτι ἡ εἰδοποίησις τὴν ὁποῖαν ἐλάμβανε ἤρχετο λίαν εὐκαίρως καὶ ἐμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς Πίσαν, διὰ νὰ ματαιώσῃ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου τὴν σκευωρηθεῖσαν συνωμοσίαν ἐναντίον των.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς σπουδαίας ταύτης μερίμνης, ἂν καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἦτο ὀλίγον συγκοινωνικός, ὁ μαρκέσιος δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν χαρὰν ἣν ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἐνετίδος νεάνιδος ἐπροξένει εἰς αὐτόν. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἤκουεν ἐκάστην αὐτῆς λέξιν μετὰ ἐνδομύχου θελγῆτρου, ὅπερ ἡ μουσικὴ παράγει, ὅταν διεγείρῃ εἰς τὴν ψυχὴν ἐντυπώσεις βαθείας καὶ γαληνιαίας. Ἡ σταθερότης τῆς Χερουβίνης, τὸ ζωηρὸν αὐτῆς πρὸς τὸ κατ' ἰδέαν αἶσθημα, τὸ ἀτάραχον τῆς ὑπομονῆς, ἣτις καθίστα αὐτὴν ἀόργητον καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐκθέτοντας αὐτὴν εἰς τὰς σκληροτέρας θυσίας, ἡ μετριοφροσύνη, δι' ἧς ἐξέφραζε τὰς μᾶλλον ἰδιοβρύθμους καὶ ὑψηλὰς ιδέας, ἐνεποίουν εἰς τὸν Κάμιλλον θαυμασμόν, ὃν οὐδῶλως ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ. Εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ θεοκρατία διετήρησαν τοὺς λαοὺς εἰς ἄκραν ἀμάθειαν τοσοῦτον ἐναντίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς, τῆς ὁποίας οὐσία εἶναι ἡ δικαιοσύνη, αἰσθάνεταί τις κατὰ πρῶτον βαρεῖαν θλίψιν καὶ ἀθυμίαν. Ἀλλὰ βραδύτερον διακρίνει, ὅτι εἰς τὸν κόλπον τῶν καθυστερούντων τούτων λαῶν, δύνανται νὰ ἀναφανῶσιν πρόσωπα ἀνώτερα καὶ αὐτῶν τῶν παρὰ ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις ἐξόχων ἀνδρῶν. Ἡ Χερουβίνη, ἓνα τῶν τύπων τούτων ἐμφαίνουσα, εἶχε τὴν δραστηριότητα Ἀγγλίδος χωρὶς νὰ ἔχη τὴν ἀκαμψίαν αὐτῆς, τὴν ἐκπαίδευσιν Γερμανίδος, ἀλλ' ἄνευ τῆς σκιᾶς τῆς προσποιήσεως καὶ τῆς σχολαστικότητος, τὸ ἐνθυμον καὶ τὴν ἀγάπην Γαλλίδος χωρὶς νὰ ἔχη τὴν ὀχληρὰν ἀπερισκεψίαν καὶ τὸν παιδαριώδη χλευασμὸν αὐτῆς. Ὁ δὲ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῆς ἔρως ἦτο ἀπηλλαγμένος παντὸς ἐμφαντικοῦ φανατισμοῦ. Ἄν καὶ δὲν εἶχε κλίσιν ζωηρὰν πρὸς τὴν δημοτικότητα, ἐπειδὴ πρὸ πάντων ἦτο ἀληθῆς κατὰ φύσιν καὶ εὐμενῆς,

ἤρ' ἴσχετο καὶ μετὰ τῶν μικρῶν καὶ μετὰ τῶν μεγάλων, ἠγαπάτο ἐπίσης ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ τῶν παιδίων. Δὲν ἦτο μὲν ἐντελῶς ἀπηλλαγμένη ἀριστοκρατικῶν προλήψεων, ὡς ὁ μαρκέσιος, ἦτο ὁμοίως εἰλικρινῶς χριστιανή, θεωροῦσα τὴν ἐργασίαν ὡς νόμον σωτηριώδη ἐπιβεβλημένον εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως, ὥστε καὶ εἰς τὸ εὐτελὲς ἔργον, ὅπερ ἐξεπώνει οὐδένα ἔβλεπεν ἐξευτελισμόν. Ὅθεν ἀπεκρίνετο εἰς τὸν Κάμιλλον ἀπλούστατα καὶ ἀφελέστατα, ὅταν ἠρώτα αὐτὴν εὐλαβῶς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς οἰκογενείας της, ἣν ἡ ξένη δεσποτεία κατεδίωξε. Αὕτη δὲ ἔλεγε γελοῦσα, ὅτι ἐὰν ὁ ἅγιος Παῦλος κατεσκεύαζε σκηνάς, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν λαόν του ἐκ τῆς τυραννίας τῶν Φαρισαίων, αὕτη ἔθελεν ὑπάγει ἀσμένως ὡς ἡ ἠρωϊκὴ μήτηρ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, τῆς ὁποίας τὴν ἱστορίαν διηγήθη αὐτῇ ὁ ἐν Βενετία ἱερεὺς τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, νὰ σκάπτῃ τὴν γῆν ἀναμένουσα τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος της. Σεῖς οἵτινες εἴσθε εὐμενεῖς πρὸς τοὺς δημοκράτας, ἐπρόσθεσε μετὰ πονηρίας, βλέπουσα τὸν μαρκέσιον ἐκπληκτον, δύνασθε ν' ἀπορῆτε διὰ παρομοίας ἀποφάσεις; Ἐκτὸς τούτου ἔχω τὴν εὐτυχίαν, ὅπως ὁ κόμης Καβούρ, μηδέποτε νὰ στενοχωρῶμαι. Καὶ ἂν εἶχον ὀλιγωτέραν κλίσιν εἰς τὴν ἐργασίαν τὴν τόσον ἐμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἡ πτῆσις εἰς τὸ πτηνόν, ἢ περίεργος αὕτη πόλις ἤθελε μοὶ παρέχει διηνεκῆ ἀφορμὴν παρατηρήσεων. Ἐν τῶν μεγάλων θελγήτρων τῆς φιλτάτης μοι Βενετίας εἶναι ἡ ἀνατολικὴ αὐτῆς ὄψις, ἣν τὸ ὄνομα αὐτῆς, Σκλαβικὴν καταγωγὴν ἐμφαῖνον, ἀνακαλεῖ πάντοτε εἰς τὸν νοῦν. Ἡ Βενετία φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀποικία τις ἀνατολικὴ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀδρία. Τὰ μνημεῖα, ἡ ἱστορία καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐτῆς τάσεις, τὰ πάντα δεικνύουσιν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Φρά-Πάολο-Σάρπη τὰς τάσεις τῆς Ἑλληνοσλαβικῆς εὐφυΐας μεταποιηθείσας ὑπὸ τοῦ κλίματος καὶ τῆς ἐπιρροίας τῆς Ἰταλίας. Ἡ Λιβόρνος μετέχει ὀπωσοῦν τῆς ὄψεως ταύτης, ἀλλ' ἐδῶ ἡ Ἀφρικανὴ ἀνατολὴ συμπαρίσταται μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀπογόνων τῆς Ἑλλάδος ἢ τῶν φυγάδων ἐκ Χίου καὶ ἐκ τῆς Ἑπτανησιακῆς δημοκρατίας, ἢ Ἀφρικῆ, ἐξ ἧς ἀποχωρίζομεθα διὰ στενοῦ τινος πόρου μᾶς ἀποστέλλει τοὺς μαύρους ἢ ἠλιοκαεῖς λαούς της. Ἐπὶ δὲ τῶν σκυθρωπῶν ἐκείνων ὄψεων δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου δέρματος, ἀπὸ τοῦ ὠχροῦ μέχρι τοῦ μελανοῦ. Χωρὶς δὲ νὰ ἦναι τις κρανιοσκόπος, δύναται νὰ σπουδάσῃ ὅλα τὰ κρανία τὰ ἀπὸ τοῦ Ἀραβος, τοῦ εὐγενοῦς τέκνου Σημιτικῆς φυλῆς τῆς ἐπὶ τῆς ἀφρικανῆς παραλίας, μέχρι τῶν μᾶλλον ἐκφυλισθέντων τέκνων τοῦ Χάμ, τῶν ὁποίων τὸ πεπιεσμένον μέτωπον, αἱ λαγαραὶ κνῆμαι, οἱ πλατεῖς πόδες ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς πίθηκον ἢ πρὸς τοὺς ὑπερηφάνους ἀπογόνους τῶν Ἀριανῶν τῶν υἱῶν τῶν θεῶν. Ἡ ποικιλία τῶν ἐνδυμασιῶν αὐξάνει τὴν διαφορὰν τῶν φυσιογνωμιῶν, τὸ λευκὸν τουλπάνιον τοῦ σαρκίου, ἢ πορφύρα τῆς ζώνης, τὰ ζωηρὰ χρώ-

ματα τῶν καφτανίων, ἀποτελοῦσι παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὰ σκοτεινὰ χρώματα τὰ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐπιζητούμενα. Ἀλλὰ ὅλοι οὗτοι οἱ ξένοι εἶναι τόσον οἰκεῖοι ἐνταῦθα, ὥστε τὰ παιδία δὲν στρέφουσι διὰ νὰ ἴδωσιν αὐτούς· ὁ κάτοικος τῆς Τύνιδος σῦρει ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τὰ ἐκ κιτρίνου μαροκίνου σανδάλια του, καὶ ὁ Ἕλλην ναύτης περιστρέφει τοὺς κόκκους τοῦ κομβολογίου, καὶ οὐδεὶς προσέχει οὔτε εἰς τὴν στάσιν, οὔτε εἰς τὴν γλῶσσαν των. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἥτις δὲν εἶδόν ποτε τὴν Ἀφρικὴν, δὲν συμμερίζομαι τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην. Οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ἄραβες, τέκνα τῆς αὐτῆς ὁμοφυλίας, οἱ Μαυρούσιοι, υἱοὶ τοῦ Ἄτλαντος, οἱ ἀπόγονοι ἐκεῖνοι τοῦ Χάμ, πάντες οἱ παράδοξοι οὗτοι τύποι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διεγείρουσιν ἐν ἐμοὶ τὴν σκέψιν ὅτι δὲν συνεπληρώθησαν ἔτι αἱ τύχαι τῆς φυλῆς ἡμῶν. Ἐνῶ ἡ φυλὴ αὕτη εἶναι τεταπεινωμένη, ὀνειροπολῶ ὑπὲρ τῶν Λατίνων τὴν δεσποτείαν τῆς ἀγρίας Ἀφρικῆς, παροργίζομαι βλέπουσα αὐτούς, ἕνεκα τῆς βίας τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εἰς ἣν ὑπείκουσι, οὐδὲν συντελοῦντας ὑπὲρ τῆς γενικῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, ἐνῶ οἱ Ἀγγλοσάξωνες πορεύονται νὰ δημιουργήσωσι νέους κόσμους εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς βορρείου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Αὐστραλίας, καὶ οἱ Σλάβοι τῆς Ἀνατολῆς φέρουσι τὴν σημαίαν τῆς Ῥωσσίας μέχρι τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Πότε λοιπὸν θέλει ἀνατείλει ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ χριστιανισμὸς, παύων τὴν ἀδελφοκτονίαν, θέλει συμπληρώσει εἰς τὸν βάρβαρον κόσμον τὸ ἐνδοξον ἔργον, ὅπερ ἡ θεῖα πρόνοια ἐνεπιστεύθη αὐτῷ;

Ὁ Κάμιλλος ἐπεθύμει νὰ εὑρίσκειν εἰς τὸν Ἀντώνιον τὴν αὐτὴν δραστηριότητα, ἣν ἐθαύμαζεν εἰς τὴν νέαν Ἑνετὴν. Ἀλλὰ ὀυστυχῶς ἐκεῖνος δὲν ἠδύνατο ὡς αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐν τῷ παρόντι θλίψεως καὶ ἀθυμίας ἀτενίζη μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς χρηστότερον μέλλον. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς κατ' αὐτοῦ συνωμοσίας ἧς ὑπέθετεν, ὅτι μετεῖχεν ἡ Κλάρα, παρήγαγε κακίστην ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Πίσσης. Ὡς δὲ ὁ Μανίνης καὶ τόσοι ἄλλοι, αὐτε αὐτὸς δὲν ἔμελλε νὰ παρασταθῇ εἰς τοὺς θριάμβους τοῦ 1859. Οἱ κόποι τῆς πολιορκίας, οὗς ὑπέστη εἰς ἡλικίαν τόσον νεαρὰν, ἐπὶ πολὺ εἶχον ἀλλοιώσει τὴν υἰγιειάν του, ὅπως δὲ ἐνασχολούμενος περὶ τὰς σπουδὰς του, ἀποφεύγων ἐπιμόνως πᾶσαν διασκέδασιν, καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἔτι προσπαθῶν νὰ λησμονήσῃ τὰς θλίψεις τῆς πατρίδος, διὰ τῆς ἐργασίας, δὲν κατενόει τὴν βαθμιαίαν ἐξασθένησιν τῶν δυνάμεών του. Ἡ κατ' ἀνάγκην ὑπάρχουσα στενοχωρία τῶν μετὰ τῆς θετῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς σχέσεων, ἥτις καὶ ὅτε ἔζη ἡ κόμησσα, ἠγάπα νὰ ἐπιδεικνύη ὑπεροχὴν καὶ πρὸς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ὄφειλε νὰ σέβηται τὰς ὑψηλὰς ἰδέας, οὐδόπως συνετέλει πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης. Οὐδεμίαν λοιπὸν διάχυσιν ἦτο δυνατὴ εἰς οἰκογένειαν, ὅπου ἡ Κλάρα καὶ οἱ πολυάριθμοι ξένοι οὗς αὕτη ὑπεδέχετο ὡμίλου, ὡς ἐὰν ἡ Εὐρώπη ἦτο καταδικασμένη εἰς τὴν πένθιμον στασιμότητα τῶν ἀπολιθωμένων ἐκείνων κρατῶν τῆς ἀνατο-

λικῆς Ἀσίας. Τινές δὲ ἐξεπλήττοντο διὰ τὴν ἀπάθειαν τοῦ Ἀντωνίου ὑποφέροντος τὰς ἀπηρχαιωμένας ἐκεῖνας φωνασκίας. Ἄλλ' οἱ Ἴταλοὶ δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑπομένωσι μέχρι οὗ σημάνῃ ἡ ὥρα τῆς ἐκδίκησεως. Ἐπὶ πόσα ἔτη ὁ Κάρολος Ἀλβέρτος περιέστειλε τὸ μῖσος αὐτοῦ ἐναντίον τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ Δεμαϊστρος, ἐκφράζων τὴν ὀργὴν τοῦ Σαβαυδικοῦ οἴκου, δὲν ἐφοβήθη νὰ ἀποκαλέσῃ ἐχθρὰν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας ὑπέλαβε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ τοσοῦτον ἀναμενομένη ὥρα εἶχε σημάνει· ἀλλ' ὅταν εἶδε τὴν ἐκδίκησιν τῆς Ἰταλίας ἀναβαλλομένην, ἀπῆλθε νὰ ἀποθάνῃ ἐξ ὀργῆς καὶ θλίψεως ἐν ἐξορίᾳ ἐκουσίᾳ, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς ἄξιον κληρονόμον τῆς δικαίας αὐτοῦ μνησικακίας.

Τὸ μόνον καταφύγιον τοῦ Ἀντωνίου ἦτον ἡ πρὸς τὸν Κάμιλλον ἐμπιστοσύνη καὶ φιλία αὐτοῦ. Οὗτος παντὶ σθένει προσεπάθει νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν τῆς ἀθυμίας.

— Ἀγαπητέ μοι φίλε, ἔλεγε περιδιαβάζων εἰς τὸν βοτανικὸν κῆπον τὸν ἰδρυνθέντα ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου Ἀνδρέα Κισαλπίου, ἡ Ἰταλία θὰ μάθῃ νὰ νικᾷ ὅπως ὁ Ἀννίβας, ὑποκύπτουσα εἰς ἥττας διδασκτικὰς. Γνωρίζεις ὅτι καίτοι προβλέπων τὴν ὀλεθρίαν ἐκβασιν τῆς κατὰ τὸ 1828 ἐθνεγεργίας, δὲν ἐδίστασα νὰ συμμετάσχῃ μὲ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐκ τῶν σφαλμάτων αὐτῶν θέλει προκύψῃ πείρα ὠφελιμωτέρα πάντων τῶν συλλογισμῶν μας· ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι ἡ προσεγγίζουσα ἐπανάστασις, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ, θέλει μᾶς πλησιάσει μᾶλλον πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν αἰείποτε ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἰταλίας. Ἐὰν ἐθεώρῃς τὰ περὶ σὲ μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς, ἤθελες ἰδεῖ, ὅτι καθ' ἐκάστην προσδεύομεν. Ἐνθυμήθητι· σοὶ ἀναφέρω τὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας παράδειγμα, τί ἦτο ἡ Λιβόρνος ἐπὶ τοῦ καρδινάλιου μεγάλου δουκός. Πρὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐφαίνοντο μόνον ναῦται τινες. Τὸ ἄσυλον τοῦτο τῶν τυχοδιωκτῶν καὶ τῶν προγεγραμμένων, δεχόμενον ἐπὶ Φερδινάνδου τοῦ Α' τοὺς διαφεύγοντας τὴν ἰσπανικὴν μισαλλοδοξίαν καὶ τὴν μουσουλμανικὴν τυραννίαν, ἐφαίνετο ἄρα γε ὅτι ἦτο προωρισμένον πρὸς τὴν εὐημερίαν, ἧς σήμερον ἀπολαύει ἡ πλουσία αὕτη πόλις; Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἡ Βενετία δὲν ἦτον ἀληθῆς αὐλὴ τῶν θαυμάτων, ὁμοία πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Βίκτορος Οὐγγου περιγραφομένην εἰς τὴν *Notre-Dame*, φωλεὰ λαθρεμπόρων, ἀνθρώπων ἀνεστίων, αἰσχροκερδῶν καὶ δολοφόνων; Τὴν νύκτα τὸ ἐγχειρίδιον ἐκινεῖτο καὶ ἡ πένθιμος κραυγὴ *Λησταί!* ἐτάραττε τὸν ὕπνον τῶν κατοίκων ὅλης τῆς πόλεως. Κακοῦργοι ἀλυσίδετοι, ἐνδεδυμένοι κόκκινα ἢ κίτρινα, φέροντες τὴν ἀπόφασιν τῆς καταδίκης τὴν εἰς τὰ νῶτα, περιέφερον εἰς τὰς ἀγυῖας τὴν βδελυρὰν εἰκόνα τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς κακίας, καὶ παρείχον εἰς τὴν Λιβόρνον τὴν εἰκόνα τῆς εἰρκετῆς. Ἡ Ἀρδεντία ἦτο ξηρὸς αἰγιαλός, ἐνθα ἡ πολυ-

ποίκιλος ἀνατολικὴ ἐνδυμασίᾳ ὑπενθύμιζεν εἰς τὸν περιηγητὴν τοὺς κατὰ τῆς Πίσσης ποιηθέντας στίχους ὑπὸ τοῦ Δονιζόνη, ποιητοῦ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ θαυμαστοῦ τῆς περιφανοῦς κομήσεως Ματθίλδης·

« Πόλις βεβηλωμένη ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, τῶν Τούρκων, τῶν Λιβύων καὶ τῶν Πάρθων· καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας τὰς παραλίαις πλανῶνται Μαῦροι, Χαλδαῖοι. »

Οἱ σοφοὶ νόμοι Λεοπόλδου τοῦ Α' ἤρχισαν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ὄχλου ἐκείνου ὅστις ἐφαίνετο ἀνθισταμένος εἰς πάντα πολιτισμόν. Ὁ μέγας δούξ, ἀνεξάρτητος τῆς Ῥώμης, ὅστις δυστυχῶς δὲν ἐπραγματοποίησεν ἐν Βιέννῃ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ συλληφθείσας ἐλπίδας, παραχωρήσας εἰς τοὺς Ἑβραίους πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ἐδίδαξεν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐκπαιδευθῶσι. Αἱ σχολαὶ αὐτῶν μετὰ καρτερίας εἰργάσθησαν, ὅπως ἀντιπαλαίσωσι κατὰ τῶν παραδόσεων τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς ἀντιστάσεως, τοῦ θλιβεροῦ ἐκείνου καρποῦ τῆς σκληρᾶς καταπίεσεως τῆς κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἐπιβληθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν. Οἱ δὲ ξένοι, εὐρίσκοντες τότε εἰς τὰ φιλόξενα ταῦτα τεῖχη τὰς ὠφελείας καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἣν ἠρνοῦντο αὐτοῖς ἀλλαγῶν, τοσοῦτον εἰς τὴν Λιβόρνον ἀφοσιώθησαν, ὥστε τὸν Μάϊον 1849 εἶδες τὴν πόλιν ταύτην τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τῶν ξένων, νὰ ἀναδειχθῇ ἡ φιλογενεστάτη τῶν Τοσκανικῶν πόλεων καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν βίαν, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς αὐτήν. Ἐὰν ἀνελογιζόμεθα τὰ αἴτια τῆς ἀξιοσημειώτου ταύτης ἀναμορφώσεως, εἰς εἰργαζόμεθα εἰς διάδοσιν χριστιανισμοῦ ἀνεξιθρήσκου, ἀδελφικοῦ καὶ ἐλευθέρου, ἐδιδάσκομεν εἰς τὸ πλῆθος τὸ ἀξιόλογον τῆς παιδείας, ἂν διηγείρομεν εἰς τὸν λαὸν τὴν ψυχὴν τῆς πατρίδος τὴν καταπνιγεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας, ἀντὶ νὰ καταναλίσκωμεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν εἰς ματαίας συνωμοσίας καὶ εἰς μισητὰς διαιρέσεις, εἰς ἐπιζήτησιν παράφορον καὶ παιδαριώδη συμμαχιῶν ἀδυνάτων, δὲν ἠθέλομεν ὑποστῆ τοσαύτας ἤττας! Ἦθελεν ἀρκέσει μόνον νὰ πλήξωμεν τὸ ἔδαφος μὲ τὸν πόδα, ὅπως ἐξέλθωσι στρατοί. Ἀλλὰ ἀνατεθραμμένοι εἰς πειθαρχίαν θρησκευτικὴν, ἣτις ἀναθέτει τὸ πᾶν εἰς αὐθέντας, δὲν ἐνοήσαμεν μέχρι τοῦδε τὴν σπουδαιότητα τῶν ἰδεῶν, ἐπιδιώκοντες μᾶλλον τὰ μέσα δι' ὧν περαιοῦται ἡ ἐπανάστασις, ἀλλὰ δι' ὧν δὲν κατορθοῦται· διότι πᾶσα ἐπανάστασις σπουδαία ἀνευ τῆς εἰλικρινοῦς συνδρομῆς τοῦ λαοῦ εἶναι ἀδύνατος. Ἔώρα γινώσκοντες τὰ αἴτια τῶν συμφορῶν μας, δὲν εἶναι προτιμότερον ν' ἀλλάξωμεν δρόμον ἢ τὸ νὰ παραδιδώμεθα εἰς ἀθυμίαν ἀναξίαν πρὸς ἀνδρας γενναίους;

Ὁ Ἀντώνιος, ὅστις δὲν εἶχε τὸ ἐταστικὸν πνεῦμα τοῦ φίλου του, ἐμέμφετο αὐτὸν ὁσάκις αὐτῷ τῷ ἔλεγε νὰ ᾔηται ὑπομονητικὸς, ὡς εἰς ἕνα αἰώνιος· θεωρῶν ὡς οἱ δημοκράται λίαν σπουδαῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ. Ἡ προσδοκία τῶν μαχῶν ἔτερπεν αὐτὸν πλειό-

τερον ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου του δεικνυόμενα μέσα, καὶ περὶ τούτων διηνεκῶς ἐσκέπτετο εἰς τοὺς ἐρημικοὺς αὐτοῦ περιπάτους. Ἡ Πίσα μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας ἀρμόζει εἰς τὴν μελαγχολικὸν βρεμβασμόν. Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἀποικία, γενομένη ἄλλοτε ἐκ τῶν περιφανεστέρων δημοκρατιῶν τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, διετήρησε μόνον σκιάν τινα τῆς κατὰ 16' αἰῶνα λαμπρότητός της. Ἡ ἐνδοξος αὕτη πόλις τῶν Γιβελίνων ὀλονέν παρήκμασεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 17' αἰῶνος. Αἱ δὲ ἐπ' αὐτῆς κατενεχθεῖσαι συμφοραὶ πληροῦσι τὸ πνεῦμα τοῦ περιηγητοῦ θλιβερῶν σκέψεων, ὅταν περιπατῆ ἐπὶ τῆς ἐρήμου προκυμαίας παρὰ τὰ ὠχρὰ βεῖθρα τοῦ Ἄρνου. Ὁ κόμης Οὐγγολίνος καὶ ὁ πύργος τῆς πείνης, ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ σφραγισοφύλακος Γαμβακόρτα, αἱ πολιορκίαι καὶ ἡ πείνα, ὁ ἀνωφελὴς ἠρωϊσμός τῶν γυναικῶν, τὰ πάντα παρίστανται ταυτοχρόνως εἰς τὴν φαντασίαν. Ὅταν δὲ βραγδαία τις βροχὴ ἐπιπτεν, οἷαι συνήθως ἐπιγίνονται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ τῆς μεσογείου πεδιάδα, ὁ Ἀντώνιος ἐφαίνετο πολλάκις κεκαλυμμένος μὲ τὸν μανδύαν καὶ σταματῶν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ναυστάθμου εἰς τὴν ἐσχατιάν τῆς πόλεως. Ἄλλοτε στρέφωι τὰ βλέμματά του πρὸς τὰς σκοτεινάς κατωφερείας τῶν ὀρέων τῆς Πίσης, αἵτινες ὑπέρχονται τῆς πόλεως, ἄλλοτε ἐπὶ τῶν θολῶν κυμάτων τοῦ Ἄρνου καὶ ἐπὶ τῶν ὠχρῶν οἰκιῶν, αἵτινες ὑψοῦνται παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ, ὁμοίαζε τότε πρὸς τινα τῶν ἀθύμων ἐκείνων ξένων οἷτινες ζητοῦσιν ἀκτινά τινα τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Lung Arno, καὶ οἷτινες διαμάχονται πρὸς τὴν προβαίνουσαν νόσον ὑπὲρ τῶν τελευταίων ἡμερῶν πικρᾶς ζωῆς. Ἐνίοτε ἐφαίνετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ὅπου εἶναι ἰδρυμένα γείτονα ἀλλήλοις τὰ τέσσαρα μνημεῖα τὰ ἀναμιμνήσκοντα τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἡ Πίσα παρεῖχεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ θέαμα τῆς ἀναγεννήσεως τῶν τεχνῶν. Ἐφαίνετο δὲ ὅτι μετὰ πικρᾶς τινος χαρᾶς παρετήρει τὴν μητρόπολιν (Domo) τὸ νεκροταφεῖον (Campo Santo), τὸ βαπτιστήριον καὶ τὸ κεκλιμένον κωδωνοστάσιον, ὡς εἶναι εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς ἀξιομνημόνευτόν τι παρελθόν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὰς θλίψεις τοῦ παρόντος. Ὅστις δὲν ἐγνώρισε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τινὰς τῶν Ἰταλῶν ἐκείνων, οἷτινες διετήρησαν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας των τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς πατρίδος, δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἰδέαν τῆς ὀδύνης, ἣτις ἐσπάραττε τὴν ψυχὴν των. Ἡ ἀπαθὴς ἐγκαρτέρησις τοῦ πλήθους, ἡ ὑπεροψία τῶν δεσποτῶν αὐτοῦ, ἡ καταφρόνησις μεθ' ἧς πανταχοῦ σχεδὸν τῆς ἠπειροῦ ἐθεωροῦντο οἱ πατριωτικοὶ πόθοι, αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι, τὰ πάντα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ τρέφωσιν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν τὴν εὐλογον ὀργὴν των. Οἱ δὲ μᾶλλον ὀρμητικοὶ ἔσπευδον νὰ χορέσωσιν αὐτὴν διὰ τῶν διασχέψεων καὶ διὰ τῶν σχεδίων τῶν μυστικῶν ἐταιριῶν· ἀλλὰ ὅσοι δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς συνωμοσίας ἐζήτουν εἰς μάτην σκιάν τινα παραμυθίας. Ὁ Ἀντώνιος ἦτο τοιοῦτος· ἐν ὄσῳ ἔβλεπεν ἐλπίδα τινα εἰς

ἐπανάληψιν τοῦ ἀγῶνος, ὑπέφερε τὴν θλίψιν μετὰ τινος ὑπομονῆς. Ἡ ἡμέρα ἦλθε τέλος καθ' ἣν ἡ ἐπιτυχία ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν τόσον ἀμφίβολος, ὥστε ἐπκυσεν ἐλπίζων. Ἀκούων δὲ συνεχῶς ὅτι ἡ τύχη τῆς πατρίδος του ἀπώλετο ἔνεκα τῶν μανιωδῶν διαιρέσεων τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῆς, ὑπέκυψε τέλος εἰς τὴν καχεκτικὴν ἐκείνην διάθεσιν, καθ' ἣν ἔβλεπε τὰ πάντα σκοτεινά. Ὁ δὲ Κάμιλλος, ὅστις ὀλιγώτερον παρεφέρετο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὀλιγώτερον καὶ κατεβάλλετο. Ἄλλ' οὔτε τὴν εὐθυμίαν, οὔτε τὴν δεξιότητα εἶχε νὰ πλάττη φαιδρὸν τὸ μέλλον, ὥστε νὰ ἐπιδρῶ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φίλου του. Λυπούμενος δὲ διὰ ταύτην τὴν ἀδυναμίαν του διελέγετο συχνάκις περὶ τούτου μὲ τοὺς Ῥινάλδας, εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ὁποίων διὰ μυρίους λόγους προσήρχετο. Πάντες δὲ, ἐξίσου λυπούμενοι διὰ τὴν βαθεῖαν μελαγχολίαν τοῦ φίλου των, συνενοήθησαν νὰ συνέλθωσιν εἰς Πίσαν, ὅπως παρέχωσιν αὐτῷ οἰκογενειακὸν τινα βίον· ἐν ᾧ ἤθελε κατὰ τοὺς ὀδυνηροὺς τούτους καιροὺς ἀνοίγει ἐλευθέρως τὴν καρδίαν του καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς πατρίδος του, χωρὶς νὰ φαίνεται ἐγκληματίας. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπέτυχε κατ' ἀρχὰς τοσοῦτον, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι ἐσώθη. Ἡ δὲ Χερουβίνη, ἣν παρέβαλε πρὸς τὰς κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἡρωίδας τῆς Ἰταλίας, πρὸ πάντων πρὸς τὴν Τοσκανὴν Ἰωάνναν Δάρκαν τὴν Κινζικὴν Γισμόνδη, ἣτις κατὰ τὸ 1000 ἐστρατήγησε τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς Σαρακηνοὺς ἐλθόντας ἐκ τῆς Σαρδηνίας εἰς Πίσαν, ἐπράυνε τὴν δυσελπιστοῦσαν ἐκείνην ψυχὴν διὰ τῆς θαυμασίας καὶ ἀναλλοιώτου γαλήνης αὐτῆς. Ἀλλὰ νέαι θλίψεις ἐκώλυσαν τὴν ἀνάρβωσιν ταύτην νὰ προβῆ· διότι ἡ Κλάρα, ἀγανακτήσασα διὰ τὴν καταφρόνησιν, ἣν καθ' ἑκάστην ἀπροκαλύπτως ἐδείκνυε πρὸς αὐτὴν ὁ εὐγενὴς κληρονόμος τῆς ἀναθρεψάσης αὐτὴν οἰκογενείας, ἔστρεψε τὴν ὀλεθρίαν αὐτῆς δραστηριότητα πρὸς τὸν υἱὸν τῆς. Ὅσον οὗτος ἠλικιοῦτο, τοσοῦτον αὐτὴ ἐμερίμνα νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἐκ σχέσεως δυναμένης νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτῷ « τὰ κακὰ αἰσθήματα τοῦ Ἀντωνίου. » Οἱ τοῖχοι τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς δὲν ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν ἱκανῶς ὑψηλοὶ, ὥστε νὰ ἦναι ἠσφαλισμένος κατὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ αἰῶνος, ὡς τὴν ὠνόμαζε. Παιδιόθεν ἐνέδυσαν τὸν Ῥωμάλδον ῥάσον καὶ βαρὺν τρίκωχον πῖλον, ὅπερ εἶναι σύνηθες ἐν Τοσκάνῃ, ἐφαίνετο ὅμως λίαν παράδοξον εἰς τοὺς ξένους. Ἄλλ' αἱ σπουδαὶ εἰς ἃς ἤσκουν αὐτὸν δὲν ἦσαν κατάλληλοι νὰ προσελκύσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἱερατικὴν στρατιάν. Αἱ δὲ ἐνδοξοὶ ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας τὰς ὁποίας ἀνεύρισκεν εἰς τὰ χρονικά τοῦ κυριάρχου λαοῦ, ἅτινα ἀνεδιφροῦσεν, ἐθέρμαινον ἔτι μᾶλλον τὴν φαντασίαν αὐτοῦ. Οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ἀρχαίων αἰώνων, οἱ ὑπερήφανοι ἐκεῖνοι νικηταὶ τοῦ Ἀννίβα καὶ τοῦ Μιθριδάτου, οἱ μέχρι θανάτου ἀφωσιωμένοι ἐκεῖνοι Δέκιοι, οἱ σώφρονες καὶ ἀνδρεῖοι Κιγκινάτοι, οἱ μάρτυρες τοῦ ὄρκου Ῥήγουλοι, οἱ Σχηπίωνες οἱ δαμάζοντες τὰ πάθη

αὐτῶν ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης, οἱ Κικέρωνες τῶν ὁποίων ὁ λόγος ἀντήχει μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἅπασα ἡ χροεῖα τῶν κατακτητῶν, τῶν πολιτικῶν, τῶν ῥητόρων, ἔτερπε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πολὺ μᾶλλον ἢ ὁ Βενέδικτος ἀπερχόμενος εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως κρυβῆ καὶ ἀποφύγη τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ἢ ὁ Φραγκίσκος σύρων εἰς τὰς τριόδους τῆς Ἀσσίας τὰ ῥάκη τῶν βουδδιστῶν ἐπαιτῶν. "Όταν ἐλάλουν αὐτῷ περὶ τῆς Ῥώμης τῶν παπῶν ἐξύμνει τὴν Ῥώμην τῶν ὑπάτων· ὅταν ἐπήγουν ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς ἀποστολικοὺς αὐτοκράτορας, ἐγκωμιάζε τοὺς Ἀντωνίνους, οἵτινες ἔφερον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν μεγαλόφρονα ἐκεῖνον Τραιανόν, ὅστις περιήγαγε τὸν θρίαμβον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λατινικῆς φυλῆς μέχρι τῶν κοιλάδων τῶν Καρπαθίων. Ὁ Φερδινανδὸς ὁ Α' καὶ ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ ὠχρίων ἔμπροσθεν τοῦ ἥρωος τοῦ κατὰ τῶν Γάλλων πολέμου καὶ τοῦ νικητοῦ τῶν Δάκων. Σεμνυνόμενος διότι ἀνῆκεν εἰς φύλον ἀρχαιότατα ἐν Εὐρώπῃ πολιτισθὲν, ἠγανάκτει, διότι οἱ ἀπόγονοι τῶν βαρβάρων ἠξίουσαν νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους τῆς ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς λυκαίνης τὸ δίκαιον (Recht) αὐτῶν, τὰ ἦθη καὶ τὰς ἰδέας των. Ὁ πατὴρ του, ἔλεγεν, οἱ πρόγονοί του ἦσαν Τοσκανοί· ἡ δὲ μήτηρ του, ἦτις ἦτο καὶ αὐτὴ Ἰταλὶς, δὲν ἠθέλε ποτε κατορθῶσαι νὰ μεταμορφώσῃ αὐτὸν εἰς Γεῦτονα. Ἀλλὰ τοιαῦται σκέψεις διήγειρον κατ' αὐτοῦ ἀντιλογίας καὶ ἀγῶνας τοὺς ὁποίους ὑπέφερε καρτερικῶς. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ὅστις ἠγάπα αὐτὸν φιλοστοργότατα, ἐμερίμνα τοσοῦτον περὶ τῆς θέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ, ὥστε ἡ ἀνησυχία αὐτὴ ἐχειροτέρευσε τέλος ὅλας τὰς θλίψεις του. Ἐπανελάμβανεν μετ' ὀργῆς, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ ἐκ γῶρας ἔνθα ἦσαν δυνατὰ τοιαῦται βίαι. Ἀκαταπαύστως ἀνεμιμνήσκετο τὴν διαβόητον ἐκεῖνην ἱστορίαν τῆς Βιργινίας Λεύβα, ἣν ὁ Μανζόνης δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκθέσῃ καθαρὰ, γράφων τοὺς μελλονύμφους καὶ ἦτις δεικνύει προφανῶς εἰς ποίας ὑπερβολὰς φθάνουσιν αἱ θερμαὶ ἐκεῖναι ψυχαὶ τῆς μεσημβρίας, ὅταν καταδικάζωνται εἰς βίον ἐναντίον τῶν κλίσεών των. Ὁ τοιοῦτον διάγων βίον δὲν ἀποφεύγει τὴν παρεκτροπὴν εἰ μὴ γινόμενος εὐήθης, ἔλεγε δεικνύων παχύσωμόν τινα κληρικὸν ἀναλγήτως ἔρποντα ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Ἄρνου, ἢ χωρικόν τινα ἱερέα μετὰ δουλοπροσύνης εἴλωτος κύπτοντος πρὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀρχιεπισκόπου καρδινάλιου τῆς Πίσσης. Ἐνεκεν τῶν ἐπιβεβλημένων τῇ Ἰταλίᾳ δεσποτῶν, ἐκραύγαζε, τὰ πάντα θὰ καταστραφῶσιν, αἱ τέχναι, ἡ ποίησις, ἡ φιλοσοφία καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία. Ἀφ' ὅτου ἡ δύστηνος αὕτη γῶρα ταλαντεύεται μεταξὺ τῆς Αὐστρίας καὶ Γαλλίας, μεταβάλλει κυριάρχας χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ κατάστασιν. Ποῦ ἡ δόξα τῆς Αὐσωνίας; ποῦ εἶναι οἱ διάδοχοι Ῥαφαήλου τοῦ ἐξ Οὐρβίνου, καὶ τοῦ ἐκ Φλωρεντίας Μιχαὴλ Ἀγγέλου; Εἰς τίνα ὁ Δάντης καὶ ὁ Πετράρχης ἀφῆσαν τὴν λύραν των; Ποιοὶ εἰσιν οἱ κληρονόμοι τοῦ

Γορδάνου Βρούνου καὶ τοῦ Βίκου; Μήπως δὲν ἀναγκαζόμεθα νὰ ποθῶμεν τὴν σχολαστικὴν τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκυνάτου καὶ τὸν μυστικισμὸν τοῦ Βοναβεντούρα; Ἡ θρησκεία, ἥτις ὠκοδόμησε τὸν θόλον τοῦτον, ἔγλυψε τὰς θύρας τοῦ βαπτιστηρίου, ἔκτισε τὸ νεκροταφεῖον, ποῦ κατήντησεν ἀφ' ὅτου ἡ παπικὴ ἐξουσία, ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας, κατεδίκασε πᾶσαν ἀληθῆ μεταρρύθμισιν, συνεκέντρωσε τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐδέσμευσε διὰ παντὸς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν; Μετὰ τῆς ζωῆς τοῦ πνεύματος συνεξηφανίσθη καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀνδρία. Ἡ δὲ ἀνδρία αὕτη δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Λομβαρδικὴν συμμαχίαν, ἥτις ἐν Λεγνάνῳ κατεπάτει τοὺς αἰετοὺς τοῦ Βαρβαρόσσα; δὲν ὑπῆρχεν ἐν Βενετία, ὅταν ἀπεδίωκε τὴν ἡμισέληνον καὶ κατεσύντριβε τοὺς Ὀθωμανοὺς ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Πατρῶν, τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Κρήτης;

Εἰς μάτην ἐπροσπάθουν νὰ ἀναζωοπυρήσωσιν εἰς τὴν τεθλιμμένην ψυχὴν τοῦ Ἀντωνίου σπινθῆράς τινος φωτός. Πρὸ τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας τόσον πυκνὴ ἀτμοσφαῖρα ἐβάρυνε τὴν Εὐρώπην, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Μεσαιῶνος ἐφαίνοντο τόσον βέβαιοι περὶ τοῦ θριάμβου των, τὰ δὲ ὀλίγα κράτη, τῶν ὁποίων αἱ ἐλευθερίαι εἶχον ἐπιζῆσει κατὰ τὴν ἀπολυτόφρονα ἀντίδρασιν, ἦσαν τοσοῦτον ἀσθενῆ καὶ καταβεβλημένα, ὥστε ἀπηγείτο μεγάλη εὐπιστία, ὅπως διατηρήσῃ τις ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος. Ὅθεν, ὅτε ὁ κόμης Ἀντώνιος ἀσθενήσας ἐπληροφόρηθη περὶ τοῦ κινδύνου τῆς νόσου του, οὐδεμίαν ἐδείξεν ἀνησυχίαν ἢ θλίψιν. Μόνον δὲ ὅταν ἤσθάνθη αὐξανομένας τὰς δούνας του, ἤθελε νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς ἐρημικὴν ἔπαυλιν, ἣν εἶχεν ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν ὄρέων τῆς Πίσσης, μικρὸν ἀπέχουσαν τῆς μονῆς τῶν Καρθουσιανῶν (*Certosa della valle graziosa*). Τὰ τάγματα τὰ μᾶλλον ἐνδοξα τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἔργον τῶν Λατίνων, διότι ἡ Ἰταλία ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τῶν Βενεδικτίνων καὶ τῶν Φραγκισκανῶν, καὶ ἡ Ἰσπανία τοῦ τάγματος τῶν Δομενικανῶν καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἀλλὰ οἱ Γερμανοί, ὁ ἄφρωνος οὗτος λαὸς, ὅπως τὸν ὀνομάζουσιν οἱ Σλάβοι, διεκδικοῦσι τὴν τιμὴν, ὅτι ἱδρυσαν τὸ τάγμα τῆς σιωπῆς. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης σταυροφορίας ἱερεὺς τις τῆς Κολωνίας κατέθεσεν ἐν τῷ Δελφινάτῳ τὰ θεμέλια τῆς μεγάλης μονῆς τῶν Καρθουσιανῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ κληθεὶς εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Β' ἔκτισεν ἐν Καλαυρία μονὴν τινὰ τοῦ νέου τάγματος. Ἡ δὲ μονὴ τῆς Πίσσης ἱδρύθη κατὰ τὸν 10' αἰῶνα· ἀλλὰ τὴν ἀρχαίαν μονὴν ἀντικατέστησαν νεώτεραι οἰκοδομαί. Τὸ μοναστήριον τοῦτο, οὗτινος ἡ τοποθεσία μᾶλλον ἔθελγε τὸν Ἀντώνιον, οὐδὲν παρουσιάζει ἀξιοσημεῖωτον. Εἶναι δὲ γνωστὸν μετὰ τόσης ἐπιτυχίας οἱ μοναχοὶ τοῦ Μεσαιῶνος ἐξέλεγον τὴν θέσιν τῶν μοναστηρίων. Οἱ Καρθουσιανοὶ τῆς Πίσσης ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν παράδοσιν ταύτην. Κείμενον τὸ μοναστήριον ἐν μέσῳ ἐλαίωνων εὐρυστούντων δένδρων προφυλάσσεται κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευρὰς κατὰ

τῶν ἀνέμων. Ἡ δὲ πρόσοψις αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν πεδιάδα τὴν ἐκτεινομένην μέχρι τῶν κυανῶν κυμάτων τῆς μεσογείου. Ὅθεν ἐκ τῆς μονῆς ταύτης, ὅταν ὁ οὐρανὸς ᾖ ἀνέφελος, φαίνεται ἡ Πίσσα καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτῆς μνημεῖα, ὁ φάρος τῆς Λιβόρνου καὶ ἡ νῆσος τῆς Γοργώνης· τὸ δὲ φαιδρὸν τοῦτο τόπιον κατακλύζει ὁ ἥλιος καὶ οὐδὲν εἶναι ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ διατηρῇ ἐν τῇ ψυχῇ τὸν τραχὺν ἐκεῖνον μυστικισμόν οὔτινος παρέσχε τὸ παράδειγμα ὁ ἅγιος Βρούνος. Θεῖσις οἷα ἡ τῆς μεγάλης τῶν Καρθουσιανῶν μονῆς ἀρμόζει μᾶλλον πρὸς τὰς ἰδέας, ἅς ὁ ἐκ Καλαυρίας κληρικὸς ἀντιπροσωπεύει. Ἀλλὰ ἐὰν ἡ ἐν Πίσση μονὴ μετρίως εὐαρεστεῖ εἰς μαθητὰς τοῦ Βρούνου, οἱ ἐλαιῶνες παρέχουσι τὴν γλυκυτέραν σκιάν εἰς τοὺς φέροντας ἐπιπόνως τὸ βάρος τῆς ζωῆς, καὶ αἱ ὠραῖαι αὐτῆς ἐπόψεις θέλγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἵτινες φέρονται ἀκόρεστοι, πρὶν ἢ κλεισθῶσιν, εἰς τὸ νὰ θαυμάσωσι τὸ μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας. Ὁ Ἀντώνιος διῆλθεν αὐτόθι τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του εἰς γαλήνην τελείαν. Ἐπὶ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὑπερηφάνου αὐτοῦ μετώπου ἐφαίνετο, ὅτι ἀπέκαμε ζῶν χρόνους δουλείας καὶ ἐγωῖσμοῦ, καὶ ὅτι ᾔητο εὐτυχῆς ἐγκαταλείπων ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τοὺς νέους ἀναμορφωτὰς τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Ἐφρόντιζε περὶ τῆς πατρίδος του, τῶν φίλων καὶ πρὸ πάντων περὶ τοῦ Ῥωμάλδου, ὅστις νέος ὢν ἄπειρος ἔμενε ἀνυπεράσπιστος ἐν μέσῳ παντοίων καταδιώξεων. Ὁ δὲ Κάμιλλος καὶ οἱ Ῥινάλδοι ὠρκίσθησαν νὰ ἐπαγρυπνῶσι περὶ αὐτοῦ μετὰ φιλοστοργίας, ἧς ἐστέρησεν αὐτὸν ἡ ἀπεξηραμένη μητρικὴ καρδιά. Ὅταν αἱ ἔσχαται αὗται συνομιλίαι ἐτελείωσαν, ὅπως ὁ θνήσκων Σχίλλερος, ᾔσθάνθη ἑαυτὸν μᾶλλον γαλήνιον. Ἱερεὺς δὲ τις τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν ἡ Κλάρα εἰς μάτην ᾔθέλησε νὰ διαταράξῃ τὴν γαλήνην ταύτην, προτείνων αὐτῷ νὰ υπογράψῃ ἀναίρεσιν τινῶν συγγραμμάτων δημοσιευθέντων εἰς Τουρίνον ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἅτινα ὁ Ἱερεὺς ἐθεώρει ἐναντία εἰς τὴν διαβόητον ἐγκύκλιον Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' τὴν κατὰ τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν.

« Ἐπιτρέψατέ μοι, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος μετὰ εἰρωνείας, νὰ προτιμῶ μᾶλλον τὸν Χριστὸν ἢ τὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ, τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου ἢ τοὺς θέλοντας νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς στασιμότητα καὶ δουλείαν. Μοὶ ἐβεβαιώσατε μὲν ὅτι ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι τοῦ καθολικοῦ κόσμου ἐδέχθησαν τὴν ἐγκύκλιον, καὶ αὐτὴ ἡ Γαλλία τὴν θεωρεῖ ὡς ἄρθρον πίστεως. Ἔστω· ἀλλὰ ἐὰν ὅσον λέγετε ἀγαπᾶτε τὸν χριστιανισμόν, χαρῆτε διότι οἱ αὐθεντικοὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἠδυνήθησαν, διὰ τῶν τόσοσιν παραδόξων σχολίων, νὰ κλονίσωσι τὴν πίστιν ἣν ἔχω πρὸς τὸν ἱερόν τοῦτον κώδικα τῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος. Ἐπειδὴ δὲ θεωρεῖται αἰρετικὸς ὁ σκεπτόμενος ἄλλως, ἢ ὡς οἱ βασιλεύοντες ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὴν ἀπαίσιον σκιάν τῶν ξένων λογγῶν, ὁμολογῶ ὅτι θέλω εἶσθαι εὐτυχῆς, ἐὰν δὲν εὕρεθῶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν μετὰ τῶν δυναστῶν τῆς

δυστυχοῦς ταύτης χώρας ». Ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον περιστελλομένη ἀγανάκτησις τοῦ Ἀντωνίου ἐξεβράγη τελευταῖον· ὁ δὲ ἱερεὺς, κάτωχος ἐκ θυμοῦ, ἐξῆλθεν ἀπειλῶν αὐτὸν μὲ τὴν κόλασιν, καὶ βεβαιῶν ὅτι ἡ Ἐκκλησία θέλει ἀρνηθῆ αὐτῷ τὰς τιμὰς τῆς χριστιανικῆς ταφῆς.

« Ἡ Ἰταλικὴ γῆ, ἐξαγιασθεῖσα διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων τοὺς ὁποίους σεῖς ἢ οἱ συνένοχοί σας ἀπεστείλατε εἰς τὸν θάνατον, ἀπεκρίθη ὁ κόμης, θέλει δεχθῆ ἀσμένως εἰς τὸν κόλπον τῆς ἀνθρωπον, ὅστις ὑπὲρ αὐτῆς ἐπολέμησε· τὰ δάκρυα τῶν φίλων τῆς πατρίδος μου θέλουσι καλλίτερον συντελέσει εἰς τὴν ἡσυχίαν μου ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς αἰωνιότητος, ἢ αἱ προσευχαὶ τῶν φίλων τοῦ ξένου. » Ἐπειδὴ ὁ Ἀντώνιος ἠρνήθη τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτῷ ἀναίρεσιν, ὁ νεκρὸς τοῦ μετενεχθεὶς εἰς Πίσαν, ἔμελλε νὰ ἐνταφιασθῆ εἰς τὸ κοιμητήριον τὸ προωρισμένον διὰ τοὺς ἑτεροδόξους. Ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ἡ ταφή αὕτη, θεωρουμένη ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς ἀτιμητικὴ, ἔθελεν ἀρκέσει εἰς τοὺς ἐχθρούς του. Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν, μετὰ πόσης δυσκολίας παραδέχεται τὸ ἀπαίδευτον πλῆθος τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Κατὰ τὸ 1861 τὸ εὐαγγελικὸν παρεκκλήσιον τῆς Πίσσης ἐπολιορκήθη ὑπὸ πλῆθος ταραχοποιῶν, οἵτινες παρωργίζοντο βλέποντες, ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν ἀπεδέχετο τὴν καλλίστην καὶ διαρκεστάτην ἀπόκτησιν τῶν νεωτέρων χρόνων. Τινὲς τῶν φανατικῶν τούτων εἶχον ὁμώσει νὰ ρίψωσιν εἰς τὸν Ἄρνον τὸ σῶμα τοῦ ἀφορισθέντος, ὅπως διὰ τῆς βιαίας ταύτης πράξεως πτοήσωσι τὴν εὐκίνητον φαντασίαν λαοῦ ἐξαιρέτως μεσημβρινοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ οἰκία τοῦ Ἀντωνίου ἔκειτο εἰς συνοικίαν ἐρημικὴν, παρὰ τὴν πλατεῖαν τῆς Λούκκας καὶ ὁ κοιτῶν του εἰς τὸ ἰσόγειον, δὲν ἀπῆντησαν δυσκολίαν νὰ συντρίψωσι θύραν τινὰ πρὸς τὸν κῆπον. Ὅπως δὲ μὴ γίνωσι γνωστοί, εἶχον καλυφθῆ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ σῶμα διὰ μανδύου καὶ τοῦ μαύρου ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον φοροῦσι τὰ μέλη τῆς σεβαστῆς ἀρχιαδελφότητος τοῦ ἐλέους, ἰδρυθείσης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ μεγάλου δουκὸς Φερδινάνδου τοῦ Α', πρὸς βοήθειαν τῶν φυλακισμένων καὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν τεθνεώτων. Ὅτε δὲ ἐφάνησαν εἰς τὴν θυρίδα, ἡ Χερουβίνη καὶ ὁ Κάμιλλος ἐφύλαττον τὸν νεκρὸν· ὁ μαρκέσιος, ὅστις ἔκρυπτε τὴν κεφαλὴν μὲ τὰς χεῖράς του, ἠγέρθη διὰ μιᾶς, ἄνευ ἀναβολῆς ἔδραξεν ἐν τῶν ἐπὶ τῆς ἐστίας πιστολίων καὶ ἐσχόπευσεν ἕνα ἐκ τῶν εἰσπηδησάντων εἰς τὸ δωμάτιον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πιστόλιον δὲν ἐπυροσοκρότησεν, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, κρατῶν ἐγχειρίδιον, ὤρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὸν ὠμὸν. Ἡ Χερουβίνη, τότε ταχύτερα τῆς ἀστραπῆς, ἔδραξε τὸ ἕτερον πιστόλιον, καὶ συνέτριψε τὴν κεφαλὴν τοῦ δολοφόνου. Ὁ Κ. Ρινάλδης καὶ οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους ὁ θόρυβος ἐφείλκυσε, φθάσαντες ἐγκαίρως ἐκώλυσαν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πάλης· ἀλλ' ὄχι καὶ τόσον ταχέως ὥστε νὰ προφυλάξωσι τὴν Ἐνετίδα ἐκ σφοδροῦ

κτυπήματος βοπάλου, τὸ ὁποῖον ἐξήπλωσεν αὐτὴν ἀνείσθητον ἐπὶ τοῦ τάπητος.

Μετὰ τινὰς μῆνας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντωνίου, ἡ Χερουβίνη Ῥινάλδῃ ἐνυμφεύετο ἐν τῷ ἐν Λιβόρνῳ ναῶ τῆς Παναγίας τὸν μαρκέσιον Κάμιλλον **. Ὁ δὲ γάμος οὗτος ἐνέπλησε μανίας τὴν Κλάραν· διότι ὁ μαρκέσιος, ἀνήκων εἰς ἐπίσημον οἶκον, ἦτο πολὺ πλούσιος, τὰ δὲ προτερήματά του οὐδὲ οἱ μᾶλλον φανερά ἐχθροὶ του ἠμφισβήτουν. Πολιτογραφηθεὶς ἐν Σαρδηνίᾳ διωρίσθη τὴν προτεραίαν τοῦ γάμου του γερουσιαστῆς βασιλείου, ὅπερ μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ κατασταθῇ βασιλεῖον τῆς Ἰταλίας. Τὰ συμβάντα δὲ ταῦτα παρώξυνον τὸν χαρακτῆρα τῆς Κλάρας. Ἡ ὠραιότης αὐτῆς, προσὸν τῆς ἀνθηρᾶς νεότητος, ἀλλ' ἐστερημένη χαρακτῆρος νοημοσύνης, εἶχε ταχέως μαρανθῆ. Τραπεζίτης τις τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία συνίστατο κυρίως εἰς τὰς ὀπισθοδρομικὰς ἰδέας, κεταλιπῶν αἰφνιδίως τὴν Φλωρεντίαν, εἶχε ζημιώσει τὴν Κλάραν ποσότητος σημαντικᾶς. Ὅτε δὲ τὸ τηλεβόλον τοῦ Παλέστρου καὶ τοῦ Μελεγνάνου ἀνηγγεῖλε νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν, αὕτη προησθάνθη ὅτι ἀπώλλυτο ἡ ἐπιβροή της, ἧτις ἦτον ἡ τελευταία αὐτῆς παρηγορία καὶ ὅτι ἡ παλαιὰ αὐτῆς φίλη, ἣν ζωηρῶς ἀπηχθάνετο, πιθανῶς ἤθελε μετ' ὀλίγον περικυκλωθῆ ὑπὸ πλήθους σπεύδοντος νὰ τιμήσῃ τὴν λαμπρὰν σύντροφον τοῦ μέλλοντος ὑπουργοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ ὁ υἱὸς εἶχε νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐπακόλουθα τῆς μητρικῆς ἀπάτης· ἀπηγόρευσέν εἰς αὐτὸν πλειότερον παρὰ ἄλλοτε πᾶσαν σχέσιν πρὸς ἐκείνους πρὸς οὓς ἡ καρδία του μάλιστα ἐκλινεν. Οἱ φίλοι τοῦ Ῥωμάλδου, οἵτινες ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ υἱία τῆς μητρός του ὀφθαλμοφανῶς κατέπιπτε, προέτρεπον αὐτὸν νὰ μὴ σπεύδῃ, ὅπως μὴ προχωρήσῃ ἡ φαινομένη ἀναπόφευκτος καταστροφή.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος τοῦ 1861 κηδεῖα τις, διελθοῦσα τὴν θαλασσίαν πύλην, ἐφέρετο πρὸς τὸ κοιμητήριον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου (San Jacopo Acquavina). Ἡ νύξ ἦτον ἤδη σκοτεινὴ καὶ ἐπὶ τοῦ χαμηλομένου οὐρανοῦ διέτρεχον σωρεῖαι νεφῶν ἀπαισίων, ἅτινα ἐχωρίζοντο διὰ πελιδῶν χρωμάτων. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο βαρεῖα, ὡς συμβαίνει πολλάκις ὅταν ὁ ἄνεμος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ σόρικκος, τινάσῃ τὰς πτέρυγὰς του ἐπὶ τοῦ πενθίμου ἔλους (Maremme), ὅπου ὑπὸ τὰ δάση ἢ εἰς τὰ τενάγη σήπονται αἱ μᾶλλον ἀκμάσασαι πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἐτρουρίας. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ ἀντήχει ὑπόκωφόν τινα βοήν.

Ἡ Κλάρα ἐν φερέτρῳ κεκλεισμένη ἦτο κεκαλυμμένη ἐξ ὑφάσματος μελανοῦ, ἀπαισιωτέρου καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς θλιβερᾶς νυκτός· οὐδεμία ψαλμῳδία ἤκούετο· οἱ δὲ ἱερεῖς ἀμέριμνοι εἶχον σταθῆ εἰς τὴν πύλην, κεκαλυμμένοι μὲ τοὺς μανδύας των καὶ περικυκλωμένοι ἐκ παίδων ὀξυφώνων, οἵτινες ἐτίναζον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰς ἐκπνεούσας δᾶδας. Οἱ νεκροφόροι τότε ἐκόμιζον τὸ φέρετρον ταχύτερον. Ἦσαν δὲ ἐνδεδυμένοι λευκὰ ἀπὸ

κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μετὰ κουκούλας, ἐκ δύο ὀπῶν τῆς ὁποίας ἐσπινθηροβόλουν οἱ λάμποντες ὀφθαλμοὶ τῶν υἱῶν τῆς μεσημβρίας. Ὀλίγοι τινὲς παρηκολούθουν τὴν ἐκφορὰν· αἱ δ' ἄδες μεθ' ὀρμῆς σειόμεναι, μετὰ τῆς ζωηρότητος τῶν μεσημβρινῶν, οἵτινες πάντοτε παίζουσι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατον, ἄφιναν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φλογεράς κηλίδας ὡς ἀπαισίους πυγολαμπίδας· ἡ πορεία ἦτο ταχεῖα, εἰ καὶ ἐνταῦθα φροντίζουσι νὰ κρύπτωσι τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τὸ ἱερὸν φῶς τοῦ ἡλίου, σπεύδοντες νὰ ἐξαλείψωσι τὰ ἴχνη αὐτῶν, ὡς ἐὰν οἱ παραχῶδεις οὗτοι λαοὶ αἰσθάνωνται φρίκην πρὸς τὴν ἀκίνησίαν τοῦ τύμβου.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ Ῥωμάλδος ἀπῆρχετο εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Πιγνερόλου.

ΔΩΡΑΔΙΣΤΡΙΑ.

ΓΝΩΜΙΚΑ.

— Ἀρχὴ καρποφορίας ἄνθος, καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς ἀρετῆς ἐγκράτεια.

— Χαλεπὸν μὲν ἐστὶ, ἄνθρωπος ὢν, νὰ διαφύγη τις τὴν ἐπήρειαν δαίμονός τινος· πολὺ δὲ χαλεπώτερον ν' ἀπολογηθῆ περὶ παραλόγου καὶ δαιμονίου πταίσματος.

— Χωρὶς φίλους, δὲν δίδεται εὐδαιμονία· χωρὶς φίλους, ὁ κόσμος εἶν' ἐρημία· χωρὶς φίλους, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχῃς. Ἡ φιλία δὲν εἶναι πάθος ἀδυνάτων ψυχῶν· ἐξ ἐναντίας, κανένα μέγαν ἄνδρα δὲν ἔχεις νὰ δείξῃς ἄφιλον.